

Hjem til småbyen

En studie av sted, identitet og tilknytning

Sigurd Siem

Masteroppgave

Høsten 2008

Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Sammendrag:

Oppgaven tar utgangspunkt i følgende tematikk: Hvilken plass har oppvekststeder i menneskers konstruksjon av egen biografi i dagens samfunn? Den teoretiske posisjoneringen tar her utgangspunkt i om hvor vidt spesifikke steder har spesifikke meninger, eller om man kan hevde at individualisering og globalisering har gjort steder til en bruksgjenstand for å skape seg selv. Oppgaven er skrevet basert på kvalitative intervju av personer som har fullført en høyere utdanning, det vil si minimum treårig høyskole eller universitet. Det spesifikke caset er småbyen Molde på Nordvestlandet. Med bakgrunn i dette undersøker jeg følgende tre problemstillinger:

- 1: Hvilket bilde danner informantene av Molde by og moldenseren?
- 2: Hvilken plassering får Molde i de ulike informantenes egen identitetskonstruksjon?
- 3: På hvilken måte har byen Molde vært med på å danne tilhørighet for den enkelte, og hvordan formidles denne tilhørigheten?

Det teoretiske utgangspunktet tar for seg menneskers konstruksjon av steder. Konstruerte oppfatninger kalles representasjoner og er ofte sammenfallende blant mennesker med lik sosial posisjon. Disse kan fortelle oss noe om hva som er det ledende synet på stedet som studeres. Videre går jeg inn på konstruksjon av identitet. Her tar jeg utgangspunkt i at våre identiteter formes av de som er rundt oss. En stor del av hvem vi er, baserer seg også på hvilke sosiale grupper vi definerer oss selv og defineres å tilhøre. I tillegg redegjør jeg også for hvordan identiteten er et individuelt prosjekt, basert på å skape en fast personlighet i et flytende samfunn.

Jeg tar utgangspunkt i 10 kvalitative intervju. 6 av disse er personer som har flyttet tilbake til Molde etter endt utdanning og 4 er personer som har blitt igjen ute. Utvalget er strategisk og baserer seg på følgende kriterier: Personer som har flyttet ut for å ta høyere utdanning. Dette både fordi de da har vært utenbys og slik sett i større grad har reflektert over forholdet til eget hjemsted. Men også fordi denne gruppen ofte er den som oppfattes som den mest mobile og dermed er den som i størst mulig grad kunne ventes å ha en oppfatning av steder som bruksgjenstander heller enn som spesifikke meningsbærere.

Analysedelen er delt opp i to kapitler. Det første tar for seg hvilke felles representasjoner informantene trekker på når de beskriver byen. Slike sett vil dette kapitlet kunne si oss noe om hva som er den mulige dominerende oppfatningen av byen blant moldensere som er høyt utdannede. Kapitlet tar også for seg hvordan moldenseren beskrives, og hvordan informantene føler en fremmedgjøring fra byen.

Det neste kapitlet tar for seg Molde i forhold til egen identitet og informantenes tilknytning til stedet. Identitetsdeles ser nærmere på hvilke positive og negative aspekter informantene trekker frem ved byen. Delen omhandler også hvordan oppfatning av sted forandrer seg i forhold til livsløp og egne verdier. Tilknytningen omhandler informantenes følelser for byen. Her ser jeg nærmere på hvorfor byen eventuelt har en spesifikk posisjon i informantenes liv, og hvilke konkrete aspekter de benytter seg av for å formidle tilknytning til Molde.

Med vedlegg er oppgaven på 103 sider, og hoveddokumentet 34 738 inneholder ord.

Forord:

Så var jeg altså ferdig. Til tross for glede over å ha ferdigstilt arbeidet, føles det også litt spesielt å levere fra meg noe jeg snarere føler jeg begynner å få innsikt i, heller enn at jeg er ferdig utlært.

Først og fremst vil jeg takke venner og familie. Da i særdeleshet mamma, som antagelig har lest oppgaven flere ganger enn det jeg selv har gjort. Jeg vil også takke Eldrid, for å kalle en spade for en spade, og for at du ikke legger noe i mellom i din kritikk av arbeidet mitt. Til slutt, en spesiell takk til Sigrid. Siden du reiste vekk dette året, har jeg hatt desto mer tid til å jobbe.

Takk til min veileder, Odd Gåsdal. Du har kommet med god kritikk, som jeg i de aller fleste tilfeller har måttet si meg enig i. Men kanskje i særdeleshet fordi du tok på deg et prosjekt som i starten nok kunne se nokså diffust ut.

Jeg vil også takke de andre sosiologistudentene på pauserommet. Selv om utbyttet rent oppgavemessig har vært heller magert, har den moralske støtte vært tilsvarende stor. Også en spesiell takk til Alexander Flaa, som har lest korrektur.

Til slutt vil jeg selvfølgelig takke mine informanter. Dersom dere ikke hadde stilt opp og snakket såpass åpenhertig som dere gjorde, så hadde det ikke blitt noen oppgave.

Forhåpentligvis er denne oppgaven et verdig punktum av 17 års skolegang. Etter å ha lest gjennom slår det meg i alle fall at jeg har fått med meg mer enn jeg har trodd. Det har utvilsomt vært en spennende tid, men nå er det på tide å si adjø til Sofie Lindstrøms hus og god morgen til verden utenfor.

Bergen 15.05.09

Sigurd Siem

1	Tema og problemstilling:	1
1.1	Introduksjon og valg av tema:	1
1.2	Valg av sted:	2
1.3	Teoretisk og metodisk posisjonering:	2
1.4	Problemformulering:	4
1.5	Oppgavestruktur:	5
2	Teoretisk rammeverk:	7
2.1	Hva er et sted?	7
2.1.1	Representasjoner:	9
2.1.2	Natur:	11
2.2	Sted og identitet:	13
2.2.1	Stedsidentitet:	14
2.2.2	Tilknytning:	15
2.3	Identitet:	16
2.3.1	Den sosiale identiteten og kategorisering:	17
2.3.2	Identitet og utdanning:	20
2.3.3	Stedet i forhold til egen biografi:	22
2.4	Oppsummering:	24
3	Metodisk fremgangsmåte:	25
3.1	Valg av metode:	25
3.2	Utvelgelse av informanter:	26
3.2.1	Å kontakte informantene:	27
3.3	Intervju:	29
3.3.1	Intervjuguide:	29
3.3.2	Intervjusituasjon og møtet med informantene:	30
3.3.3	Hvem er informantene:	31
3.4	Aspekter som ikke blir drøftet i analysen:	32
3.5	Etiske refleksjoner:	33
3.6	Analyse og tolkning:	35
3.7	Oppsummering:	36
4	Bildet av småbyen:	38
4.1	Konstruksjon av sted:	38
4.2	Molde og moldenseren:	39
4.2.1	Representasjoner og referansegrunnlag:	39
4.2.2	Moldenseren:	43
4.2.3	Utflytter som sosial kategori:	44
4.3	Naturen som kulisse:	49
4.4	Oppsummering:	52
5	Stedsidentitet og tilknytning:	54
5.1	Innledning:	54
5.2	Oppvekst og verdier:	55
5.2.1	Utdanning og utferdstrang:	57
5.3	Stedet i forhold til personlig identitet:	59
5.3.1	Å flytte hjem:	62
5.3.2	Å bli igjen ute:	66
5.3.3	Føtter og røtter:	71
5.4	Tilknytning:	72
5.4.1	Følelsen av å høre til:	72
5.4.2	Tilhørighet til hva?:	74
5.4.3	Symbol på opplevelser:	75
5.5	Oppsummering:	78

6	Avrunding:	80
7	Litteratur:	86
8	Vedlegg:	91
8.1	Intervjuguide tilbakeflyttere:.....	91
8.2	Intervjuguide utflyttere:.....	93
8.3	Informasjonsskriv:.....	96

1 Tema og problemstilling:

1.1 Introduksjon og valg av tema:

Hvordan steder påvirker oss, og i hvor stor grad vi er løsrevet fra strukturelle og tradisjonelle forhold i vår bruk av steder, er noe som opptar så vel sosiologer og geografer som det mer sivile samfunn. I dagens norske samfunn har teknologiske nyvinninger samt strukturelle endringer bidratt til at den geografiske mobiliteten er større enn noen gang. Dette har skapt økt interesse rundt hvorfor personer velger å bosette seg forskjellige steder, og hvordan de knytter seg til disse stedene. Det sentrale spørsmålet er hvorvidt mennesker velger steder ut fra et bruksperspektiv. Her står stedet som en mulighet som ulike individer bruker ut fra en overbevisning om at dette bestemte stedet passer over ens med ens egen identitet, og hvor vidt man kan skape seg en ønsket tilværelse der. Alternativet er at unike steder fremdeles tilskrives unike meninger, altså at mennesker fremdeles trekkes mot steder ut fra en følelse av tilhørighet. Her vil for eksempel byen ikke bare være et sted med muligheter og begrensinger gitt dens fysiske og sosiale miljø, men den vil være Byen, som står for en unik mening og som har egenskaper som ikke kan erstattes av andre, lignende steder. Vi kan tenke oss at oppvekststedet får en særlig sentral posisjon som representant for slike spesifikke verdier. Gjennom deltagelse i lokalsamfunnet vil det skapes en tilhørighetsfølelse som bidrar til å knytte mennesker til stedet (Wiborg 2001).

Med dette utgangspunktet bestemte jeg meg for å studere hvordan personer som hadde flyttet ut for å ta høyere utdanning vurderte oppvekststedet. Studien baserer seg på kvalitative intervju av to forskjellige grupper informanter der den ene har flyttet tilbake og den andre har blitt boende igjen ute. I oppgaven vil gruppen som har flyttet tilbake bli omtalt som tilbakeflyttere, mens de som har blitt boende igjen ute vil omtales som utflyttere. Bakgrunn for valg av informanter på dette utdanningsnivået er at disse i større grad er geografisk mobile, og at de derfor kanskje står friere til å velge etableringssted. Todelingen er gjort med hensyn til hvor vidt det er forskjeller i stedsoppfatningen blant de som har flyttet tilbake og de som ikke har det, og om tilbakeflytterne i sterkere grad fremmer et mer tradisjonelt syn på sted.

1.2 Valg av sted:

Studien tar for seg bykommunen Molde på nordvestlandet. Byen er i norsk målestokk liten, med 24 300 innbyggere¹. Den ligger ved inngangen til romsdalsfjorden og har slik sett nærhet til både fjord og fjell. Moldemarka og byfjorden er sett på som et viktig innslag i byens fritidstilbud. Høyskolen har 1500 studenter og har særlig kompetanse innen logistikk og informasjonsteknologi. Den tilbyr også studier innenfor økonomi og administrasjon samt sykepleierstudier. Byen er senter for fylkesadministrasjonen i Møre og Romsdal fylke og hver sommer arrangeres det en internasjonal jazzfestival som tiltrekker seg tusenvis av besøkende². Byens befolkning har vært stabilt svakt økende de siste årene, og Molde kan kort sagt karakteriseres som en vanlig norsk småby.

1.3 Teoretisk og metodisk posisjonering:

De sosiale aspektene ved steder har siden 90-tallet fått økt oppmerksomhet innenfor geografi og ført til en stedstilmærking som på mange måter forener geografien og sosiologien (Fosso 1992). De vanligste tilnærmingene går ut fra at steder er et samspill mellom stedets fysiske egenskaper, de sosiale relasjonene som finnes på stedet, samt individenes subjektive oppfatning av det. I hvilken grad de ulike elementene dominerer og på hvilken måte de fungerer er mer debattert. Giddens (1996) mener for eksempel at forholdet mellom mennesker og sted ikke er det samme i det moderne samfunn som det var tidligere. I dag er mennesker i større grad enn tidligere frigjort aspektene tid og rom. Dette vil si at individet i prosessen det er å konstruere sin egen identitet, gjerne trekker veksler på andre aspekter enn stedet det kommer fra, fordi det ikke i samme grad er påvirket av stedets normer. Den personlige identitet utvikles ved å *ta i bruk* stedets egenskaper, snarere enn at disse former oss på en bestemt måte. Denne marginaliseringen av spesifikke steders betydning for individets identitet har blitt møtt med kritikk i flere norske undersøkelser³. Mitt utgangspunkt er dermed å skaffe meg innsikt i relasjonen menneske – sted ved å studere ulike personers forhold til stedet Molde.

---

¹Statistisk sentralbyrå: <http://www.ssb.no/folkendrhist/tabeller/tab/1502.html>

²Molde kommune:

<http://www.molde.kommune.no/Modules/theme.aspx?ObjectType=Article&ElementID=1118&Category.ID=1810>

³ For eksempel: Bringslid (1996), Paulgaard (2001) og Wiborg (2003).

Temaet for oppgaven er å se på hvordan man føler tilknytning til et sted og hvordan dette kan være med på å danne et bilde av stedet. Er det sammenheng mellom de ulike informantene når det gjelder hvilke karakteristikk som blir fremsatt som viktige, og på hvilken måte er disse karakteristikkene viktige for de ulike informantene? Kan for eksempel tilknytning spille en rolle når man bestemmer seg for et permanent bosted, og hva gir denne tilknytningen seg i så fall utslag i? Med utgangspunkt i et teoretisk rammeverk som tar for seg begrepene sted, identitet og tilhørighet, vil jeg formulere tre problemstillinger. Med dette håper jeg at oppgaven kan gi større innsikt i hvordan informantene plasserer stedet i fortellingen om sine egne liv.

Hvilke meninger personer har om et sted blir formet gjennom samtaler og observasjoner av andre, og denne nye innsikten blir så satt i sammenheng med de erfaringene man allerede har opparbeidet seg. Gjennom kvalitative intervju er det nettopp disse subjektive erfaringene jeg skaffer meg innsikt i. De ulike informantenes individuelle opplevelse av stedet kommer frem gjennom en dialog med meg som forsker, og svarene blir systematisert til å danne et bilde av byen. De systematiserte svarene blir i oppgaven behandlet som stedsidentiteten som informantene tillegger byen. I begrepet stedsidentitet legger jeg; det som, blant informantene, oppfattes som unikt for Molde. Altså hvilke aspekter som gjør byen til det den er og som skiller den fra andre steder. Stedsidentiteten brukes gjerne i samband med sosial identitet (Thuen 2003a). Det kan tenkes at det finnes en felles oppfatning av hva Molde representerer innenfor den gitte sosiale gruppen som jeg ønsker å undersøke, og at mine funn i så måte kan benyttes som en pekepinn på holdningene som er dominerende innenfor denne. Slike sammenfallende karakteristikk kalles gjerne for representasjoner og har som utgangspunkt at mennesket skaper stedet samtidig som man selv blir skapt av stedet. Et sted kan med andre ord aldri være helt kollektivt eller helt individuelt. Det finnes like mange syn på Molde som det finnes mennesker i byen, men samtidig er mange av oppfatningene delte innenfor like sosiale grupper. Representasjonens meninger er mer eller mindre konsistente i grupper som har lignende levesett. Det er da ikke bare snakk om like kulturer, men også innenfor grupper som tilhører for eksempel samme klassesegment (Holloway & Hubbard 2001:146-147). Ved å finne representasjoner som er felles for informantene kan jeg dermed antyde hvilke fellesoppfatninger av byen som er ledende innenfor dette sosiale segmentet. Dette er ikke det samme som å si at oppfatningen av byen er lik i dette sosiale segmentet, men det antyder hvilke aspekter som kan være like innenfor det. Den helhetlige oppfatningen av byen er et

individuell anliggende, men vil ha innslag grupper intersubjektive "sannheter". I oppgavens første del vil jeg ha byen i sentrum, og fokusere på de aspektene ved Molde som er felles for intervjuobjektene, mens den andre delen vil ha ulike individ i sentrum, og se på hvordan de danner seg en oppfatning av byen.

Tilknytning til et sted henger nøye sammen med stedsidentiteten, og de to begrepene kan nok oppfattes som vanskelig å skille fra hverandre. Begge aspektene faller inn under det geografiske begrepet "*sense of place*", som refererer til hvordan mennesker tenker og føler om steder, altså hvordan stedet gir mening for den enkelte (Agnew & Duncan 1989). I forhold til min bruk av begrepen kan man dermed si at jeg deler "*sence of place*"-begrepet i to. Hvordan informantene tenker om steder i forhold til konkret positive og negative aspekter, vil gå under stedsidentitet, mens følelsene de har for stedet vil referere til tilknytning.

1.4 Problemformulering:

Det overordnede temaet er hvordan Molde i ulik grad har vært med på å forme identiteten til personer som har tilknytning til stedet gjennom sin oppvekst der. Dette temaet vil jeg så bryte ned i tre problemstillinger. Jeg tar utgangspunkt i at steder er meningsfulle for enkeltmennesker. Gjennom å ha bodd på et sted over en lengre periode blir dette stedet en viktig del av ditt liv. Steders meninger kommer gjerne til uttrykk gjennom representasjoner som fungerer som mentale kategorier for å tilskrive stedet mening. Samtidig tilskrives også steder mening gjennom individuelle preferanser og gjennom følelser for det. Med dette som utgangspunkt har jeg formulert tre problemstillinger som jeg undersøker i oppgaven.

Problemstilling 1: Hvilket bilde danner informantene seg av Molde by og moldenseren?

Deler av identiteten som tilskrives et sted er unik for individet, og deler er sammenfallende innenfor sosiale grupper. Under denne problemstillingen vil de representasjonene som er felles blant informantene bli analysert. Bildet av byen vil dermed reflektere det informantene kan sies å være samstemte om, og samtidig antyde hva som *kan* være de ledende oppfatningene av byen innenfor dette sosiale segmentet. Altså hva som hypotetisk sett er det dominerende bildet av byen blant personer med lik utdanningsbakgrunn og lignende livsløp.

Problemstilling 2: Hvilken plassering får Molde i de ulike informantenes egen identitetskonstruksjon?

Hva jeg gjør vil i stor grad reflektere hvem jeg er, eller ønsker å være. Denne problemstillingen er formulert med utgangspunkt i at tilbakeflytterne, gjennom det å flytte tilbake, signaliserer de utad å mene byen passer for dem. De ser flere positive enn negative aspekter ved Molde, og identifiserer seg med byen ut fra et bruksperspektiv: Dette er det beste stedet å skape seg selv på. Det motsatte vil følgelig gjelde utflytterne.

Problemstilling 3: På hvilken måte har byen Molde vært med på å skape tilhørighet for den enkelte, og hvordan formidles denne tilhørigheten?

Ved å vokse opp på et bestemt sted blir dette stedet stående som sentralt i deler av ditt liv. Oppvekststedet blir den historiske settingen for starten på ens egen livshistorie, og antas derfor å være et viktig lager for minner og opplevelser. Der problemstilling to i større grad ser på hvordan Molde vurderes å *passer over ens* med informantenes bilde av seg selv, tar denne problemstillingen for seg hvordan de *føler* tilhørighet til byen.

Problemstillingene bør behandles som tre ulike aspekter innenfor et sammenhengende tema, nemlig forholdet mellom informantene og Molde by. Både stedsidentitet og tilknytning henger naturlig sammen med vårt overordnede syn på stedet (Fosso 2004:122-123). De tre problemstillingene går dermed inn i hverandre, og representerer alle ulike veier til målet: Å skaffe innsikt i Moldes betydning for informantene.

1.5 Oppgavestruktur:

Innledningsvis, i kapittel 2, vil jeg gjøre rede for det teoretiske utgangspunktet for oppgaven. Kapittelet tar utgangspunkt i å formidle teorier om det sosiale rommet, og hvordan mennesker konstituerer og blir konstituert av steder. Senere vil jeg presentere ulike identitetsteorier, og hvordan det å skape en egen identitet gjennom ulike livsfaser kan knyttes sammen med stedet vi bor på. Teorikapittelet skal danne et utgangspunkt for analysen, og vise hvilke forståelsesrammer som jeg legger til grunn for å forstå informantenes oppfattelse av Molde.

Kapittel 3 tar utgangspunkt i de metodiske valgene som er gjort. Hvordan skaper valg av kvalitative intervju både muligheter og begrensninger i forhold til undersøkelsen av problemstillingene? Det vil samtidig gjøre rede for de ulike valgene som er gjort i prosessen fra skisse til ferdigstilt oppgave, og drøfte hvilke konsekvenser de ulike valgene har for analysen.

I kapittel 4 og 5 presenterer jeg analysen av datamaterialet, her blir altså empirien analysert på bakgrunn av den teoretiske forståelsen presentert i kapittel 2. Kapittel 4 vil ta for seg de felles representasjonene som informantene bruker om Molde, og vil i så henseende ta for seg problemstilling 1. Neste kapittel vil se på hvordan informantene tiskriver Molde mening basert på identitet og livsløp. Til slutt vil jeg si noe om hvordan informantene føler tilknytning til byen sin.

Til slutt, i kapittel 6, vil jeg oppsummere funnene og sette disse i sammenheng med de mer generelle teoriene knyttet til mennesker og steder, presentert i kapittel 2.

2 Teoretisk rammeverk:

Trond Thuen (2003a:17) skriver: *Vi kan ikke bare spørre hva stedet "er", vi må spørre "for hvem", "i hvilke sammenhenger"*. Dette sitatet er beskrivende for sammenhengen mellom oppgavens problemstillinger. Et sted er ikke bare et sted i seg selv, det vil variere i forhold til hvem du spør, hva du spør om og hvilken sammenheng de ulike informantene ser mellom seg selv og stedet. Jeg vil derfor gjøre rede for teoretiske rammeverk som tillater oss å bearbeide datamateriale for alle disse aspektene.

Jeg ønsker å undersøke hvordan tilhørighet til steder skapes, og på hvilken måte mennesker bruker steder når de skaper sine egne liv. Tilknytning og stedsidentitet blir slik sentrale begrep. Teorikapittelet vil derfor starte med å ta for seg relevante teorier om hvordan mennesker danner seg oppfatning av steder, og hvordan steder kan sies å påvirke menneskenes dagligliv. Her vil jeg også gå nærmere inn på hvordan et sted konstitueres gjennom sosial samhandling, og hvordan et bilde av et sted dannes som en sammenligning opp mot andre steder, da først og fremst gjennom representasjonsbegrepet. Senere vil jeg drøfte tilknytningsbegrepet, og hvordan dette kan spille inn på følelsene for et sted.

Etter dette vil jeg gå inn på identitet som et refleksivt prosjekt og se på hvordan hvem vi ønsker å være spiller inn på hvordan vi begrunner våre valg. Dette vil jeg så forsøke å sette opp mot livsfase. Her vil jeg se på hvordan det å ta høyere utdanning kan forme hvilke aspekter vi ser på som viktige i vår egen biografi, og hvordan dette kan være med på å forme vår oppfatning av hva et sted har å tilby. Dette er et viktig aspekt fordi det tar hensyn til de individuelle forskjellene i bruk av sted, noe som er nødvendig for å kunne gå nok i dybden til å undersøke problemstillingene.

2.1 Hva er et sted?

I dagens samfunnsgeografi er det vanlig å ta utgangspunkt i sosiale prosesser når en undersøker forholdet mellom mennesker og steder (Fosso 1992). Dette er en forståelse av at rommet er integrert i objektene som befinner seg i det, og at det dermed fremstår som en egenskap ved disse objektene (Fosso 1992:7). Disse egenskapene kommer så til uttrykk i menneskets handlinger. Tid og rom blir dermed ikke bare handlingens "omgivelser", men en

del av selve handlingen (Fosso 1992:17). Boken *the production of space* av Henri Lefebvre har vært sentral i utviklingen av begreper for å studere steder (Lysgaard 2004). Relasjonene sted – individ deles inn i tre deler: *Romlig praksis*, *Representasjoner av rom* og *representasjonenes rom* (Lysgaard 2004). Romlig praksis er de erfarte strukturene i dagliglivet, oppfattet gjennom personers sosiale interaksjon. Dette er det fysiske ved rommet, som for eksempel beliggenhet eller hvilke type bygninger som finnes i det (Lysgaard 2004:21). I forhold til romforståelse brukt til å forklare migrasjon, kan denne typen rom være presentert som pendleavstand til arbeid, næringsutvikling eller fritidstilbud. Representasjoner av rom består av ulike oppfatninger av steder. Denne typen rom er det konstruerte rom der ulike former for stedsnarrativer dannes. Her kan vi tenke oss ulike romlige diskurser med ulik dominans, der grupper eller enkeltpersoner med makt er med på å forme hvilke oppfatninger av stedet som er akseptable (Lysgaard 2004). Representasjonenes rom er det levde rom, altså hvordan innbyggere bruker rommet i sin hverdagslige praksis (Lefebvre 1991:38-39). Dette er altså hvordan de individuelle handlingene forekommer. Her møtes lokalitet og romlige representasjoner og danner et relasjonelt nivå (Lysgård 2004:22-23). Det er altså på dette nivået at ulike individer danner seg oppfatninger av stedet. Dette skjer ved at deres refleksjoner og preferanser møter de fysiske forutsetningene samt de ledende diskursen omkring hva stedet kan tilby. Min oppgave tar utgangspunkt i individuelle intervju, og det er derfor naturlig å fokusere på representasjonenes rom.

Molde består av bygningene og stedet byen ligger på, samt av beboerne og relasjonene i selve byen. Når et bilde, eller en oppfatning av et sted dannes, må man ta like mye hensyn til de sosiale relasjonene som eksisterer på stedet som til de konkrete fysiske elementene. Bildet av Molde by vil derfor være individuelt sammensatt. Relasjoner som er viktige for den enkelte samt ulike strukturelle kvaliteter er med på å gi byen mening. Hvem man er spiller altså inn på hvordan man definerer stedet. Et kjent eksempel er det norske bygdesamfunnet som gjerne både defineres som trygt og godt og som kjedelig og overvåkende alt etter som hvem man spør. Molde er som sagt en småby, og det kan derfor tenkes at den faller mellom to stoler når det gjelder karakteristikker som er typiske for bygd/by-problematikken. I tillegg intervjuet jeg en gruppe med relativt lik utdanningsstatus, og likheter i oppfatningen av byen er derfor noe jeg vil lete etter. Ulike sosiale gruppers oppfatning av byen konstitueres gjennom gruppens kontakt med det sosiale rommet. Shields (1991) kaller denne prosessen for *sosial romliggjøring*. Dette begrepet henspiller til at individet forandrer rommet det deltar i, samtidig som det blir påvirket av det samme rommet. Både individer og grupper har ulike

kulturelle og sosiale praksiser som foregår i samspill med rommet de befinner seg i. Dette gjelder både steds fysiske og sosiale egenskaper. Hvilke normer som råder der og hvilke oppfatninger man har av stedet er med på å forme individets handlinger på stedet og dets tanker omkring det (Shields 1991).

Bildet informantene tegner seg av Molde må altså sees i sammenheng med dennes sosiale posisjon. Gjennom ulik påvirkning av både fysiske og sosiale muligheter og begrensinger, vil hver enkelt informant danne seg et bilde av byen. Slike bilder har ofte sammenfallende karakteristikk og bruksområder innfor like sosiale grupper (Shields 1991:62-64). Mine informanter er personer som har flyttet fra Molde for å ta høyere utdanning. Hvordan ulike mennesker bruker, tolker og knytter seg til byen vil være betinget av nettopp slike sosiale identiteter, samt i hvilken grad den sosiale identiteten harmonerer med de forestillingene som knyttes til Molde (Fosso 2004:123). Slike forestillinger kalles gjerne for representasjoner. Å finne ulike representasjoner av Molde, gir meg dermed en mulighet til å se på hvilke fortolkningsrammer informantene trekker på i sin fremstilling av byen.

2.1.1 Representasjoner:

Representasjoner blir forstått som de konstruerte egenskapene ved stedet, og slik sett er det et sentralt begrep i henhold til stedsidentitet (Fosso 2004; Holloway & Hubbard 2001).

Holloway og Hubbard (2001) definerer begrepet slik:

”We are using the term “representation” ... in a very general sense, referring to any means of communication by which people tell each other about the world and share information. These take a variety of forms, including writing, speech, music, painting, fashion, computer graphics and “body language”” (Holloway & Hubbard 2001:144).

Representasjoner er altså ulike tegn som hjelper mennesker å kommunisere sammen. Disse tegnene har ikke mening i seg selv, men forutsetter et felles meningssystem. Dette er logisk, da det ikke hjelper å signalisere noe dersom det blir tolket på en annen måte enn intensjonen var. Forholdet mellom representasjonen og dens mening er altså ikke gitt, men må skapes i de sosiale handlingene den inngår i. De fleste individer innenfor samme sosiale gruppe har slike felles meningssystemer, og representasjonenes mening er da ofte etablert i kommunikasjonen innad i gruppen (Shields 1991). I forhold til denne oppgaven kommer jeg til å benytte representasjoner som generelle oppfatninger og karakteristikk av byen som informantene

tillegger en bestemt mening. Analysen består i å finne meningen bak disse mer karikerte trekkene.

Thuen (2003a) skriver at slike sosiale grupper gjerne dannes som en konsekvens av at mennesker i lokalsamfunn bor nær hverandre og dermed kommuniserer ofte med hverandre. Dermed vil det oppstå felles oppfatninger om hvordan ulike handlinger skal tolkes. De hverdagslige handlingene er uløselig knyttet til stedet, og det vil skapes et felles meningssystem som omhandler stedet og de som bor der. Sammenfallende representasjoner er derfor noe man bør lete etter, da et slikt felles meningssystem vil være en naturlig konsekvens av samhandlingen som foregår gjennom oppveksten. Dette vil kunne føre til implikasjoner på hvilke narrativer som knytter seg til stedet. Dersom informantene bruker like representasjoner når de tilskriver Molde mening, og dernest forstår disse representasjonene på samme måte, kan det hevdes at de oppfatningene som er felles er dominerende innenfor den sosiale gruppen som informantene representerer (Holloway & Hubbard 2001). Samtidig vil det finnes like mange bilder av byen som det finnes individer og en universell oppfatning av Molde vil være umulig å finne.

Personer kan også benytte forskjellige typer representasjoner eller benytte bestemte representasjoner på forskjellige måter. Representasjoner viktige fordi de fungerer som selektive konstruksjoner av stedet i menneskenes bevissthet. Individer konstituerer steder på denne måten gjennom å fremheve enkelte aspekter ved stedet og overser andre (Holloway & Hubbard 2001). Slike relasjonelle konstruksjoner er med på å fremheve ulikhetene mellom steder som i neste instans kan utvikle seg til stedsmyter, eller en ledende oppfatning av hvilke kvaliteter som er typiske for stedet. Fosso (2004) kaller slike representasjoner for ”merkelapper”, siden de er egenskaper som blir klistret på stedet og dermed fungerer som en slags veiviser for hvordan stedet er og hva det har å tilby. Shields (1991:47-48) skriver at denne måten å oppfatte steder på er viktig fordi den gjør det enklere å skille ulike steder fra hverandre. Sammenligningen av ulike steder skjer gjerne gjennom slike forenklede bilder. Dermed blir definisjonen av et sted avhengig av informantens referansegrunnlag. Steder blir tilskrevet sine egenskaper gjennom en sammenligning med andre steder, og hvilke egenskaper et sted og de som bor der har, er avhengig av hva det blir satt opp i mot. Når man flytter blir det gjerne naturlig å sammenligne oppvekststedet med det nye bostedet. Slik vil kanskje Molde få en annen mening når man bor for eksempel i Oslo, enn hva det ville hatt dersom man fremdeles bodde i byen, siden man nå har en annen referansekategori å sette byen opp mot.

Fosso (2004) beskriver denne kategoriseringsprosessen som dannelsen av ”her” og ”der”. Holdninger til stedet uttrykkes gjerne gjennom hva som er ”her”, i betydningen av stedet man bor, og ”der” i betydningen det stedet man sammenligner nåværende bosted med. Gjennom å danne kontrasterende kategorier settes ulike steder hierarkisk opp mot hverandre (Fosso 2004). Ved å flytte ut vil det oppstå en forskyvning i disse kategoriene. De ulike informantenes ulike bruk av representasjoner vil så være med på å bygge opp et sammensatt bilde av gruppens holdninger til stedet. Samtidig vil denne oppfatningen mest sannsynlig forandre seg etter hvor man bor. For å forsøke å beskrive informantenes oppfatning av stedet bør man derfor undersøke hvor vidt de bruker ulike representasjoner etter hvor de bor, og hvordan disse brukes. Hva Molde by er og hvem moldenseren er vil altså bli kommunisert ut fra disse forenklingene, som igjen er betinget av informantens plassering i forhold til byen både geografisk og sosialt.

Berg & Lysegård (2004: 72-73) skriver at man i forholdet mellom det rurale og det urbane i dagens Norge har to dominerende representasjoner. Den første omhandler den tradisjonelle bygda og den moderne byen. Her beskrives bygda som bakstreversk, snever og tradisjonell, mens byen er spennende, fri og moderne. Det andre er den idylliske bygda og den fæle byen. Her omtales bygda som sunn og trygg, mens byen er skitten og utrygg. Dette er kontraster som også benyttes på generelt grunnlag i en sentrum/periferi distinksjon (Paulgaard 2006). Tillegger man den egenskaper knyttet til små eller store steder, og blir i så fall disse sett på som positive eller negative? Slike representasjoner er altså viktige i forhold til måten et sted blir vurdert. Betydningen kan variere mellom de ulike informantene, alt ettersom de bor i byen og hvilken sammenheng de setter byen i. Selv om representasjoner er et kollektivt fenomen i den forstand at de er snakk om felles oppfatninger, betyr ikke dette at det ikke finnes forskjeller i bruken av disse. Det finnes et vel av ulike oppfatninger om et bestemt sted, og ulike individer vil trekke på ulike representasjoner, og de kan også benytte disse på ulike måter. Individer bruker representasjoner ulikt ved å overkommunisere enkelte aspekter og underkommunisere andre, og disse danner følgelig et rammeverk som man tolker opplevelsen av byen gjennom.

2.1.2 Natur:

At stedets natur trekkes frem i beskrivelsen av det er et normalt fenomen i norsk kontekst (Gullestad 1992). Carina Stokke (2004:80-81) konkluderer i sin kvantitative studie av

tilbakeflyttere til Møre og Romsdal at ”*Naturen som kulisse betyr òg mykje for tilbakeflyttarane, og desse resultata viser at naturen i fylket er ein grunnleggande del av identiteten til tilbakeflyttarane, og noko som har dratt dei heimover*”. Informantene fremhevet også naturen som et viktig aspekt ved Molde og bildet de maler av byen er sterkt påvirket av stedets fysiske omgivelser.

I boken *postmodern ethics* (1993) skriver Zygmunt Baumann om hvordan omgivelser brukes av individer i den moderne storbyen. Baumann (1993) mener at man i det moderne samfunnet kan dele det sosiale rommet inn i tre deler. Disse er *kognitivt rom, moralsk rom og estetisk rom*. Disse fungerer som overlappende kategorier der de står for en henholdsvis intellektuell, ansvarsbevisst og affektiv vurdering av rommets ulike aspekter. Ulike utsagn informantene mine kom med tydet på at de følte en fremmedgjøring fra byen. Baumann (1993:168-169) skriver at man i forsøket på å skape trygghet i den kaotiske hverdagen i det moderne samfunnet søker å la de fremmede forbli fremmede. Dette gjøres ved såkalte ”*mismeatings*” (Baumann 1993:156-157), der man i møtet med den fremmede vil gjøre seg minst mulig bemerket, og dermed sårbar ovenfor dette ukjente. På denne måten ønsker man å kontrollere sine sosiale omgivelser og unngå å ta stilling til noe man ikke kjenner. Problemet er at det samme rommet representerer muligheter til opplevelser, utforskning og forbauselse. Dette, mener Baumann, bearbeides ved en estetisering av det sosiale rommet. Tar man utgangspunkt i rommet som en estetisk kulisse, trenger man nemlig ikke i samme grad å ta innover seg de kognitive tillagte egenskapene ved det. Ved å behandle de fremmede som kulisser for sin egen fantasi kan man tillegge ulike deler av rommet den mening og de historier en ønsker (Baumann 1993:169).

May Bente Bringslid (1996) benytter Baumanns teori om estetisering av rommet til å analysere bruk av landskapet i en norsk bygdekontekst. Der Baumann referer til storbyens folkeliv, tar Bringslid for seg hvordan estetisering også kan gjøres med basis i omkringliggende natur. På steder med estetisk vakre omgivelser kan disse fremheves på en bekostning av steds kognitive og moralske aspekter (Bringslid 1996:20-21). På samme måte som forklart hos Baumann fungerer da landskapet som et personlig symbol som kan tillegges mening. Estetiseringen av rommet fanger dermed opp det sosialt og moralsk uforpliktende ved lokalsamfunnet (Bringslid 1996:21).

Slike jeg tolker Baumann er det ikke snakk om at det sosiale rommet dermed blir betydningsløst. Ei heller brukes naturen kun som en mulig "fluktrute" fra de sosiale relasjonene i byen. Derimot kan man i større grad trekke frem Moldes fysiske omgivelser som et symbol på hva man føler for byen. Man opptrer mer som en betrakter, der de fysiske omgivelsene er det man knytter seg til og der innbyggerne får mindre betydning for tilknytningsfølelsen, heller enn at de er aktive deltagere i formingen av byens mening for den enkelte. For utflytterne vil dermed en estetisering av rommet være sentral i forhold til at de i større grad er løsrevet fra stedets kognitive og moralske aspekter. Hos innflytterne kan naturen brukes som en måte å skape byen om til noe positivt, dersom de selv føler seg fremmedgjort den. Naturen blir da en representasjon hvis tillater informantene å føle tilhørighet til stedet mer uavhengig av dets innbyggere. Ved en estetisering av rommet kan de tillegge byen en ønsket betydning ut fra et subjektivt ståsted (Bringslid 1996), og naturen fremstår dermed som en i større grad uproblematisk kilde til tilhørighet tilpasset den enkeltes identitet.

2.2 Sted og identitet:

Agnew & Duncan (1989:2) mener at man har tre ulike analytiske nivå for å forstå produksjon av rom, nemlig *location*, *locale* og *sense of place*. Disse henviser til noe av det samme som Lefebvres tredeling av rommet, men Agnew & Duncan presenterer dem i hovedsak som tre ulike retninger innefor romlig analyse, og sier lite om hvordan disse virker på hverandre. Begrepene i seg selv er derimot nyttige for både å organisere de ulike funnene i analysen, og å strukturere oppgaven som helhet. *Location* representerer de ulike fysiske aspektene ved stedet, altså den geografiske settingen. Denne retningen er mest brukt innenfor økonomisk geografi (Agnew & Duncan 1989) og er ikke noe jeg kommer til å gå nærmere inn på i oppgaven på grunn av valgt metode. Dog vil dette være aspekter som antas å påvirke informantenes jamfør Lefebvres teori om det sosiale rom. *Locale* refererer til mellommenneskelige relasjonene på et sted, og må følgelig sees på som stedet som kollektivt fenomen (Berg & Dale 2004). Denne stedsoppfatningen er det jeg forsøker å fange opp gjennom representasjonsbegrepet, presentert ovenfor. Representasjoner dannes i interaksjonen på dette nivået, selv om bruken av dem er individuell. Det siste begrepet, *sense of place*, er sted som personlig opplevelse, og tar dermed utgangspunkt i aktørenes subjektive tolkning av stedet. Der representasjoner dannes i stedets mellommenneskelige relasjoner, og dermed tar utgangspunkt i en felles kategorisering av

Molde blant informantene, vil de ulike aktørenes ”*sense of place*” henviser til hvordan de subjektivt opplever byen og hvordan de uttrykker tilknytning til den.

2.2.1 Stedsidentitet:

Hva som legges i begrepet stedsidentitet er et viktig definisjonsspørsmål i forhold til arbeidet med datamaterialet. I oppgaven ønsker jeg å finne den enkelte informants oppfatning av byen, altså hva Molde betyr for dem personlig og hvilke aspekter ved byen som berører dem i dagliglivet. Som vi har sett ut fra teorien om hva som legges i begrepet sted, dannes oppfatninger av steder gjennom det enkelte individs interaksjon med andre. Disse meningene om stedet påvirkes også av stedets fysiske egenskaper, som i tilfellet med Molde der områdets natur ligger som et av grunnpremissene for diskusjoner omkring oppfatninger av byen. Slike grunnpremisser omtales som representasjoner. Funn av representasjoner hos informantene blir derfor viktige fordi de kan ha påvirkning på tilknytningen den enkelte føler til byen.

Samtidig gir stedet kun mening gjennom det enkelte individ siden representasjoner av steder eksisterer gjennom individene som benytter dem. Fosso (1992) skriver at Giddens struktureringsteori er et viktig bidrag til å forstå hvordan steder påvirker oss. Representasjoner kan påvirke individenes meninger, men disse meningene er i siste instans et resultat av det samme individets refleksive aktivitet. Hva Moldenserne fremhever ved Molde er dermed et resultat av egne meninger som de har opparbeidet seg gjennom interaksjon med andre. Ledende forestillinger om Molde blir dermed viktige, først og fremst gjennom hvordan de blir brukt av byens innbyggere. I oppgaven legger jeg derfor følgende til grunn når jeg skriver om begrepet stedsidentitet: Hva som gjør Molde unikt, og hva som skiller byen fra andre steder. Det er altså snakk om sammenfallende karakteristikk, hos mine informanter, om hvilke kvaliteter Molde kan sies å inneha. Disse karakteristikkene vil være bygget på informantenes subjektive oppfatning av stedet, hvilke karakteristikk de ulike informantene velger å trekke frem, og hvordan disse så brukes.

Samtlige av mine informanter har på ett eller annet tidspunkt flyttet fra Molde for å ta videre utdanning. Wiborg (2003) mener at den som flytter fra oppvekststedet sitt gjerne tvinges til å reflektere over sitt forhold til det (her vil jeg tro det finnes store individuelle forskjeller, men samtidig har Wiborg et godt poeng). Når man flytter ut får man en større innsikt i hva andre steder har å tilby. Ved å leve i en annen by skapes det kontraster til tidligere bosted, og dette

vil sannsynlig vis fremstå på en annerledes måte. Man blir kanskje mer klar over ting man tidligere tok for gitt, og både positive og negative aspekter vil virke tydeligere. Hvordan de ulike gruppene informanter føler tilknytning til byen blir derfor interessant med hensyn til om slik nyervervet innsikt er noe som følger en tilbake til hjemstedet eller ikke. Det er for eksempel mulig at man ved å flytte tilbake igjen får et mer overfladisk forhold til byens positive og negative sider, siden man i større grad har lært seg å leve med disse. Ved å sammenligne informantenes svar vil man dermed kunne få innsikt i hvordan erfaringer fra å bo et annet sted blir benyttet etter at man flytter tilbake, og i så fall hvordan disse kan være med på å forme individenes oppfattninger av byen.

2.2.2 Tilknytning:

I oppgavens problemstilling lurte jeg på hvordan informantene føler tilknytning til byen. I tillegg til å definere hva Molde er, er det derfor også nødvendig med en avklaring på hva jeg legger i begrepet tilknytning/tilhørighet. Berg & Dale (2004:43) skriver at ”*Stedstilknytning gir en grunnleggende følelse av trygghet og sikkerhet, og inngår som en viktig del av grunnlaget for oppbygging av vår selvidentitet.* Dette kan henviser til både oppvekststed og nåværende bosted. Det å ha tilknytning til et sted kan dermed tolkes som en del av den menneskelige natur. Samtidig er tilknytningen også foranderlig, og det er derfor ikke sikkert at oppvekststed betyr det samme som det gjorde, eller at det har betydning overhodet. Ved å danne tilknytning til nye steder kan tidligere bosteder gjøres mindre viktige, eller overflødige. Det er dette forholdet mellom mennesker og steder som beskrives gjennom *sense of place* - begrepet. Tilknytning blir i så henseende hvordan mennesker føler om steder. Jeg ønsker å se i hvilken grad byen er viktig for informantene personlig, og hvilke faktorer som spiller inn og på hvilken måte. Hvordan tilhørighet arter seg analyseres gjennom innsikt i hvilke aspekter ved byen som fester seg som betydningsfulle for den enkelte, og hvorfor disse er av betydning.

Det er viktig å være bevisst på stedets symbolske betydning. Siden omtrent halvparten av informantene ikke har returnert, vil stedets betydning som sosial samhandlingsarena naturlig nok være en mindre del av deres dagligliv. Når man flytter fra et sted kan den symbolske betydningen av stedet forsterkes til fordel for den sosiale (Wiborg 2003:141). Dermed vil en naturlig konsekvens bli en større vektlegging av Moldes symbolske aspekter hos disse informantene. Wiborg (2003:137) skriver:

”Når erfaringer kommer på avstand, både i tid og rom, kan de omformes ved at man glemmer eller fortrenger det man helst ikke vil huske. Fortiden rekonstrueres gjennom fortellinger i nåtiden, slik at fortellinger om fortiden like gjerne blir fortellinger om nåtiden. På den måten kan stedets natur bli et symbol på det man ønsker å huske fra fortiden og det bildet man har konstruert av stedet med utgangspunkt i nåtidig posisjon og identitet”

Gjennom oppveksten har man gjerne flere positive opplevelser knyttet til stedet man kommer fra. Disse kan siden brukes i nåtiden gjennom å trekke frem positive symboler fra stedets generelle karakter. Med andre ord trenger man ikke å benytte seg av spesifikke opplevelser og heller ikke av stedet som helhet når man uttrykker tilknytning. I dette tilfellet trekkes for eksempel natur frem som en positiv verdi på små steder. I Durkheimsk tradisjon kan man si at de positive følelsene til oppvekststedet overføres til fysiske symboler, og at disse symbolene siden kan være med på å vekke til live de samme følelsene. Gjennom å besøke hjemstedet kan så disse symbolene bli tilført ny ”energi” ved at nye opplevelser skapes og ved at gamle vekkes til live igjen. Bjerkeli (1995) kaller dette for ”festivalfenomenet”. Han mener at ulike sommerarrangementer når utflyttere er hjemme igjen bidrar til å skape stedstilhørighet for en begrenset periode. I Molde arrangeres det blant annet en jazzfestival hver sommer, og slike ”folkefester” kan bidra til å styrke tilhørighetsfølelsen. Symbolske karakteristikk, kan derfor være mer fremtredende hos informantene som har flyttet ut, til fordel for stedets sosiale relasjoner. Med dette menes viktighet og muligheter for å skape seg sosiale nettverk, skaffe seg arbeid og offentlig tjenestetilbud. De som bor ”ute” vil naturlig nok ha mindre, men ikke fraværende, kunnskaper om hvordan disse mulighetene er i Molde, siden de ikke inngår i deres daglige praksis. Dermed vil tilhørigheten, i følge Wiborg, få et større innslag av symbolske aspekter. Det motsatte vil følgelig gjelde for dem som har flyttet tilbake.

2.3 Identitet:

I følge teoriene presentert ovenfor er stedsidentiteten noe som dannes gjennom samspill mellom ulike individer i det daglige. Samtidig ligger det i begreper som *sosial romliggjøring* og *sense of place* at oppfatningen av steder i siste instans produseres av individet selv⁴. For å undersøke nærmere hvordan oppfatningen og tilknytningen til Molde dannes hos den enkelte er det derfor nødvendig å ha teorier som kan gi innsikt i den individuelle prosessen. Som tidligere nevnt er stedsidentitet et begrep som omfatter subjektets oppfatning av kvalitetene

---

⁴ Se 2.1 og 2.2.

som et bestemt sted innehar. Grad av tilknytning og stedets identitet opp mot egen identitet vil skape et individuelt mangfold i vurderingen av hva stedet er for noe. Dermed trenger jeg teorier som kan fortelle meg noe om hvordan individet behandler ulike inntrykk som stedet gir det, og hvordan stedet blir oppfattet i forhold til egen identitet.

2.3.1 Den sosiale identiteten og kategorisering:

Richard Jenkins (2006) mener at identitet er et samspill mellom det personlige og det sosiale. Begrepsapparatet man utvikler for å identifisere seg selv og andre, er et samspill mellom individets refleksjon og de sosiale gruppene det tilhører. Forholdet mellom det sosiale og personlige er dialektisk, der forholdet mellom det individuelle og det relasjonelle er et fortløpende, kontinuerlig og refleksivt prosjekt (Jenkins 2006:62-66). Det vil si at jeg i min interaksjon med verden hele tiden sender ut signaler som umiddelbart tolkes av meg selv og omverden. Disse signalene trigger en respons hos dem jeg omgås som oppfattes av meg, og som igjen er med på å forandre min identitet, og dermed hvilke signaler jeg sender ut neste gang. Slik vil min egen identitet være med på å forme de sosiale forholdene rundt meg samtidig som både andres og min egen vurdering av mine handlinger virker inn på den samme identiteten (Jenkins 2006:73-76).

Jenkins' teorier er dermed et godt egnet for å analysere hvordan den sosiale interaksjonen er med på å forme oppfatningen informantene har av Molde. Ved å vokse opp et sted påvirkes man av stedets sosiale normer og av hva innbyggernes oppfatning av hva stedet "er". I studier av norsk ungdom har man kommet frem til at mindre byer eller bygder ofte blir sett på som ikkeblivende steder dersom man ønsker seg opp og frem. Å realisere seg selv kan dermed for ungdommen bli ensbetydende med å flytte ut, og det utvikler seg dermed en oppfatning av stedet som utilstrekkelig for å oppnå egne mål (Fosso 2004, Paulgaard 2001, Wiborg 2001). Gjennom interaksjon mellom ungdommer vil dermed slike stedsnarrativer bli videreført og utviklet. Mine informanter har alle gått på videregående skoler med det formålet å fortsette utdanningsløpet. Det kan derfor tenkes at de, gjennom sin sosiale omgangskrets, blir påvirket til å danne seg meninger om at Molde ikke er et blivende sted dersom man ønsker å komme seg opp og frem i livet. Dersom det eksisterte en ledende mening i informantenes daglige omgangskrets, på skolen ville være et naturlig utgangspunkt, om at mulighetene først og fremst finnes andre steder ville dette påvirke individet til også å mene det. Gjennom å velge et høyere utdanningsløp sender en signaler om at en ønsker å satse på en karriere som innebærer

bedre betalte jobber og/eller selvrealisering. Kombinert med en bredere forståelse av at Molde ikke innehar kvalitetene til å realisere dette, får man dermed internalisert en mening om at byen ikke er et blivende sted om man ønsker å drive det til noe. Avdekking av slike holdninger er derfor noe man bør lete etter hos informantene.

Identitetsforminger er et samspill mellom *nominell* og *faktisk* identitet (Jenkins 2006:47). Enkelt forklart er den faktiske identiteten den individet gir seg selv, mens den nominelle er den identiteten individet får tilskrevet av andre. Dette skiller er analytisk, og begge former vil påvirke hverandre kontinuerlig. Hvem man omgås spiller altså inn på hvem man definerer seg som. Jenkins (2006) mener at identiteten virkeliggjøres gjennom at den har konsekvenser for det enkelte individ. En persons utdanningsnivå kan for eksempel gi forskjellige konsekvenser betinget av utdanningsnivået til de personene han sosialiserer seg med. Poenget i forhold til oppgaven er at den personen man er får mening gjennom hva man gjør og hvem man omgås. Ved å flytte til Molde vil man kunne bli oppfattet på en bestemt måte. For å utdype: Ved å flytte tilbake, signaliserer informantene at de setter pris på det sett av verdier som de mener å finne i byen. Det være seg strukturelle forhold som arbeid, sosiale forhold som familie eller individuelle forhold som verdier. Dette vil kunne føre til at de blir oppfattet på en bestemt måte av omverdenen, da steder gjerne er oppfattet å romme et sett av karakteristikk og egenskaper, jamfør representasjonsbegrepet. Samtidig kan informantene kjempe mot, eller akseptere denne definisjonen.

Det samme prinsippet finnes igjen i Jenkins behandling av gruppeidentitet. Gruppeidentitet er en del av den individuelle identiteten, siden individ og samfunn ikke kan eksistere uavhengig av hverandre (Jenkins 2006). Egen individuell identitet gir kun mening i samspillet med andre individer, grupper eller institusjoner. Jenkins skiller også mellom gruppe og kategori. I en gruppe er det forhold mellom medlemmene, og disse kan gjenkjenne hverandre.

Gruppefelleskap er en indre definisjon. I kontakt med signifikante andre finner vi likheter og forskjeller, og definerer dermed oss selv til å være medlem av enkelte grupper. Dette innebærer og eksklusjon av dem som ikke defineres som å tilhøre gruppen; for hver "oss" må det også defineres en rekke "dem" (Jenkins 2006:105-110). En kategori er nettopp en klasse hvis egenskaper er bestemt av en annen person (Jenkins 2006:107). Kategorier fungerer som en ytre kollektiv definisjon, der andre individer kategoriserer en kategori etter valgte kriterier. En kategori trenger dermed ikke være kjent for medlemmer av den, og kategorier er ofte viktigere for dem som kategoriserer enn for dem som blir kategorisert.

Hvor vidt det å være moldenser opptrer som en kategori eller som en gruppetilhørighet kan være vanskelig å bedømme. Det vil antageligvis være gjensidig kjennskap til andre medlemmer i den forstand at man for eksempel gjenkjenner hverandre på grunnlag av dialekt. I tillegg vil det å være moldenser for mange være et produkt av en indre kollektiv definisjon, altså at moldenserne selv vet hva en moldenser er. Samtidig kan nok også være mange som ikke føler tilhørighet til byen forsøker å definere moldensere til noe annet enn det de ser på seg selv som. I så måte vil moldenseren kanskje stå frem som definert utenfra, altså som en kategori. Kategoriseringen i seg selv er også en viktig del av prosessen i å skille oss fra andre (Jenkins 2006:85-86). Hvordan man kategoriserer ulike grupper er nemlig med på å fortelle om egen identitet og gruppetilhørighet. Utrykker informantene en "oss"-følelse i sin omtale av moldensere, noe som vil være et uttrykk for tilhørighet til en gruppe, eller er det heller en snakk om en "dem"-følelse og dermed et uttrykk for en distanse. Som nevnt er en viktig del av stedsidentiteten å sette stedet og de som bor der opp mot andre steder man har kjennskap til. Hvordan man definerer ulike aspekter ved andre byer og også tettsteder rundt Molde er dermed med på å uttrykke tilhørigheten den enkelte har til byen.

Hvordan informantene oppfatter Molde, og hvilken tilknytning de har til byen kan altså sees i sammenheng med om de identifiserer seg selv som moldensere og ikke minst hvordan de identifiserer moldenseren. Alle informantene har bodd i andre byer i løpet av sin utdanning og har derfor blitt påvirket av andre mennesker enn de knyttet til oppvekststedet. Dermed kan deres egen identitet ha forandret seg og man vil også ha opplevd tilhørighet til andre grupper enn dem man kjenner fra Molde. Gjennom for eksempel deltagelse i nye miljø og gjennom dannelsen av nye sosiale nettverk vil man begynne å tilpasse sin personlighet og danne nye grupper og kategorier. Tidligere grupper kan dermed miste noe av sin betydning, eller sin betydning overhodet. Hvordan informantene omtaler moldensere kan dermed være en viktig pekepinn på grad av tilknytning til byen. Det vil også være viktig å se om det finnes forskjeller mellom informantene som har returnert og de som ikke har det. Dette kan skaffe innblikk i om det å bo ute nødvendigvis innebærer en større personlig distanse til stedet, enn det å bo i Molde. Det kan også tenkes at dette kommer an på mer individuelle forhold og at tilknytningen man har til Molde i liten grad forandres ved å bo ute, men at andre faktorer spiller inn. For eksempel kan viktige sosiale nettverk som nære venner og familie, som kanskje bor i byen, gjøre at man fremdeles i stor grad ser på seg selv som moldenser. I forhold til problemstillingen er det også interessant å se om ulik gruppe/kategoritilhørighet er med på

å påvirke synet på moldenseren. Ved å danne personlige bånd til andre steder og personer vil en kanskje oppleve at identiteten en tilskriver seg selv ikke passer overens med den kollektive identiteten man tillegger moldenseren.

2.3.2 Identitet og utdanning:

Samtidig er det også flere teoretikere som mener at steder er i ferd med å miste sin betydning som identitetsgrunnlag. Denne er i større grad overtatt av mer generelle institusjoner, og da i hovedsak skolesystemet⁵. På grunn av utdanningssystemet fjernes ungdommen fra den sosiale opplæringen det er å bidra i lokalsamfunnet. Lokale verdier må vike for de mer generelle verdiene som skolen formidler (Paulgaard 2001). Dette fører til en fristilling av stedets verdier og man i større grad står fritt til å skape sin egen identitet. Å velge å ta høyere utdanning blir derfor en måte å finne seg selv på, og man kan dermed bli avhengig av andre sosiale arenaer enn hjemstedet for å bekrefte sin kollektive tilhørighet (Wiborg 2001). Informantene kan derfor i større grad velge bosted ut fra en refleksiv prosess basert på hvem de føler de er, at identiteten i større grad er et selvrealiseringsprosjekt basert på refleksjon. Hvordan informantene knytter seg til byen, og hvilken oppfatning de har av den kan dermed også sees på som å plassere byen ut fra en refleksivitet rundt hvilken påvirkning den har hatt på deres liv. Satt på spissen vil i hvor stor grad man føler tilhørighet til byen da gå mer på hva den kan tilby i forhold til selvrealisering.

Tidligere faste rammer mister dermed sin viktighet og man må søke etter andre faste holdepunkter i tilværelsen. Giddens mener at utviklingen av egen identitet nettopp blir et slikt fast holdepunkt, men fordi denne også er flytende vil individet stadig søke etter hvem det egentlig er og dets tanker og handlinger må bekrefte dette selvbildet (Giddens 1997). Ved å bruke Jenkins (2006) kan en hevde at tilknytning vil være et spørsmål om hvor vidt stedet passer med ens sosiale status, altså i hvor stor grad man føler seg i samme kategori som dem man omgås der. Giddens vil mene at man føler tilknytning til sted i forhold til i hvilken grad stedet gjør det mulig å leve ut den personen man ønsker å være. Erfaringer, hevder Giddens (1997), er ikke lenger avhengig av lokalitet, men formidles i større grad gjennom institusjoner på tvers av steder. Dette har ført til at stedet har blitt mindre viktig som referansepunkt. Gjennom at man i større grad sosialiseres ved hjelp av normer som ikke er knyttet til stedet,

---

⁵ Se for eksempel Paulgaard (2001), Wiborg (2001) og Heggen (2004)

får man sosiale fellesskap løsrevet fra tid og rom. Et eksempel kan være at en pilot i Molde føler han eller hun har mer til felles med en pilot fra Peru, enn med naboen som er fisker. På denne måten mister stedet sin tidligere verdi som skaper av en felles referanseramme og dermed også gruppetilhørighet. Hvor en person velger å bosette seg er derfor nettopp et valg, basert på livsplanlegging, og ikke gjennom lokal tilhørighet (Giddens 1997:174). Skal man bo i Molde må byen tilfredsstille de kravene man har for å kunne oppfylle sitt eget livsprosjekt. Hvem man er spiller inn på hvor man vil bo. Dermed vil valg av bosted fremstå som rasjonelt i forhold til egen livssituasjon. Med det mener jeg at de som har flyttet tilbake kan ha tatt valget basert på at de kan utvikle seg til den personen de ønsker å være. Og at dette har vært viktigere for å flytte tilbake enn at man føler seg knyttet til stedet emosjonelt, gjennom minner og forventninger.

Giddens teorier vil i så måte være et godt redskap for å analysere informantenes tilnytning sett i forhold til deres utdanningsbakgrunn. Høyere utdanning medfører ofte et ønske om å få en jobb der en kan utvikle eget potensial og egent identitet snarere enn bare å få et inntektsgivende arbeid (Amås mfl. 1995 i Wiborg 2003). Skolegang blir dermed nettopp en slik opplæring i "stedsløse" normer. Individet løsrives fra stedet, og det vil i større grad forsøke å bekrefte sin identitet uavhengig av tid og rom (Giddens 1997). Dermed blir det nyttig til å belyse tankene bak prosessen som lå til grunn for valg av etableringssted. Ved å analysere den refleksive prosessen som er bakgrunn for dette valget, får vi innblikk i hvordan tilhørigheten gir seg utslag for det enkelte individ. Identiteten er noe som kontinuerlig skapes og opprettholdes gjennom refleksjon og kommunikasjon med andre. Et viktig poeng er at Giddens ikke mener at andres reaksjon bestemmer vår respons. I siste instans er det individets ønske om å fremstå på en bestemt måte som bestemmer dets handlinger. Det sosiale spiller inn på identitetsutviklingen, men kun som en formidler av en respons som gjør individet i stand til å se konsekvensen av sine handlinger. Denne sosialiseringsprosessen foregår som en refleksiv tolkning av aktiviteter individet kan observere (Giddens 1984:5-10). Som sagt kan for eksempel yrke være et viktigere identifiseringsgrunnlag enn sted. Å komme fra Molde blir dermed ikke nødvendigvis nok til å kunne danne en fellesskapsfølelse.

Enkelte aspekter ved identiteten vil opptre fastere enn andre ved at de blir en del av det Giddens kaller ubevisste motiver. Han deler aktørens personlighet inn i tre nivå: Diskursiv bevissthet, praktisk bevissthet, samt ubevisste motiver. Diskursiv og praktisk bevissthet er skillett mellom hva som blir sagt og hva som faktisk blir utført (Giddens 1984:7), mens det

ubevisste henspeiler indre motivasjon og er formet av et dynamisk forhold til praktisk bevissthet gjennom individets egne ønsker (Giddens 1984:13). Identitet må skapes refleksivt, og er en konstruksjon festet til ulike valg og muligheter. Selvet må kontinuerlig opprettholde sammenhenger i en konstant forandrende biografisk historie. Hva vi gjør må med andre ord reflektere hvem vi er. Samtidig vil det dynamiske forholdet mellom bevissthet og ubeviste motiver gjøre at enkelte identiteter i større grad vil bli tatt for gitt. Her fremstår to ting som viktige. For det første har valg av høyere utdanning ført til at informantene kan antas å i større grad ha fjernet seg fra oppvekststedets normer og verdier til fordel for skolesystemets mer generelle. For det andre har det å flytte ut bidratt til at man i større grad vil reflektere over opprinnelig oppvekststed. Når man vokser opp i Molde vil det å ha tilhørighet ta form av å være et ubevisst motiv siden man ikke trenger å diskursivt forsvare denne tilhørigheten. Når man flytter ut tvinges man til å kunne forsvare sine valg, og en naturlig respons vil dermed være å fjerne seg fra stedet i den forstand at det ikke oppfyller kravene til den personen man ser seg selv som. I sin søken etter stabilitet må dermed informantene omdefinere hvilket forhold de har til Molde by. De tvinges da til å reflektere over sin tilhørighet, og oppfatningen av Molde vil dermed være noe man aktivt må ta stilling til.

2.3.3 Stedet i forhold til egen biografi:

I starten av dette kapittelet nevnte jeg et sitat av Trond Thuen som mente at for å undersøke hvordan tilknytning virker på mennesker var det viktig å ikke bare undersøke hva stedet var. Vi måtte se på hvem informanten var og i hvilken sammenheng han brukte stedet. Jeg har ovenfor vist hvordan man kan undersøke nærmere hva informantene legger i begrepet Molde, altså hvilket bilde de maler av byen. Jeg har også funnet teorier jeg kan bruke for å undersøke hvem informantene definerer seg selv som i forhold til byen. I dette avsnittet skal jeg derfor gå nærmere inn på de ulike sammenhengene informantene kan sette byen inn i. Jeg vil her fokusere på hvilke kvaliteter de ulike informantene legger vekt på i forhold til sin nåværende situasjon, altså livsfase.

Tidligere tok jeg opp data fra undersøkelser som viste at det for mange ungdommer kan fremstå som naturlig å flytte fra et sted. Når man var ferdig med videregående fulgte man strømmen ut fra hjemstedet. Dette kunne bunne i konkrete ønsker om å skaffe seg en utdanning hjemstedet ikke tilbød, men det kunne også være noe man gjorde fordi det følte naturlig. Den sosiale gruppen man mente å tilhøre flyttet stort sett ut, og det ble dermed ikke

nødvendig å forsvare valget om å gjøre det samme. Om man ble igjen, måtte dette i større grad begrunnes (Fosso 2004). Mariann Villa (2000:175,178) skriver i essayet om

Livsfasebygda:

Ein gong i slutten av tenåra dreg bygda til byen. Utflyttarane er unge menneske og studentar. Dei er frie i betydning uetablerte når det gjeld familie arbeids- og bustadsmarknad. [...] Det er usikkert kor mykje tilbakeflyttarane hadde tenkt og planlagt at dei skulle tilbake til bygda... Tilbakeflyttarane har valgt bygdelivet i familieetableringsfasen.”

Valget om å flytte ut kan dermed sees på som en overgang til en ny livsfase. Man ser seg ferdig med oppvekststedet for denne gang, og søker opplevelser andre steder. Fosso (2004) skriver at det å flytte fra bygda, dersom man tar allmennfaglig utdanning, nærmest er et produkt av et internalisert tanke-system de lærer seg i skolesystemet. Man tar til seg erfaringer fra det tidligere elever har gjort, og det å følge flyttestrømmen ut fra hjemstedet blir sett på som en naturlig del av valgt studieretning. Utdanningsvalget konstituerer en gruppe av ”oss som tar allmennfag”. Dersom elevene vil være en del av denne gruppen, *bør* de derfor følge strømmen og flytte ut (Fosso 2004:128-130). Som Fosso (2004:130) skriver: ”Å bli boende(...) betyr å ta del i et liv som tilhører de andre. En undersøkelse som nylig ble utført som et samarbeid mellom Møre og Romsdal fylke og Høgskolen i Molde viser at den samme tendensen kan sies å gjelde mitt fokusområde (Rief m.fl. 2008)⁶. Dette peker i retning av at det å flytte ut vurderes som et naturlig neste steg. Man ønsker mest sannsynlig å oppleve nye ting, og det å flytte ut blir da starten på en søken etter opplevelser vel så mye som starten på en videre og yrkesrettet utdanningsprosess. Utflyttertrangen kan dermed sees på som både et eget ønske om miljøforandring og et slags internalisert konformitetspress som elevene utvikler gjennom sitt studievalg.

Det å etablere seg kan sies å være et lignende veivalg. Ved å begynne i arbeid og stifte familie forandres de verdiene man ser på som viktige. Andre kvaliteter ved ulike steder blir mer ettertraktede, og antageligvis vil også synet man tidligere hadde på hjemstedet forandres. Et godt eksempel her er informanten ”Per” som uttaler: ”no e det på en måte ikkje so spennende å bo oppå en nattklubb lenger”. Når jeg ønsker å undersøke hvordan synet på byen forandrer seg ved de erfaringer man får av å bo ute, er det derfor også viktig at jeg tar hensyn til livsfase.

---

⁶ Undersøkelse foretatt av elever ved høyskolen i Molde.

Bildet informantene gir meg av byen vil være påvirket av deres egen livssituasjon fordi dette påvirker hva som er viktig for dem. En del av oppgaven blir derfor å se hvordan dette bildet av Molde forandrer seg gjennom ulike livsfaser og hvilke aspekter som er viktige for den enkelte. Dette gjelder både når en flytter ut, altså distanserer seg fra stedet, og når en flytter tilbake, altså knytter seg sterkere til stedet igjen. I forhold til de som ikke har flyttet tilbake blir det viktig å se om bildet av Molde fremdeles har forandret seg i forhold til livsfase. Er det snakk om en verdiforandring som ikke førte til nærmere tilknytning, eller er det mangel på verdiforandring, eventuelt en annen type verdiforandring som har funnet sted.

2.4 Oppsummering:

Dette kapitlet har tatt for seg det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for analysen. Jeg tar utgangspunkt i Lefebvres teori om hvordan rommet kan sees på som et sosialt produkt, der menneske og sted møtes gjennom sosial samhandling. Erfaringer fra disse hverdagslige møtene manifesteres ofte i ulike representasjoner som fungerer som kollektive kategorier for å tolke og bruke steder. Samtidig er bruken av disse i siste instans et individuelt fenomen, og gjennom *sence of place* begrepet ønsker jeg også å finne ut hvordan Molde oppleves for den enkelte informant. Hvilke aspekter de ulike informantene fremhever som viktige for seg, sier noe om hvordan byen oppfattes å passe til deres egen biografi. Forholdet mellom menneske og sted er derimot også et spørsmål om følelser for stedet. Hvordan vil moldenserne jeg har intervjuet beskrive sitt syn på Molde som hjemsted, og hvilke aspekter fremhever de som viktige for følelsen av å høre til? Hvem man er spiller med andre ord en rolle for hva en definerer et sted som. Jeg har derfor introdusert et rammeverk for å analysere informantenes oppfattelse av egen identitet og hvordan de mener denne henger sammen med stedet de vokste opp på. Her er det funksjonabelt å se på identitet både som et kollektivt og mer individuelt-refleksivt fenomen. Til slutt har jeg forklart hvordan tolkning av steder henger sammen med livsfase, gjennom at ulike livsfaser representerer ulike verdier for den enkelte informant.

3 Metodisk fremgangsmåte:

3.1 Valg av metode:

I følge Grønmo (2004: 27,29) er en metode den planmessige fremgangsmåten for å undersøke problemstillingene våre, og at begrepet refererer til ”*opplegg og gjennomføring av spesifikk vitenskapelige studer*”. Når man skal undersøke et problem behøves det en plan for innsamling og tolkning av empiri. I dette kapittelet vil jeg presentere og drøfte prosessen fra prosjektskisse til ferdig oppgave, og redegjøre for datainnsamlingen og tolkning av data. Jeg vil diskutere problematiske aspekter ved valgene som ble gjort, da dette er et viktig element for å vurdere mine resultater.

Jeg ønsker å undersøke hvilken betydning Molde har for informantene mine. Dette gjør jeg ved å foreta en eksplorerende studie med utgangspunkt i mine tre problemstillinger. Jeg kommer dermed ikke frem til det ”sanne” bildet av byen. Det vil heller ikke si at jeg finner en universell nøkkel til å forstå steders betydning i forhold til mennesker. Målet er derimot å skaffe innsikt i temaet forholdet mellom menneske og sted. Dette er et forhold som jeg har vist henger tett sammen gjennom det teoretiske rammeverket. Mennesker konstituerer steder gjennom egne og kollektive vurderinger av stedets fysiske og sosiale aspekter⁷. Gjennom problemstillingene mine forsøker jeg å analysere om individuell tilknytning og identitetsprosjekt kan ha noe å si for hvordan vi bruker og oppfatter steder. Samtidig tar jeg gjennom utvalget mitt utgangspunkt i et bestemt sosialt segment av befolkningen, og det blir dermed funksjonelt å lete etter hva som er felles oppfatninger blant informantene⁸. Det metodiske utgangspunktet blir dermed å studere Molde gjennom å studere mennesker som har et forhold til stedet, gjennom å ha vokst opp det. Jeg tar dermed utgangspunkt i den subjektive delen, men kommer også til å antyde hvilke oppfatninger som kan være intersubjektivt konstruerte, gjennom begrepene *locale* og *sense of place*.

Flere andre metoder kunne vært tatt i bruk. En mer kvantitativ tilnærming vil for eksempel i større grad kunne generalisert med bakgrunn i de forskjellige kategoriene jeg bruker for å

---

⁷Se beskrivelse s5-6.

⁸ Se for eksempel Ni Laoire (2001), Fosso (2004) og Ottosen (2009)

tegne et bilde av byen. Man ville også kunne holdt oversikt over et større antall informanter, og dermed i større grad undersøkt forskjeller mellom ulike kategorier. Samtidig ønsket jeg å analysere innholdet i de ulike kategoriene. Hvilke aspekter vektlegger man i sin følelse av tilknytning til stedet, og hvordan spiller ens personlige identitet inn på synet på Molde? Giddens (1997:68) skriver at identitet er en refleksiv forståelse av egen biografi, der selvet kontinuerlig skapes og opprettholdes. Mitt fokus ble dermed å se på hvordan ens eget biografiske prosjekt var med på å skape og forandre synet på byen. Ved å gjennomføre kvalitative intervjuer ville jeg derfor la den enkelte informant komme til orde og fortelle sin historie. De ulike historiene danner så grunnlaget for kategorier og fellesoppfatninger om byen. Kategoriene blir dermed noe løsere i formen, men samtidig fylt med mer innhold i den forstand at de i større grad blir en samkonstruksjon mellom meg og informanten. Dette istedenfor fastere kategorier som informantene kunne plassere seg selv i. Om en metode er nyttig eller ikke kan vurderes ut fra om resultatene ved undersøkelsen gir ny og/eller dypere innsikt i et tema (Aase 1997). At jeg ikke kunne regne med å skaffe universelle forståelser, eller bredere resultater på bakgrunn av valgt metode, er dermed ikke synonymt med at jeg valgte feil metode, eller at resultatene ikke er av verdi.

3.2 Utvelgelse av informanter:

Med hensyn til problemstillingen bestod utvelgelsen av informanter av et strategisk utvalg. Dette er utvalg som baserer seg på at informantene har spesifikke egenskaper eller kvalifikasjoner som er relevante for det vi ønsker å undersøke, og er noe som kjennetegner kvalitative metoder (Thagaard 2002). For meg var det viktig at informantene hadde de egenskaper som gjorde at de kunne gi informasjon som muliggjorde å gå i dybden på problemstillingene. Jeg vurderte ulike kriterier som kunne gi ulike former for data, og avgrenset ut i fra dette hvilke type informanter jeg ønsket å kontakte.

Jeg valgte å intervjuer personer som hadde tatt videre utdanning, og da minimum treårig høgskole. Dette var i hovedsak gjort av to grunner. For det første er marginalisering av stedsidentitet og løsrivelse fra oppvekststedet generelt, et aspekt som gjerne settes i sammenheng med utdanningssystemet (Paulgaard 2001; Wiborg 2001). Skolegangen fjerner individene fra lokal deltagelse, og minsker dermed mulighet til å delta i den generelle sosialiseringen av stedsspesifikke normer (Wiborg 2001). For det andre ville satsingen på en høyere utdanning gjerne tvinge informantene ut av byen, da utdanningstilbud av denne typen

er heller begrensede i Molde. Ved å flytte ut ville de møte andre sosiale nettverk og andre sosiale samhandlingsarenaer enn de som var knyttet til byen, og dette antok jeg ville forandre både oppfatning og tilknytning. I tillegg bestemte jeg meg for å intervju en gruppe som hadde flyttet tilbake til byen, og en som ikke hadde gjort det. Dette var gjort for å se om de erfaringene som informantene gjorde seg andre steder, kunne være med å påvirke avgjørelsen om å flytte tilbake. Altså om synet på byen forandret seg gjennom å flytte fra stedet, og om personlig utvikling kunne sier å spille inn på holdninger i så stor grad at individene distanserte seg fra Molde, eksplisitt uttrykt gjennom et ønske om å etablere seg i byen eller ikke.

Jeg ønsket også begrense utvalget mitt til personer som var etablerte. I dette la jeg at informanten skulle være ferdig med utdanningen, og ha begynt i arbeid. I tillegg ville jeg at informanten skulle være gift, eller ha samboer. Dette var gjort fordi jeg ønsket å studere oppfating av byen i et perspektiv som tilsa at det å flytte dit var aktuelt. Ved å ha gjennomgått en etableringsfase antok jeg at informantene, i større eller mindre grad, hadde gjennomgått en prosess som omfattet valg av bosted og valg av arbeid. Det er her selvfølgelig verdt å merke seg at det å velge jobb og bosted ikke er et valg som er løsrevet fra en rekke strukturelle forhold, som for eksempel jobbmarked. Jeg mener det likevel er plausibelt å anta at disse valgene medfører en viss refleksjon over egne ønsker og livssituasjon. Jeg ønsket å intervju informanter som hadde gjennomgått et slikt valg, for dermed å få innblikk i hvilke aspekter som lå til grunn for dette valget. I tillegg ville det være en fordel om informanten ikke var for gammel, da en gjerne husker flere detaljer omkring avgjørelsesprosessen jo nærmere i tid den ligger. Jeg satte, av hensyn til tilgangen på informanter, i utgangspunktet ikke noen klare aldersgrenser, men var mest interessert i alderssegmentet 25-40 år. Med to unntak var det også i dette aldersintervallet at informantene befant seg. Det at jeg fikk noen informanter som var eldre, ser jeg i utgangspunktet ikke som et stort problem, men det fordrer til å ta en del andre hensyn når jeg tolker intervjuene. Tidligere nevnt er avstand i tid fra etableringstidspunkt, men også strukturelle forandringer bør has i bakhodet. Det kan for eksempel tenkes at den generelle geografiske mobiliteten blant befolkningen har økt, i tillegg til forandringer i utdannings og jobbtilbud, samt trender i tiden.

3.2.1 Å kontakte informantene:

For å komme i kontakt med informantene, benyttet jeg meg av snøballmetoden. For det første gjorde det strategiske utvalget at jeg ikke kunne intervju en hvilken som helst Moldenser,

men var avhengig av de som hadde de kvalifikasjonene jeg var ute etter. I Molde sendte jeg e-post til større bedrifter og arbeidsplasser, og spurte om de kunne videreformidle mitt ønske om å komme i kontakt med personer som besatte de riktige kvalifikasjonene. I tillegg benyttet jeg meg av kontakter i byen, som kunne videreformidle informasjon innad i sitt sosiale nettverk. I andre byer var strategien noe av den samme. Jeg sendte mail til kommuner og fylkeskommuner, men unnlot bedrifter, da jeg følte dette ble litt som å forsøke å finne ”nåla i høystakken”. I tillegg benyttet jeg meg, som i Molde, av personer jeg kjente til, og som kunne videreformidler kontaktinformasjon fra meg.

Resultat ble et utvalg bestående av seks tilbakeflyttere og fire utflyttere. Fem av tilbakeflytterne fant jeg gjennom å kontakte bedrifter via e-post. Den siste ble rekruttert gjennom snøballmetoden, ved at en slektning av en venn av meg videreformidlet kontakt. Når det gjaldt utflytterne ble en kontaktet gjennom den samme slektingen og en gjennom at en annen bekjent av meg kjente til noen i sitt sosiale nettverk. En av de to siste fikk jeg kontakt med gjennom en samtale jeg hadde med en ansatt ved fylkeskommunen i Molde angående oppgaven min. Den siste kontakten ble opprettet via en person som jobbet i Bergen kommune og som kjente informantene. Et vanlig problem med snøballmetoden er at man kan komme til å få informanter fra det samme sosiale nettverket, og at disse følgelig kan ha like oppfatninger av det man ønsker å studere (Andrews & Vassenden 2007). Jeg vurderer derimot utvalget mitt til å være såpass variert at dette ikke bør være et problem her. Derimot har jeg flere informanter som har flyttet hjem enn som ikke har det, og utvalget blir i så måte noe skjevt. Siden navet i min studie er byen Molde, og individenes historier skal analyseres opp mot dette, vurderer jeg ikke skjevheten som et kritisk problem. Under arbeidet med analysen fant jeg på mange områder like store individuelle forskjeller i de enkelte gruppene som jeg fant mellom disse. Unntaket er kanskje ”Anne” som var den som i størst grad følte seg fremmedgjort i byen. I dette ligger også kanskje utvalgets største problem. Siden informantene selv velger om de ønsker å være med i undersøkelsen, basert på informasjon om studien, har jeg liten kontroll over hvilke typer personer som blir med i det endelige utvalget. Dette kan føre til at det er bestemte typer personer som til slutt blir med i undersøkelsen (Grønmo 2004). For eksempel kan det tenkes at det i hovedsak er de som har et godt forhold til byen som ønsker å fortelle om den. Det er i alle fall plausibelt å anta at de som ikke har noen bestemte meninger om oppvekststedet, heller ikke har en interesse av å bli intervjuet. I intervjuene hadde de fleste informantene et relativt balansert bilde av Molde, men det er godt mulig at ”Anne” representerer en type holdninger som er mye mer utbredt enn det utvalget skulle tilsi.

3.3 Intervju:

3.3.1 Intervjuguide:

En intervjuguide kan utformes til å bli mer strukturert, som oftest til bruk i spørreskjema, eller åpen, til bruk i kvalitative intervju. Denne gir informanten tid til å snakke og vektlegge de ulike aspektene han/hun synes er viktige. Forskeren deltar som en ”aktiv lytter” som i hovedsak holder samtalen inne på det overordnede tema (Silverman 2006:110). Derimot stiller en slik tilnærming også større krav til forskeren (Kvale 1996). Man er avhengig av et godt forhold til sine informanter og at temaet vekker såpass stor interesse at samtalen går godt. Samtidig er det en fordel å ha erfaring med intervjuer, slik at en vet hvordan samtalen kan trekkes i den ene eller andre retningen og at man gjerne har noen teknikker for å få informantene til å fortsette dersom konversasjonen skulle gå i stå. Siden jeg ikke har hatt noen erfaringer med kvalitative intervjuer tidligere bestemte jeg meg derfor for å benytte en semistrukturert intervjuguide. Dette er en blanding av de to forannevnte der man i utgangspunktet har en del generelle, overordnede temaer, men at disse temaene så deles opp med mer strukturerte spørsmål (Silverman 2006).

Intervjuguiden ble utformet slik at de underliggende teoriene fungerte som en slags temaveiledning for utformingen av undersøkelsen, mens den konkrete intervjuguiden i større grad var basert på nyere forskning. Jeg ønsket å se på hvordan mennesker konstruerer og bruker steder gjennom forenklinger og representasjoner av hva disse stedene står for. Samtidig ville jeg også se på hvordan egen identitet skaper en holdning til stedet og hvordan de ulike individene knytter seg til stedet basert på konstruksjonen av egen biografi. Derfor delte jeg intervjuguiden opp i to deler. Den første delen hadde et biografisk perspektiv der jeg undersøkte hvordan informantene opplevde det å vokse opp i Molde, og hvordan synet på byen forandret seg etter hvert som man ble eldre. Denne delen var bygget opp kronologisk, slik at vi først snakket om oppvekst, siden om nåværende hjemsted og til slutt om fremtid og utvikling. Her er det viktig å huske på at informantene, ved å fortelle om sin egen oppvekst, forteller en fortid konstruert i nåtiden. Dette vil da påvirkes av den oppfatningen informantene har om egen identitet. Wiborg (2003:132) skriver en gjengivelse av fortiden ikke henspeiler hvordan det faktisk var, men hvordan det blir gjenfortolket. Fortellingen om egen oppvekst er fortellingen om eget liv, og vil i mitt tilfelle kunne påvirkes av det nåtidige synet på byen.

Andre del av intervjuguiden omhandlet representasjoner. Hvordan så informanten på byen og de som bodde der? Her ble de bedt om å si hva de så på som typisk for byen og samtidig om hvilke karakteristikk som *ikke* kunne sies å henge ved stedet. Jeg la altså opp til at de overordnede temaene skulle fungere som rammen for intervjuet. Innenfor disse konstruerte jeg en rekke spørsmål, men jeg forsøkte samtidig å la informantene snakke så fritt som mulig innenfor de temaene de fant mest interessante.

3.3.2 Intervjusituasjon og møtet med informantene:

Intervjuene ble foretatt på informantenes arbeidsplass eller på ulike kafeer. Selv om jeg utførte intervjuene på arbeidsplassen fikk jeg ingen signaler om at jeg stjal tid fra informantenes arbeidsdag, eller fra lunsjpausene deres. Heller ikke hadde jeg noen følelse av å være på informantens territorium, i den forstand at det var snakk om noe maktforhold som skrev seg til stedet der samtalen ble foretatt. De andre intervjuene ble som sagt foretatt på kafeer. Det kan kanskje tenkes at det å utføre intervjuer av en privat karakter i en sosial setting som det en kafé innebærer, kan legge en demper på informantens vilje til gå i dybden på temaer dersom disse oppleves som personlige. Jeg kan derimot ikke si at dette er et inntrykk jeg sitter igjen med selv. Det var selvfølgelig individuelle forskjeller i hvor godt samtalen gled mellom meg og den enkelte informant, men alle bidragsyterne opplevdes som svært åpne. De som ble intervjuet i sosiale fremfor private settinger var på ingen måte mer tilbakeholden med informasjon fra sine egne liv, snarere tvert i mot.

Et intervju er en samtale som er konstruert i samarbeid mellom forsker og informant (Kvale 1996). Rollen jeg tilskrives av intervjuobjektet og måten jeg opptrer i intervjusituasjonen på, vil dermed påvirke samtalen. I siste instans kan dette påvirke hvilken informasjon jeg får fra de ulike informantene. Flere hadde for eksempel selv skrevet større oppgaver på universitetsnivå, og uttalte i etterkant av intervjuene at de kjente igjen min situasjon og derfor la vekt på å komme med utfyllende svar. Dette gjør at man kan stå i fare for at informantene overfortolker sin egen situasjon i iveren etter å bidra på en konstruktiv måte. Men samtidig vurderer jeg det også til å ha klare fordeler, siden det jeg var ute etter var en refleksjon over stedets betydning for den enkelte.

At jeg selv har et forhold til Molde, åpner også for metodiske refleksjoner. I samtaler med informantene før intervjuet kom i gang, begynte dette stort sett med at jeg ble plassert etter

hvor jeg kom fra. Dette ble gjerne fulgt opp med spørsmål om jeg ”kjente den og den personen”, og slik ble altså min posisjon i forhold til både informanten selv og stedet Molde stedfestet før intervjuet begynte. Jeg opplevde det derimot ikke som at dette satte noen begrensninger for den videre samtalen. Å fastsette hvor personer kommer fra er både en naturlig innledning til en samtale, og også en forholdsvis grunnleggende kategoriseringsprosess i møtet med nye mennesker (Thuen 2003b:59-60). Det opplevdes altså ikke som en plassering som tilskrev meg spesielle egenskaper, men heller en plassering av meg i forhold til informantenes egne livserfaringer.

Gry Paulgaard (1997:71) skriver at *”en som kommer innenfra, vil ha problemer med å oppnå analytisk distanse, mens en som kommer utenfra, vil ha problemer med å komme innenfor hva forståelse angår”*. Å ha kjennskap til feltet på forhånd er altså et tveegget sverd. I intervjusituasjonen kan dette medføre at enkelte aspekter ved spørsmålene ikke blir diskutert fordi de innebærer kunnskap som tas for gitt både av forsker og informant. Samtidig vil kjennskapen min til feltet kunne bidra til at jeg har større forståelse for de det informanten forsøker å uttrykke fordi jeg har kunnskap om det sosiale rommet det snakkes om. Det er vanskelig å avgjøre om min kjennskap til Molde kan ha bidratt til at enkelte deler av spørsmålene har forblitt ubesvart fordi min egen forutinntatthet har tåkelagt problematiseringer. Derimot vil jeg vurdere min posisjon som, om noe, snarere positiv enn negativ i forhold til gjennomføringen av intervjuene. Det at jeg selv var fra området virket som å skape en forståelse for valg av tema å studere. I tillegg var det kanskje enklere for informantene å snakke om tema de ellers kunne hatt problemer med å beskrive. Ofte ble beskrivelser av tema avsluttet med *”du vet hvordan det er”*, eller *”det har du sikkert opplevd selv også”*. Slik kunne min bakgrunn være med på konstruere en oppfatning av en felles forståelsesramme som kanskje forenklet deler av kommunikasjonen. For meg opplevdes det å ha kjennskap til stedet jeg studerte i hovedsak positivt, men det er likevel viktig å ha i bakhodet at enkelte aspekter ved temaene kunne forbli uuttalte på grunn av dette.

3.3.3 Hvem er informantene:

Siden en utførlig presentasjon av informantene ikke vil bli foretatt i oppgavens analysedel, vil jeg nedenfor gi en kort presentasjon av dem. Tabellen er ment som en oversikt over de ulike personene som er med i undersøkelsen, slik at eventuelle lesere enkelt skal kunne orientere seg om hvem det til en hver tid er snakk om i analysekapitlene.

Navn	Alder	Jobbsektor	Utdanning	Sivli status:	Bosted:	Foreldre fra byen:
Kari	48	Offentlig	Cand.Mag.	Samboer/Barn	Molde	Nei
Lars	33	Offentlig	Økonomi og Samfunnsfag	Gift/Barn	Molde	Ja
Bjørn	32	Offentlig	Økonomi	Gift/Barn	Molde	Ja
Per	27	Offentlig	Kulturfag	Gift/ikke barn	Molde	Ja
Halvard	42	Offentlig	Økonomi	Gift/Barn	Molde	Ja
Ole	34	Offentlig	Juss	Gift/Barn	Molde	Ja
Anne	32	Privat	Hovedfag i samfunn og kultur	Gift/ikke barn	Bergen	Ja
Line	29	Offentlig	Sosionom	Gift/Barn	Bergen	Ja
Michael	35	Privat	Cand.Mag.	Gift/Barn	Oslo	Ja
Kjetil	27	Privat	Psykologi	Gift/Barn	Oslo	En

Av hensyn til anonymisering ønsker jeg ikke å gå mer i detalj på den enkelte informant. Samtidig reiser tabellen noen spørsmål i forhold til utvalg og aspekter ved dette som ikke blir vektlagt i analysen. En drøfting av disse er fordelaktig, siden det er variabler som kan tenkes å påvirke funnene, men som ikke blir prioritert senere.

3.4 Aspekter som ikke blir drøftet i analysen:

Klasse:

Som det fremkommer av tabellen har alle informantene tatt høyere utdanning. Alle er i tillegg ansatt i servicesektoren, og på bakgrunn av dette definerer jeg dem derfor til å tilhøre middelklassen. Dette kan kanskje være et noe tynt grunnlag, men siden middelklassen etter mitt syn er en relativt bred definisjon, og det klassemessige ikke det sentrale ved oppgaven, vurderer jeg det likevel som tilstrekkelig. Derimot er oppfatninger av sted noe som er avhengig av nettopp ens sosiale posisjon⁹. En kan for eksempel tenke seg at personer fra arbeiderklassen i større grad ser på arbeid som viktigere enn en reise vekk fra oppvekststedet for å kunne "finne seg selv". Mange mener også at personer fra arbeiderklassen i større grad er mer tilknyttet steder på grunn av at de er mindre mobile (Gustafson 2001, Ottosen 2009).

⁹ Se for eksempel Shields (1991), Ni Laoire (2000), Fosso (2004)

Hadde jeg intervjuet personer utenfor det klassesegmentet jeg gjorde ville jeg antageligvis kunnet oppdrive andre svar. Dette gjelder både for hvilke representasjoner de ulike informantene hadde dannet, men også hvordan disse brukes. Overnevnte faktorer ville altså antas å påvirke svarene jeg har fått i mine intervjuer, og jeg ser det derfor ikke som usannsynlig at andre klasser vil ha et annet, ja kanskje svært forskjellig, syn på Molde. Som en forlengelse av dette problemet er det også verdt å legge merke til at samtlige informanter som bor i Molde arbeider i offentlig sektor, mens 3 av 4 som bor utenbys arbeider i det private. I min undersøkelse fant jeg ingen tegn til forskjeller i informantenes bruk av sted sett opp mot hvilken sektor de jobbet i. Dog skal det sies at dette ikke var det jeg lette etter, og at en intervjuguide utarbeidet med dette formål, kanskje ville ha funnet forskjeller.

Kjønn:

En annen egenskap som ikke blir drøftet i analysen, men som likevel antas å kunne påvirke informantenes holdninger til sted, er kjønn. Innenfor feministisk geografi blir det hevdet at steder er kjønnete i den forstand at de produserer ulike kjønnsroller knyttet til stedets sosiale normer (Berg 2002:42). Det samme stedet kan derfor ha ulik mening i forhold til om informanten er mann eller kvinne. Et nærliggende eksempel er mindre bygdesamfunn som ofte sees på som å reprodusere tradisjonelle kjønnsrollemønstre. Her kan vi tenke oss at kvinner i større grad føler seg fremmedgjort stedet, og ser på det som et hinder for selvrealisering. Molde som studiefelt er en småby. Jeg la derfor til grunn at kjønn spilte en mindre rolle for stedsidentiteten her, enn hva man kunne vente seg å finne på mindre steder. Jeg fant heller ingen forskjeller i konstitusjon av sted basert på kjønn i analysen, men at kjønn spiller inn er ikke dermed usannsynlig. Det at jeg har utelatt kjønn skyldes valg av fokus og plass til rådighet, heller enn at jeg ikke tror det spiller inn på informantenes bruk av sted.

3.5 Etiske refleksjoner:

Når en arbeider med kvalitative intervju, kan dette gi ulike etiske dilemmaer. For det første er denne intervjuformen en personlig samtale mellom forsker og informant. Min oppgave tar ikke for seg kontroversielle eller ømtålige tema, men intervjuet er likevel basert på et tillitsforhold mellom meg og informanten. Når personer takker ja til å stille opp i slike oppgaver er det basert på at de skal kunne være anonyme, og at eventuelle svar ikke skal falle tilbake på dem selv. En del av intervjuguiden var laget med bakgrunn i å få informasjon om informantenes livshistorie, og det vil nok for mange ikke være positivt å få brette ut

privatlivet sitt i et offentlig dokument, selv om det ikke dreier seg om svært personlige temaer. Et slikt problem kan langt på vei løses gjennom anonymisering. Dette er derimot en balansegang, der mer bakgrunnsinformasjon om informantene gjør det enklere å kontrollere analysen for andre forhold enn de som er framhevet. Jeg har i oppgaven forsøkt å ikke spesifisere karakteristikker ved informantene som gjør de enkelt identifiserbare, men holdt meg til bredere kategorier. Slik forsøker jeg å gi den informasjon som jeg anser som viktig i forholdet mellom mennesker og steder, uten å være så spesifikk at informantene blir lett gjenkjennelig.

Et annet etisk dilemma knytter seg til tolkning av data. Intervjuer er som nevnt en samkonstruksjon mellom forsker og informant. Dette betyr derimot ikke at begge nødvendigvis har en felles forståelse av situasjonen dialogen ble formet i (Thagaard 2002). Forskeren har gjerne et teoretisk utgangspunkt for sin tolkning av intervjuene, og dette kan føre til at sitat blir tatt ut av den opprinnelige sammenhengen. For forskeren kan dette sitatet bli stående som en eksemplifisering på det teoretiske utgangspunktet som er valgt for analysen, mens det for informanten oppleves som fremmedgjørende og provoserende (Thagaard 2002). Analysedelen er inndelt i ulike tema, og når jeg bruker ulike sitat for å belyse informantenes oppfatning av disse temaene, kan det føre til at selvforståelsen til den enkelte forsvinner. Et eksempel fra oppgaven er de negative sidene ved informantenes omtale av Molde som sted. For de som bor der vil kanskje slike omtaler ikke stemme over ens med det totale bildet de ønsker å skape av stedet. Kvale (i Thagaard 2002:190) skriver at det av etiske prinsipp, i en slik situasjon, er viktig at forskeren fremstiller data som det de er. Nemlig forskerens egen tolkning av den forståelsen informanten har gitt av tema. I tillegg har fokuset på oppgaven endret seg underveis. Fra å ha et hovedfokus på flytteaspektet, har jeg etter hvert dreid mer mot koblingen identitet – sted. Dette er på ingen måte noe dramatisk skifte i tema, da de ulike fenomenene glir sterkt over i hverandre. Men det *kan* likevel bidra til å skape en følelse hos informantene om at det de i utgangspunktet takke ja til å være med på, ikke stemmer over ens med det endelige resultat. Jeg vurderer derimot ikke dette problemet som kritisk, da spørsmålene uansett vil være de samme, og at informantene dermed følgelig vil være klar over hva de svarte på.

3.6 Analyse og tolkning:

Oppgavens analyse er bygget opp gjennom å trekke ut subjektive oppfatninger av ulike aspekter ved byen. Her tar jeg utgangspunkt i *sense of place*-begrepet, altså den enkelte informants opplevelse av byen. Selv om mennesker, som vist i kapittel 2, danner oppfatninger av stedet gjennom mellommenneskelig interaksjon og dannelsen av representasjoner, er tolkningen av stedets betydning i siste instans et individuelt anliggende. Dette setter krav til meg som forsker fordi jeg ved å tolke informantenes utsagn, går fra informantenes egenforståelse til min egen forskningsrettede analyse. Liv Syltevik (1993) skriver om hvilke metodiske muligheter og begrensninger et slikt perspektiv gir. Gjennom teoriene til mellom andre Dorothy Smith, viser hun hvordan man ved å ta utgangspunkt i det hverdagslige kan produsere tekster som holder et vitenskapelig nivå. Intervjuer og intervjuobjekt besitter hver sin kompetanse gjennom ulike erfaringer (Smith i Syltevik 1993:57-58). Siden jeg for eksempel kjenner byen gjennom mine tidligere erfaringer vil dette være med på å forme hvordan jeg tolker informantenes svar. Jeg tar utgangspunkt i informantenes egne uttalelser, men finner samtidig aspekter som er felles, og som dermed kan plasseres i ulike kategorier. Selv om jeg forøker å få frem de ulike individuelle meningene, kan dette føre til at forskjellene mellom informantene blir noe nedtonet til fordel for det som er felles. Jeg ser det derfor som viktig både for vurderingen av analysen, og av etiske hensyn til informantene, å presisere at analysen er min tolkning som forsker. Dette *kan* gjøre at utsagnene blir tatt ut av sin sammenheng, og at det oppstår et misforhold mellom min tolkning og hva informanten faktisk mente.

Analysen av intervjuene forgikk på følgende måte: Etter transkripsjonen lagde jeg et exceldokument der jeg i kortform kategoriserte informantenes uttalelser rundt de forskjellige spørsmålene. Dette ble gjort for å enklere skaffe meg oversikt over datamaterialet, og dermed også lettere kunne se likheter og forskjeller. Etterpå ble de ulike svarene eventuelt satt i sammenheng med eksisterende teorier om emnet. Ved å kategorisere funnene kan en som nevnt stå i fare for å miste noe av differensieringen mellom informantene. Dermed må kategoriene defineres som forskerskapte karakteristikk basert på informantenes uttalelser. Samtidig kan de enkeltstående bildene som informantene tegner av byen vanskelig gås etter i sømmene da disse nettopp er subjektive meninger. Ved å systematisere disse kan man finne mønster og fellestrekk. Som tidligere nevnt er bruken av representasjoner ofte sammenfallende innenfor gruppen de eksisterer i. Beskrivelsene informantene gir av byen vil

dermed kunne hevdes å være den dominerende innenfor den sosiale posisjon som informantene innehar. Her kan det være nyttig å dra inn Agnew & Duncans (1989) *locale*-begrep. Dette er et begrep som Berg & Dale (2004) definerer som et kollektivt fenomen basert på mellommenneskelig praksis, eller som Mai Ottesen (2009) skriver; den hverdagslige setting der sosialt liv foregår. Der ”*sence of place*” refererer til de indre tanker rundt stedet (Ottosen 2009:45), utgjør altså *locale* de sosiale settingen der holdninger skapes. Mine informanter befinner seg i omtrentlig det samme sosiale segment. På bakgrunn av stedsteoriene presentert tidligere¹⁰ gir det dermed mening å lete etter sammenfallende karakteristikk av byen. Det er derimot viktig å presisere hva jeg definerer som en lik oppfatning. Når informantene beskriver byen vil dette gjøres gjennom en subjektiv vurdering av Molde. Samtidig er denne vurderingen gjort med utgangspunkt i en fellesoppfatning skapt gjennom en interaksjon med andre individer. Man kan med andre ord hevde de beskrivelsene som er like kan være dominerende innenfor den sosiale gruppen, altså på nettopp *localenivået*. Dette blir selvfølgelig antagelser da empirien består av subjektive vurderinger. Samtidig vil sammenspillet mellom individuelle og kollektive meninger gjøre at enkelte holdninger innenfor samme sosiale gruppe ofte er like¹¹. Ved å systematisere disse funnene kan man da hevde at resultatet hypotetisk sett viser til en dominerende holdning innenfor et gitt sosialt segment, og ikke bare er en personlig mening. Samtidig vil dette også være relativt enkelt å etterprøve, og jeg mener derfor at det er mer fruktbart å hevde at informantenes sammenfallende holdninger kan reflektere de generelle holdningene til moldensere viss sosiale posisjon ligner mine informanter¹². Dersom man ikke gjør dette reduseres oppgaven i så fall til en beskrivelse av individuelle tanker rundt stedstilhørighet. Dette er i og for seg interessant, men man mister da litt av poenget med å systematisere og samordne funnene.

3.7 Oppsummering:

Gjennom valg av kvalitative intervju som metode ønsker jeg å skaffe meg innsikt i hvordan sted, identitet og tilknytning er meningsfulle begreper for det enkelte individ. Ved å la informantene fortelle sin egen historie, vil disse begrepene bli fylt med et mer komplekst innhold enn hva resultatet hadde blitt ved en mer kvantitativ orientert studie. Samtidig er det

---

¹⁰ Se kap. 2.1 til og med 2.1.1.

¹¹ Jamfør for eksempel Jenkins (2006).

¹² Med forbehold om utvalgsproblematikken beskrevet tidligere.

viktig for undersøkelsen å trekke aspekter fra fortellingene opp på et aggregert nivå. Ved å samordne funnene kan jeg presentere disse på en mer oversiktlig måte, og de vil også i større grad være etterprøvbare. De vil også peke på fellestrekk som kan hevdes å være gjeldende utover det utvalget jeg presenterer i studien. Samtidig vil jeg med en slik tilnærming plassere informantene i kategorier jeg selv har konstruert på bakgrunn av systematisering og teoretiske bakgrunnsrammer. Jeg vil også presentere informantenes vurderinger av de samme begrepene med et mer aktørrettet utgangspunkt. Her vil jeg vise hvordan de ulike representasjonene tillegges mening på ulike måter og hvordan dette bidrar til å identifisere seg med, og føle seg tilknyttet byen.

4 Bildet av småbyen:

4.1 Konstruksjon av sted:

Molde by som sted kan forstås som sammensatt av ulike faktorer, der både fysiske og sosiale aspekter spiller inn. Det sosiale og det fysiske virker på hverandre, og det ene bidrar til forandringer av det andre (Lysgård 2004). Både geografisk beliggenhet, ulike offentlig tilbud og tilretteleggelse for fritidsaktiviteter er fysiske aspekter som bidrar til å muliggjøre og begrense ulike former for sosial interaksjon. Samtidig vil denne sosiale interaksjonen ha påvirkning både på hvordan de fysiske aspektene vurderes og også for hvordan disse eventuelt formes videre.

Den sosiale delen består videre av en subjektiv og en intersubjektiv side, i oppgaven begrepsfestet gjennom *sense of place* og *locale*. Hvordan jeg definerer stedet henger sammen med hvem jeg er og også av hvem jeg omgås. De sosiale holdningene kommer ofte til uttrykk gjennom representasjoner (Holloway & Hubbard 2001). Slike representasjoner dannes gjennom et sammenfallende bilde innenfor en gruppe og fungerer som forenklete bilder av stedet. Slike forenklete bilder brukes som fortolkningsramme for de ulike hendelsene i menneskenes hverdagsliv. Samtidig kan det eksistere forskjellige representasjoner innenfor samme sted, og hvordan disse representasjonene brukes er i siste instans individuelt.

Dette kapittelet vil i hovedsak omhandle den intersubjektive delen. Det vil si kategoriseringer av stedet som defineres som sammenfallende av mine informanter. Gjennom intervjumateriale vil jeg presentere representasjoner av Molde som småby og moldenseren, og denne delen av analysen vil slik sett være mest knyttet opp mot problemstilling 1. Jeg vil vise hvilke oppfatninger som kommer frem, og hvordan disse kan formes av påvirkning av ulike faktorer. Her vil jeg trekke inn fysiske faktorer som beliggenhet og det sosiale gjennom hvordan innbyggerne defineres. Jeg vil også se hvordan bildet av Molde konstrueres gjennom å sette det opp mot andre steder, og hvordan hvilket sted som benyttes som referansekategori kan påvirke dannelsen og bruken av representasjonene.

4.2 Molde og moldenseren:

Som nevnt i innledningen står Molde frem som en typisk småby i Norge. Dette kom også frem i mine samtaler med informantene. Den umiddelbare responsen på spørsmålet om hva Molde er, og hva som kjennetegner byen, var som regel at det er en vanlig norsk småby. Større usikkerhet ble det når de ble bedt om å gå i dybden på hva en vanlig norsk småby er for noe. Byen beskrives som "litt kjedelig", "traust", "veldig homogen". Samtidig var den også "Stille og rolig", "trygg" og hadde "naturskjønne omgivelser". Fin natur fremstår som det viktigste fysiske aspektet ved stedet. "Kari" sier for eksempel:

"Nei, det e et vanvittig fint panorama rundt. Og so e det en by som på en måte e heilt dø".

Samtlige informanter fremhever byens beliggenhet som vakker. I tillegg har det faktum at byen er såpass liten, klare fordeler og ulemper. Man har veldig gode oppvekstvilkår her, dette er erfaringer informantene trekker frem både fra sine egne liv og for sine barn. Byen er oversiktlig både når det gjelder fysisk størrelse og i forhold til offentlige og private tilbud. Samtidig har den selvfølgelig et smalere tilbud enn det som er vanlig i større byer. Som "Kari" sier er det lite som skjer i byen, med unntak av en uke i året, da byen har jazzfestival. Flere mener byen i seg selv er relativt stygg arkitektonisk, og fordi den ligger såpass usentralt til i forhold til landets tre største byer, gjør dette kommunikasjon i forhold til reise og opplevelser litt vanskelig. Samtidig har dette også sine fordeler da det hindrer byen i å bli en "soveby". Med dette menes en by der ingenting skjer fordi større, nærliggende byer står for det meste av fritidstilbud. Altså en by som er trygg og oversiktlig, der alle kjenner alle, men som samtidig kan være litt kjedelig og lite utfordrende.

4.2.1 Representasjoner og referansegrunnlag:

Dette er kategorier som vi kjenner igjen fra Berg og Lysgårds (2004) oversikt over bygd/by representasjoner. Informantene er kategoriske på å fremstille de positive sidene ved Molde som nettopp det at den er liten og oversiktlig. Det er relativt sett lite kriminalitet der og det at alle vet hvem alle er, skaper en trygghetsfølelse i hverdagen. Samtidig setter dette også begrensninger for frihetsfølelsen, og du har heller ikke de samme tilbudene som du finner på større steder. Shields (1991) mener at ulike måter å forstå et sted på er avhengig av hva stedet blir satt opp mot. Informantene mine benytter seg av typiske bygderepresentasjoner når de

skal definere Molde. Dette kan henge sammen med at de for en periode i livene sine har bodd andre steder. Dermed vil det for dem være naturlig å sette Molde opp mot disse stedene i sine tolkninger av byen. Som ”Halvard” uttrykker det:

”Slik at når i bodde i Oslo så benytta i me fryktelig mykje av scenan der nede. Va veldig mykje på konserta, sant. Og det var veldig mye bra tilbud, sant. Kunne jo gå på konserta med verdensstjerna nesten hver helg, hehe. Så akkurat sånne ting savna du jo når du kom tilbake til Molde. Men det e klart at du fikk jo veid opp mykje med det der friluftslivet her da som e veldig bra, også, for å si det sånn, i flytta vel ikkje til Molde på grunn av kafea og lokalt liv”.

Her defineres Oslo som det store og frie, mens Molde er det lille og kjedelige. Når ”Halvard” sier at han ”kunne gå på konserter med verdensstjerner nesten hver helg” uttrykker han samtidig at Oslo er en sentral by, der man får en smak av en mer global tilværelse. Samtidig bruker han Oslo som en kontrast for å beskrive sitt nåværende bosted, når han sier at han ”ikke akkurat flyttet til Molde for kafeer og lokalt liv”. Et slikt utsagn uttrykker at aspekter som man gjerne forbinder med storbyen, som et rikt tilbud med mange mennesker der mye skjer, er fraværende i Molde. Byen blir dermed, satt opp mot Oslo, det lille og kjedelige, mens Oslo blir det store og moderne.

Dette kan forklares med hva som blir brukt som referansekategori. Fosso (2004) beskriver denne måten å stille steder opp mot hverandre på som en kategorisering gjennom begrepene ”her og der”. Under oppveksten vil dermed Molde fungere som ”her” mens omlandet, eller nærliggende steder, gjerne vil være ”der”. Man vil i så tilfelle definere byen ut fra hva som er forskjellig med hensyn til omland. For Moldes vedkommende er omlandet preget av jordbruksbygder og små tettsteder. Innbyggerne kalles gjerne for fræninger, noe som henspiller på innbyggere fra kommunen Fræna, som er Moldes nabokommune. Samtidig er begrepet temmelig generelt, og bruken kan, etter min mening, kanskje sidestilles med det som i Bergen kalles striler. Når jeg spurte informantene om de opplevde noen motsetningsforhold til omlandet kom det frem at fræningen, under dere oppvekst i Molde, ble sett på som annerledes og en type man ikke ønsket å identifisere seg med. Det eksisterte et motsetningsforhold, og fræningen ble sett på som ”harry” og ”umoderne”:

”Lars”: *”Me sku no ikkje ha nåkkå kontakt med fræningan. Og heller ikkje dem over fjorden”.*

”Per”: ”Ja, akkurat det med rånera e jo interessant at du sei for at der synes i kanskje du har det der skillet med at det e kleivinga og fræninga og dem utom sentrum da”.

”Michael”: ” Ja, altså, det var jo juling å få hver gang du for til Gossen og skulle på Soltun, men... Men, så det var by og land der også ikkje sant”.

”Line”: ”Ja, når i va fjortis liksom so va det jo typisk dem [fræningen] som blei kalt for råner. Som hadde Volvo med wunderbaum og colaflaske i baklomma. Hehe, det har forandra seg litt da, hehe”.

Her ser vi fræningen beskrevet som harry, glad i bråk, en råner og stort sett en person du ikke ville ha kontakt med. Fosso og Shields mener at dette er forenklede karakteristikk som benyttes for å skape kontraster til andre. Slik sett vil fræningen skape en kontrast til moldenseren, og byen vil dermed fremstå som mer sofistikert enn omlandet. Her ser vi igjen den typiske bygd mot by sammenligningen, men i dette tilfellet er det Molde som er det moderne og Fræna som er det tradisjonelle og ”harry”. ”Michael” sier for eksempel at det var by mot land. Gry Paulgaard (2006:74-76) skriver at man i forskjellen mellom sentrum og periferi, gjerne ser på periferien som det primitive og umoderne. Det moderne som normativt ideal preger også de som bor utenfor de urbane sentrene, og disse forsøker å tilrive seg en oppfatning av å være moderne og reflekterte på bekostning av det de definerer som mindre befolket og mindre urbant. Fræningen blir dermed et middel for moldeungdommen til å kunne være en del av et globalt, moderne fellesskap. Gjennom å danne en kollektiv identitet som står som kontrast til fræningen, kan moldenseren konstruere egne referanserammer for definisjonen av det moderne, og dermed skape en opplevelse av å være urban selv i en utkant på nordvestlandet.

Dette er interessant fordi informantene tydelig skifter mening etter hvert som de blir eldre. Som ”Line” forteller har synet på disse motsetningene forandret seg, og hun har et annet syn på det nå. Dette gjelder for de fleste av informantene, ”Lars” stiller seg også tvilende til at dette skulle være et problem for han i dag:

”Lars”: Nei, det e vel alle som går sammen, så no e det ikkje nåkka. No veit ikkje i korsen det e å vokse opp no da men.

Forklaringene på hvorfor dette skjer er nok både sammensatte og individuelle. Jeg vil for eksempel anta at det å bli eldre i alle fall fører til et mer nedtonet motsetningsforhold. Men i forhold til konstruksjon av sted, så vil det å skifte referansegrunnlag påvirke synet deres på

byen. Når de vokser opp i Molde, vil omlandet danne det naturlige grunnlaget for å identifisere eget hjemsted. Gjennom sin interaksjon med andre moldensere vil man danne en felles oppfatning av Fræna. Denne oppfatningen vil dannes på bakgrunn av stereotypifiseringer om det som er forskjellig. Siden Fræna er mindre enn Molde vil området få tilskrevet seg representasjoner som mindre, mer tradisjonelt og bakstrevsk. Dette forandrer seg derimot når man flytter fra Molde og til et større sted. Flytter man til Oslo, Bergen eller Trondheim vil styrkeforholdet endre seg; nåværende bosted vil fremstå som "her" og Molde bli omgjort til "der". Dette er naturlig siden man ved å flytte til et sted, vil danne seg en oppfatning av dette nye på samme måte som har gjort under oppveksten i Molde. Gjennom et samspill mellom det nye stedets fysiske egenskaper og sosial omgang med de som bor der vil man danne seg et bilde av stedets identitet. Det naturlige sammenligningsgrunnlaget vil da være ens tidligere bosted, i mitt tilfelle Molde. Dermed vil det for informantene mine bli Molde som fremstår som det lille, tradisjonelle stedet, og for eksempel Oslo vil da være det store og moderne. "Kjetil", som ikke bor i Molde, men som kan sies å snakke for begge grupper, beskriver hvordan det å flytte ut forandrer referanserammene for en definisjon av byen:

"Kjetil": "Det e en ting du lærer etter hvert, at du e ikkje i verdens navle sjøl om du føler det er i Molde. For at du tror at du e i verdens navle, mens dem som bor nedi Elnesvågen, og på Gossen og Fløya og Aukra og Kleive e liksom uti periferien. Mens kjem du til et anna sted så ser du at du egentlig e ganske langt ute på landet sjøl".

I intervjuene mine kom det ikke frem noen systematiske forskjeller mellom de som hadde returnert til Molde, og de som hadde blitt boende igjen ute. Dette kan vise til representasjonene som benyttes omkring byen antagelig vis ikke forandrer seg om man flytter tilbake. Ved å flytte tilbake vil Molde igjen fremstå som "her". Ut i fra intervjuene virker de derimot som om tidligere bosted nå er det som blir brukt som referansegrunnlag. Istedenfor å definere Molde ut fra omlandet vil man fremdeles plassere byen i forhold til større byer, siden man har et forhold til disse gjennom å ha bodd der. Da Molde er en mindre by tyr man da til representasjoner som kjennetegner mindre steder. Dermed får man også et lignende syn på byen som dem som har blitt boende ute siden man uansett vil benytte referansegrunnlag basert på større steder når man skal karakterisere byen. Samtidig er det også interessant å trekke Paulgaards (2006) tankerekke noe lengre. Dersom man flytter til en, i norsk målestokk, storby, vil denne fremstå som det moderne sentrum. Når man så flytter tilbake, er det plausibelt at en vurderer en del av seg selv som kulturell, urban og moderne. Når man så skal karakterisere

Molde, ønsker man da å gripe etter dette større og mer moderne fordi man fremdeles mener at dette er en del av en selv. Omlandet blir i så måte mindre viktig fordi det man sammenligner med blir det stedet som en definerer som å være viktigst i egen biografi, nemlig storbyen.

4.2.2 Moldenseren:

Hvordan man definerer et sted har en sammenheng med hvordan man definerer de som bor der. Moldenseren er dermed en viktig del av både oppfatningen av byen generelt og ikke minst som et element i konstruksjonen av stedets betydning. Gjennom mine intervjuer kom jeg frem til at Molde som sted bar preg av å være mindre enn de stedene byen ble tolket opp mot. Stedet ble tolket gjennom representasjoner som man finner igjen i beskrivelsen av bygda og periferien, med alt dette innebærer av både positive og negative aspekter (Berg & Lysgård 2004:73). Moldenseren på sin side bar preg av å bli fremstilt i ofte negative ordelag. Folket ble beskrevet som ”lukka”, ”trauste” og ”litt selvgod”. To av informantene uttrykker det slik:

”Bjørn”: ”E relativt nøktern vil i tro. Vanskelig å si ka en typisk moldenser e... Må ha nåkka å sammenligne mot da. I sammenligning med bergensera så e dem no i alle fall betydelig nøktern, haha. (...) Ja, va det ikkje han Ole Paus som sa at det en by full av små høvdinga, småkonga på hvert et hjørne. (...) På tidlig 90-tall. Det vil i nok tro at mange oppleve. Viss dem kjem hit, og ikkje e herifra. Du har dem små miljøa og folk e trygg og vandt til dem og det kan nok kanskje oppfattes som, ja i alle fall på byen da, som veldig breial og voldsom”.

”Lars”: ”Nei det e no sånn ”du skal ikkje komme her og komme her”. Det har du sikkert hørt sjøl også. (...) Ja Ålesund har i ikkje et spesielt forhold til, men når det gjeld både nordmøringa og sunnmøringa, så e dem ganske inkluderende. At vi bli på en måte sett på som nåkken klysa”.

De fleste informantene fremlegger lignende beskrivelser. Samtidig sier de at dette ikke er noe de selv opplever i særlig grad. Noen sier også at de har hørt at moldenseren er slik, men at de selv ikke føler det som et problem. Dette kan peke i retning av at man har med en kollektiv oppfatning å gjøre, og at fenomenet ikke nødvendigvis viser seg å stemme på individnivå. Som med sted kan det da her være snakk om en forenkling og en stereotypi som ulike handlinger blir tolket gjennom. Dermed vil representasjonen av moldenseren som ”lukket” eller ”kjepphøy” bli en ramme for hvordan ulike handlinger innenfor stedets sfære blir vurdert. Det vil således være enklere å tolke en handling som et uttrykk for sosial avstand og arroganse dersom man har en oppfatning om at dette er det normale eller naturlige.

4.2.3 Utflytter som sosial kategori:

Dette kan det være flere grunner til. For det første er slike problemstillinger ikke uvanlig ved mindre steder. Monica Stoknes (2006:62-63) skriver i sin masteroppgave om Bømlo at man på små steder ofte har gjennomslitlige miljø der alle vet hva alle driver på med. Siden stedet dermed blir rimelig kontrollerbart, vil avvikende adferd være enkel å observere. Jeg fant i mine intervjuer ut at Molde var et sted som var preget av å være lite og homogent, samtidig som befolkningen ikke var spesielt inkluderende. At man har vært ute og studert kan dermed påvirke informanten i den forstand at de føler seg litt tilsidesatt i forhold til det de selv oppfatter å være gjennomsnittsmoldenseren. Ni Laoire (2000) beskriver forhold til steder som avhengige av individenes sosiale posisjon¹³. Alle mine informanter har tatt høyere utdanning, og vil slik sett inneha en annen sosial posisjon enn mange andre i byen. Samtidig var informantene veldig klare på at det å bo et annet sted var vel så utviklende som det å studere. ”Ole” og ”Bjørn”, som begge har flyttet tilbake til Molde, beskriver læringen av det å flytte ut slik:

”Ole”: ”Nei bare det å, sku i til å si, når du bor i Oslo. Bor sentralt i Oslo, så møte du jo menneska som du, ja som rett og slett e rare og underlige. Man blir litt meir sånn fordomsfri da. Og akseptere folk litt meir for det dem e”.

”Bjørn”: ” I veit ikkje om i skille me så veldig fra dei som har budd her heile livet, men i skille men no i alle fall fra korsen i sjøl va før i flytta ut. At du kjem ut fra di vante rolle... i dagliglivet da. Får en ny rolle og oppleve nye ting og forholder deg til ting på en heilt anna måte. Så det e utrolig ka du lære. En får et litt anna perspektiv egentlig, på alt. (...) Ja, egentlig komme seg litt ut å se litt andre ting og at vedtatte sannheta ikkje nødvendigvis e slik i en anna by i forhold til slik dem va i det lille miljøet du hadde i en liten by på nordvestlandet”.

”Ole” mener at det er viktig å komme seg ut for å møte andre typer folk. Her uttrykker han samtidig en oppfatning av Moldes befolkning som ensartet, siden man er avhengig av å komme seg ut for å treffe et mangfold av ulike personer. Slik jeg tolker ”Ole” er det noe snevre sosiale rammer i Molde, og moldenserne virker derfor homogene. Ved å kun bo i byen møter man stort sett bare en type sosiale normer og man trenger å komme seg ut for å se at det finnes andre måter og te seg på som også kan være ”normale”. ”Bjørn” mener at det er viktig å komme seg ut for å se at det man tok for gitt som ”sannheter” hjemme, ikke nødvendigvis er sånn. Med det mener han at man finner et mye større mangfold av normer og verdier enn det

---

¹³ Hun mener at ulik plassering i det sosiale rommet, fører med seg ulike måter å tolke steder på.

man finner i Molde, og at de normene man opererer etter i byen ikke nødvendigvis er de riktige, noe moldenseren kunne ha godt av å forstå.

Disse sitatene er interessante av to grunner. For det første beskriver de miljøet i Molde som ensartet og homogent. Molde er en by der man treffer *en* type folk og har gitte sosiale normer som "alle" følger. Dersom man skal se verden slik den virkelig er, trenger man å komme seg bort fra dette miljøet og møte andre mennesker som har andre standpunkter enn det man er vant med. Dette leder over i til grunn nummer to. Informantene markerer en avstand mellom seg selv og moldenseren. De som ikke har bodd i andre byer vil generelt sett være mindre åpne for forskjellige personer, og dermed være mindre inkluderende. Informantene oppfatter moldensere til å ha en bestemt sosial kodeks som er dominerende for byen. Ved å flytte ut åpnes horisontene dine for ting som er annerledes og at det du lærte på hjemstedet ikke er det absolutte. Her er igjen Shields (1991) teorier om dannelse av stedsidentitet nyttig. Han skriver at vi danner oss stedsbilder gjennom forenklinger, og ved å sette ulike aspekter opp mot andre. Siden stedets innbyggere er uløselig knyttet til stedet i seg selv, vil dette også gjelde dem. Når informantene blir bedt om å kategorisere moldenseren vil det derfor være naturlig å sette moldenseren opp mot andre mennesker. Siden utflyttere vil velge sin referansebakgrunn fra mer varierte steder kan moldenseren fremstå som "lukket" og "ensartet". Shields (1991:46-48) sier at disse referansekategoriene vil være forenklinger og at de kan bidra til å fordekke stedets "ekte" natur. Dette kan være med på å forklare hvorfor informantene ikke ser på dette som et personlig problem. De opplever moldenseren som noe mer reservert ovenfor "andre" enn det de mener er vanlig i større byer, og dette er noe som kan forsterkes gjennom en stereotypifisering som de bruker for å plassere moldenseren i det sosiale landskapet. Dermed vil forskjeller som kanskje er små i utgangspunktet forsterkes.

Informantenes sosiale posisjon som utflytter bidrar i dette tilfellet til at de selv står noe på siden av sin egen definisjon av moldenseren. De markerer at det er en forskjell mellom å bo der hele livet og det å ha bodd andre steder. Det å flytte ut bidrar til å gjøre deg mer åpen og fordomsfri. Dette står som sagt i kontrast til bildet av moldenseren som nettopp er lukket med homogene meninger. Representasjonen av moldenseren vil dermed være tuftet på egenskaper som tillegges personer som ikke har flyttet ut og som innehar en annen sosial posisjon enn informantene selv.

Samtlige informanter, så vel hjemvendte som utflyttere, definerer seg selv som moldensere. Dette er ikke nødvendigvis uforenelig med at de markerer avstand mellom seg selv og moldenseren. Det eksisterer gjerne flere sosiale posisjoner innenfor samme sted, og disse bruker ofte forskjellige representasjoner eller samme representasjon på forskjellige måter. For å analysere dette kan det være nyttig å se på Jenkins' (1996) teorier om grupper og kategorier. Grupper er et produkt av en indre kollektiv definisjon, og har en gjensidig anerkjennelse medlemmene i mellom. Kategorier er på sin side et produkt av en ytre definisjon, der iakttakeren er den som definerer kategorien. Her kan, i prinsippet, hvilket som helst kriterium ligge til grunn (Jenkins 1996). Kategori, mener Jenkins, er ofte like viktig for de som kategoriserer som de som blir kategoriserte. Slik kan kategorier være med på å skape orden i en ellers kaotisk hverdag, ved at vi grupperer mennesker etter våre egne kategoridefinisjoner (Jenkins 1996:108).

Informantene mine forklarer både en gruppetilhørighet ved det å være moldenser, samtidig som de på mange måter tar avstand fra den samme gruppen. Dette kan ha sammenheng med at deres personlige identitet er farget av å ha vokst opp i byen. Som tidligere nevnt har de mange positive minner knyttet til Molde, og mange av dem liker byen godt. Noen har også flyttet tilbake dit for å skape egne liv der. I hvor stor grad de føler seg som en moldenser er individuelt varierende, men en total avvisning av tilhørighet dit finnes ikke, dette ville da også ha vært særdeles overraskende. I tillegg kommer det frem av intervjuene at moldenseren er lett identifiserbar på bakgrunn av dialekt. Dette mener informantene henger sammen med at flere kjente personer fra byen, for eksempel tidligere statsminister Kjell Magne Bondevik, figurer ofte i media. I tillegg til å være tilknyttet byen fra tidligere, blir altså flere av informantene tidvis konfrontert med hvor de kommer fra. Ikke på en negativ måte, men mer som en geografisk plassering av vedkommende før videre sosial interaksjon forekommer. Jenkins (1996) mener at identitet er et samspill mellom det individuelle og det kollektive. Dersom vi følger denne tankegangen videre er det derfor naturlig at det å være moldenser er en del av informantenes oppfatning av seg selv. Man både blir definert, og definerer deg selv som medlem av en kategori, og dette henger da også sammen med hvordan man definerer sin egen person.

Samtidig markeres det også en avstand til gruppen informantene selv mener moldenseren utgjør. For å forklare dette kan vi trekke frem to viktige implikasjoner i Jenkins' teori. For det første skriver han at dersom en kategori skal kunne oppstå, må det være en interesse for det

(Jenkins 1996:113). Dette synes helt klart å være tilfelle, da informantene peker på flere egenskaper ved gjennomsnittsmoldenseren som de oppfatter som negative. De fleste har en klar oppfatning av at de er moldensere, men samtidig er de klar på at de ikke er slik som "alle" andre. For det andre hevder Jenkins at selv om kategorisering av andre er viktig for å plassere oss selv, behøver ikke dette innebefatte eksplisitte oppfattelser av forskjeller mellom "oss" som kategoriserer og "de" som blir kategorisert (Jenkins 1996:111). Dette vil si at kategorier kan være konstruerte redskaper til å plassere oss selv, og at de ikke nødvendigvis har rot i fremtredende skiller. Informantene er en del av kategorien "moldensere" og dette bunner hovedsakelig i at de er født og oppvokst i byen. De føler en tilhørighet til Molde, men opplever samtidig at byen har blitt fremmed når de har bodd ute. Når de kommer tilbake, det være seg flytter eller er på besøk, finner de en del holdninger i byen som de ikke kjenner seg igjen i. Som jeg tidligere har vist, mener informantene at det å bo ute gjør at en får litt videre perspektiver og opplever verden "slik den virkelig er". Når man så kommer tilbake til Molde biter man seg merke i de gamle holdningene og sosiale praksisene som man en gang forlot. Ikke dermed sagt at Molde som by består av introverte mennesker som aldri, hverken har vært eller kunne tenke seg, å dra fra byen, men det er i møtet med disse holdningene at forskjellene fra større byer trer frem. Slike holdninger blir da en del av den hverdagslige praksis som er med på å forme stedets generelle karakter. Selv om man stort sett kjenner hyggelige og åpne moldensere, noe informantene jo gir inntrykk av, vil man gjennom sosial interaksjon i byen alltid treffe på noen som fremstå som stereotypet trauste og introverte, eller arrogante og "småkongete". Disse vil da benyttes som bekreftelser på kategorien man har konstruert. Slike små hendelser vil antagelig vis opptre på mange forskjellige plan. "Bjørn" beskriver for eksempel en klassereunion han var på:

"Ja, for eksempel så har du en reunion fra videregående eller ungdomsskolen eller nåkka sånt so sitt du der og føle på at du... Dem føler seg underlegen før du har hilst på dem, og du vil bare møte gamle kjente. Dem har gått i skyttergrava før dem kjem på en måte. Så i trur kanskje problemet e større fra den sida enn det e fra... I føle det i alle fall sånn. At dem kanskje kan ha et lite mindreverdigetskompleks. Sjøl om det ikkje e nåkka grunn til det. Og at det ikkje bli fulgt opp andre veien".

"Ole", på sin side, beskriver møtet med den arrogante "småkongen":

"For eksempel det å få lån for å kjøpe et bosted når i sku flytte dit. Selv om vi hadde en betydelig egenkapital, så opplevde vi jo å bli behandla som små barn i banka her i byen, noe som i synes var veldig negativt. (...) Nei altså, det tror i e noe som ligg litt i det som e i Molde da at en del av næringslivet e sånn urgammelt moldefenomen da

liksom. At dem har en veldig tro på seg sjøl og "i kan masse bedre", og det synes i på en måte at du, i alle fall inntil for nåkken år sida kunne sjå ellers også. At det var få, men store, moldefamilia som dreiv veldig mye av næringslivet i Molde".

Disse eksemplene er personlige erfaringer, og ikke generelle trender som omhandler dårlige klassereunioner eller en liten herskende overklasse i Molde. Men det er likevel er to eksempler på dagligdagse opplevelser som vil bidra til å skape distanse mellom moldenseren og informantene. Isolert sett finner jeg det plausibelt å tro at slike hendelser kunne ha forekommet de fleste steder i landet. Samtidig blir hendelsene her en bekreftelse på informantenes følelse av å være fremmed i byen og å være annerledes enn det de definerer som gjennomsnittet. Det er altså snakk om en fremmedgjøring. Denne fremmedgjøringen ser ut til å oppstå når informantene flytter tilbake til byen, eller besøker den igjen. Den består i at man ikke lenger føler seg like kjent i byen. Byens normer og verdier føles ikke å helt passe over ens med informantenes egne normer og verdier, og man føler at byen man vender tilbake til kanskje ikke er den samme som den man forlot.

Et annet interessant aspekt ved denne fremmedgjøringen får man dersom man igjen analyserer empirien i sammenheng med Paulgaards (2006) studie. Slik jeg tolker det beskrives jo moldenseren nettopp som forgangen, tradisjonell og umoderne. Som tidligere nevnt vil informantene, ved å flytte ut, gjøre sine nye bosted til sentrum og dermed gjøre Molde om til periferi. Når man så flytter hjem, står Molde fremdeles frem som periferien, noe som eksemplifiseres gjennom møtet med den lukkede og trauste moldenseren. Å da gå tilbake til å definere Molde som sentrum vil kollidere med den identiteten informantene har konstruert mens de har studert ute. De har sett verden og opparbeidet seg nye sosiale nettverk, og har med dette umuliggjort en konstruksjon av Molde som et moderne sentrum i ellers rurale omgivelser¹⁴. Samtidig er det å være moderne et normativt ideal som informantene streber mot, og som heller ikke kolliderer med deres identitet, siden de har vært ute. Dette kan bidra til å skape en ambivalens mellom det Jenkins vil beskrive som nominell og faktisk identitet, og som informantene forsøker å løse gjennom en uttalt fremmedgjøring fra gjennomsnittsmoldenseren. I tillegg vil møtet med holdninger som definerer Molde som et moderne regionssentrum føle til ytterligere fremmedgjøring fordi det ødelegger informantenes definisjon av stedet som perifert og bygdeligende. Uten å trekke noen bastante konklusjoner,

---

¹⁴ Se for eksempel på "Kjetils" sitat om hvordan synet på byen som sentrum forandrer seg når man flytter ut.

er det nærliggende å tenke seg at det er i dette møtet at representasjonen om den ”arrogante” og ”småkongete” moldenseren dannes.

Alle informantene definerer seg selv som moldensere. Samtidig har deres historie, i betydningen at de har bodd ute i en periode, gjort at de ser på Molde og moldenseren som et sted og et folk med strengere sosiale rammer enn de har opplevd i større byer. De danner seg dermed en stereotypi av moldenseren basert i det motsatte av det typiske storbymiljøet. At man på bygder finner et mer gjennomskinnelig sosialt samfunn, med klarere og mer stedsspesifikke normer og regler er velkjent (Stoknes 2006; Bringslid 1996; Fosso 2004). Mine funn indikerer at det samme kan være tilfellet i Molde, i alle fall oppleves det slik for enkelte grupper. Å fremheve slike aspekter vil dermed være viktig for informantene i henhold til å beskrive Molde som sted. Dette forsterkes av en fremmedgjøring de føler ovenfor egen by. De har ”vært ute”, og de har ”opplevd mer” og ”sett den virkelige verden”. Dermed oppstår det et behov for å kategorisere moldenseren som forskjellig fra informantene selv. Gjennom en naturlig prosess forsøkes det å skaffe orden i egen tilværelse ved å ordne en ellers kaotisk verden i fastere kategorier i forhold til egen person (Jenkins 1996). Dette skjer ved å fremheve de stereotypiene som man ser på som forskjellig fra seg selv. Informantene sitter dermed igjen med å definere seg selv som moldensere samtidig som de kategoriserer gjennomsnittsmoldenseren på måten de gjør for å plassere de elementene i byen som oppleves som fremmede. Slik kan de differensiere gruppen og da i større grad ta til seg de aspektene ved byen som de finner attraktive og skille seg fra resten.

4.3 Naturen som kulisse:

Et aspekt som står helt sentralt i informantenes beskrivelse av Molde er natur. Samtlige peker på at Molde har naturskjønne omgivelser og at naturen er det mest karakteristiske ved byen. Den har som nevnt nærhet til både fjord og fjell, og at omgivelsene ble trukket fram som et viktig aspekt ved Molde var derfor heller ikke uventet. Noe mer overraskende var det at dette stod som et helt sentralt aspekt uavhengig av hvor vidt informantene brukte naturen aktivt eller ikke. ”Lars” sin beskrivelse av hva han forbinder med byen kan i så måte være en oppsummering som tar informantenes mening litt på kornet:

”Klisjeen med fin natur og fjell og fjord og sånn. Og det e no en klisjé med meining i egentlig. For det e no sant”.

Her er det tydelig at "Lars" henviser til noe han anser som tatt for gitt. Først påpeker han at det her er snakk om en klisjé, med andre ord noe alle vet. Når han for tenkt seg litt om er det kanskje likevel dette som er det mest typiske for byen. Det ligger jo en viss sannhet i det, og "Lars" er tydelig enig i klisjeen. Han framhever dermed naturen som en viktig kilde for å beskrive byen. Naturens essensielle stilling i bildet av byen kan være et samspill mellom flere faktorer. Marianne Gullestad (1992:202-207) skriver at naturen er et sterkt kulturelt symbol for nordmenn, og at den historisk sett har vært viktig i formingen av nasjonal identitet. Ikke bare på grunn av dens historisk sett viktige posisjon, men også fordi den som symbol favner særdeles bredt. Naturen kan nemlig settes i opposisjon mot begrepene "hjemmet" og "byen". Mot hjemmet blir naturen stående som utfordrende, kaotisk og vill, mens den mot byen blir stående som stille, helhetlig og balansert (Gullestad 1992). Den kan dermed oppfattes som en kvalitet uavhengig av ens personlige motiver for bruk av friluftsmuligheter. Naturen er i norsk kontekst en kvalitet som ikke bare kulturelt sett forventes å ha positive assosiasjoner, men som også lar seg fremheve positivt uavhengig av person fordi de ulike bruksområdene favner såpass bredt.

Mine informanter har bodd deler av sitt liv i andre byer enn Molde. Når de så returnerer opplever de Molde som annerledes enn når de dro. Både vil de selv ha forandret seg, og byen i seg selv vil heller ikke være den samme. Naturen vil dermed fremstå som et varig aspekt ved stedet, i motsetning til andre fysiske aspekter som skiftes ut og forandres. Den blir dermed et viktig symbol på det håndfaste og dermed det håndgripelige ved stedets identitet. Wiborg (2003) skriver at steders symbolske aspekter ofte får en viktigere plassering hos individet dersom stedets viktighet som sosial handlingsarena svekkes. Når personer bor andre steder vil naturen virke som et symbol på de positive aspektene en ønsker å huske ved stedet (Wiborg 2003:137). "Line", som ikke lenger bor i Molde, beskriver for eksempel følelsene for byen slik:

"Så du har på en måte dei samme faste som alltid har vært der sant. Venna og familien og, ja... (...) Og selvfølgelig, når du tenker på Molde sant, så e det jo familie, og so e det jo utsikta, fjella, ja naturen. Så det e liksom sånn, ja du kan se for deg bildet på en måte, av Molde. Med sentrum og så fjella over. (...) For no e det så mange år sia i bodde i Molde, det e så mange nye folk".

”Line” har et veldig positivt forhold til byen, men samtidig gjør den geografiske og tidsmessige avstanden hun har til Molde gjennom å ikke bo der lenger at byen også fremstår som fremmed. Hun kjenner ikke så mange lenger, og som hun selv sier så griper hun etter det faste, ”det som alltid har vært der”. Byen som arena for sosial samhandling er fremmed, og hun benytter seg derfor av det tidligere kjente, som natur, når hun skal beskrive byen.

Samtidig er vektleggingen av natur ikke mindre fremtredende hos de som har flyttet tilbake. Noe av dette kan nok forklares med at de har bodd ute, og dermed i større grad er vandt til å tenke på naturen som nettopp det faste ved det hjemstedet de en gang forlot. I tillegg skaper de fleste som nevnt en distanse mellom seg og den gjennomsnittlige moldenseren. Å gripe etter naturen som det viktigste aspektet ved Molde, kan dermed også være et middel for å håndtere denne situasjonen på. Ved å føle en avstand til det en oppfatter som den generelle befolkningen vil naturen også for tilbakeflytterne fremstå som det varige, det de husker som positivt fra sin tidligere tid i byen. Molde som sosial handlingsarena vil antageligvis fremdeles spille en vesentlig rolle, siden det er her tilbakeflytternes hverdagsliv utspiller seg. Samtidig føler også tilbakeflytteren seg fremmedgjort i den generelle sosiale aktiviteten i byen, og han eller hun vil derfor i større grad benytte naturen som det essensielle ved Molde. Her er det nyttig å trekke veksler på Baumanns (1993) begrep estetisk romdannelse. Fremmedgjøring fra steder, kan gjøre det estetiske mer attraktivt for aktørene. Bringslid (1996:20) skriver at den estetiske delen av rommet videre kan deles i to aspekter. Det første er et nytte eller konsumaspekt, der naturen blir sett på som en kvalitet som kan brukes. Det andre, som henger sammen med det første, omhandler naturen som en sosial orden som i større grad muliggjør tilknytning til stedet uten å ta innover seg de sosiale eller moralske normene som råder der. Man er dermed ikke avhengig av å bruke natur for å føle tilknytning til naturen og det estetisk vakre ved et sted. Ved å legge vekt på naturen som det typiske ved et sted, muliggjør dette at man kan fremheve aspekter som det uavhengig av sosial posisjon vil være legitimt å like. Samtidig er naturen et symbolsk aspekt som kan fylles med mening av den enkelte informant. Når man føler en fremmedgjøring ovenfor de sosiale normene på et sted, kan dermed naturen bli et tilfluktssted for følelsene omkring stedet. Istedenfor å tenke på personene som fyller rommet, tenker man på det estetisk vakre, som man kan fylle med egne symbolske verdier som for eksempel minner eller opplevelser.

I norsk sammenheng er altså det estetisk vakre, i form av natur, sett på som et universelt gode. Siden Moldes omgivelser kan karakteriseres som estetisk vakre er det dermed ikke

overraskende at informantene legger vekt på naturen som et viktig aspekt ved stedet. Samtidig gjør fremmedgjøringen man føler fra byens innbyggere at naturen blir en mindre konfliktfylt verdi å falle tilbake på når man skal beskrive det positive ved byen. Dette fordi det ikke vurderes som en motsetning å ha følelser for det estetiske landskapet, samtidig som en tar avstand fra de sosiale normene på stedet.

4.4 Oppsummering:

I dette kapitlet har jeg omtalt den beskrivelsen av byen som er felles for informantene. Molde blir av informantene blir karakterisert ved bruk av en type representasjoner som kjennetegner mindre steder, som bygda eller periferien. Oppfatningen av byen som liten hadde både sine positive sider, den var for eksempel trygg og estetisk vakker. Men også sine negative sider, den var kjedelig og tradisjonell. Samtidig ble kategorien ”moldenser” ofte tillagt de negative aspektene ved det man forbandt med mindre steder, da han ble beskrevet som innesluttet, traust og opptatt med seg og sitt. Det skal legges til at dette ikke var noe informantene nødvendigvis opplevde i sterkt grad, men at det heller var snakk om en generell oppfatning de hadde, eller hadde hørt.

Det er tydelig at informantene ved å flytte ut, mener de i større grad blir eksponert for det en kan kalle for en moderne global kultur. Denne kulturen mener de ikke finnes på samme måte i Molde, samtidig som deres egen hverdag ikke bar preg av at dette var et stort problem for dem personlig. Dette kan peke i retning av at den generelle moldenseren blir oppfattet som en som ikke flytter ut, men som blir boende i byen hele livet. Det at informantenes oppfatter seg selv som moldensere, men likevel moderne og verdensvandt er dermed en følelse det knytter seg ambivalens til. I siste instans fører dette til en fremmedgjøring fra byen, og at man ved å kategorisere seg som utflytter samtidig viser at man ikke er som den gjennomsnittlige moldenseren. Jeg fant ingen store generelle forskjeller mellom utflyttere og tilbakeflyttere, og dette kan også peke i retning av at man ikke helt ønsker å slippe de verdier som storbyen står for selv om man flytter tilbake.

Dette kan også være noe av forklaringen på at informantene i meget sterk grad fremmer naturen som et viktig aspekt ved byen. Naturen har som egenskap at den muliggjør en tilknytning til stedet som ikke innebærer en aksept av de sosiale normene man definerer som ledende, i tillegg til at den er et aspekt som ellers står sterkt i den norske identitets-

konstruksjonen (Gullestad 1992). Siden informantene uttrykker en distanse mellom seg selv og byens sosiale rom, kan dermed naturen benyttes som en kilde til tilnytning på bekostning av det sosiale.

5 Stedsidentitet og tilknytning:

5.1 Innledning:

I forrige kapittel tok jeg for meg de felles oppfatningene som informantene hadde om Molde og de som bor der. Dette kapittelet vil fokusere mer på de individuelle erfaringene til de enkelte informantene. Her vil jeg i større grad ha informantene selv i fokus, og se hvordan de plasserer byen i forhold til seg selv. Føler de tilknytning til stedet, eller er valg av bosted mer et spørsmål om praktiske vurderinger. Det moderne samfunnet menes av mange å gjøre individet mer uavhengig av tid og rom¹⁵. Andre sosiale arenaer kan fremstå som mer viktige enn stedet man bor på, arbeidsplassen kan for eksempel være en vel så viktig sosialiseringarena som naboskapet. At man har felles bosted trenger ikke være synonymt med at man har felles verdier og felles referansegrunnlag. Hvordan informanten benytter stedet i forhold til fortellinger om seg selv vil være en pekepinn på hvilken betydning stedet har for den enkelte. Vil tilhørighet til stedet være betinget mulighetene som finnes der, eller baseres det i større grad på følelser for Molde? Rom blir omgjort til sted først når det blir tillagt en bestemt mening, og det finnes mange forskjellige former for steds- og identitetskonstruksjoner, alt etter hvordan personer tenker om og opplever stedet (Fauske 1993; Cresswell 2004; Bjelland 2008). Ulike individer har ulike "sense of place, og disse er med på å plassere stedet og gi det mening i forhold til individet selv.

Tim Cresswell (2004) skriver om ulike måter mennesker knytter seg til og bruker steder på. I henhold til ulike empiriske undersøkelser mener han at:

"They [steder] all have complicated relations both to the past and to other places near and far. (...) ...theory is not just the property of intellectuals. Paul, Pat, Alex and Amanda, the residents of Stoke Newington, are also everyday theorists who bring their own ideas of place to bear of the place they live in. (Cresswell 2004:79)

Dette synet samsvarer med essensen i kapittelet. Ulike stedsdefinisjoner og teorier er gode utgangspunkt for å forstå hvordan steder virker på oss og hvordan vi danner oss en oppfatning av dem. Samtidig er det opp til hver enkelt innbygger hvordan han/hun definerer og bruker

---

¹⁵ For diskusjoner, se for eksempel: Bringslid (1996), Paulgaard (2001, 2006) eller Wiborg (2001).

stedet i sin hverdagslige praksis. Stedets mening og betydning for den enkelte blir derfor viktig i forhold til å undersøke hvordan mennesker bruker steder i dagens samfunn. Med problemstilling 2 og 3 forsøker jeg å fange opp forholdet mellom Molde og det enkelte individ. I forrige kapittel fant jeg de oppfatningene av stedet som kunne sies å være felles blant informantene. I dette kapitlet vil jeg undersøke nærmere hvordan disse ulike representasjonene gir seg utslag i den enkelte informants identitetskonstruksjon, og hvordan de er med på å påvirke individenes tilknytning til stedet.

Som nevnt innledningsvis, blir begrepene tilknytning og stedsidentitet noe over i hverandre. Begge kan sies å være den subjektive oppfatningen av hvordan et sted plasseres i forhold til individet. I denne oppgaven vil jeg derimot behandle begrepene slik at stedsidentitet omhandler de ulike aspektene informantene trekker frem som kvaliteter ved Molde. Når jeg behandler stedet i et livsløpsperspektiv, vil jeg se på hvilke karakteristikk som er viktige. Videre drøfter jeg hvordan disse brukes i forhold til egen identitet. Enkelt sagt er det med andre ord snakk om hva som er konkret positivt og negativt ved Molde. Når det gjelder tilknytning vil jeg basere dette begrepet på Berg & Dales (2004) analyse av stedstilhørighet, presentert i teoridelen. Altså vil jeg fokusere på hva informantene legger i begrepet hjemsted, og hvilke følelser de har for hjemstedet. Til grunn for dette ligger det en antagelse om at oppvekststedet har en spesiell plassering i informantenes liv (Simonsen 1993). Analysen av tilknytning vil derfor gå i dybden på hva disse følelsene for hjemstedet bunner i, og hvilke aspekter som står frem som viktige for informantenes emosjonelle bånd til stedet.

5.2 Oppvekst og verdier:

Ved å vokse opp et sted, får dette stedet en spesiell posisjon i livet ditt. Hjem representerer ofte trygghet, og et sted man kan være seg selv (Cresswell 2004:24). Minner produseres ofte i en konkret setting, og hjem og oppvekststed vil derfor ofte kunne representere viktige elementer i menneskers identitet (Cresswell 2004:85). Hvilken posisjon stedet får er derimot høyst individuelt, da mennesker oppfatter og konstruerer ulike steder på forskjellige måter. Ulike opplevelser knyttet til oppvekst danner viktige elementer i konstruksjonen av egen livshistorie. For mange elever fra mindre steder på allmennfaglig utdanning, er det å flytte ut av oppvekststedet sett på som en naturlig forlengelse av utdanningsvalget (Fosso 2004). Når jeg ønsket å undersøke hvilken plassering Molde har i informantenes identitetskonstruksjon er det derfor naturlig å ta hensyn til at individenes verdier forandrer seg gjennom livet. I dette

kapittelet vil jeg derfor ta for meg hvordan informantene plasserer Molde som oppvekststed og hvordan de opplevde å flytte ut for å ta utdanning.

I teoridelen skrev jeg at det å ta høyere utdanning kunne bidra til at informantene fjernet seg fra stedets normer til fordel for mer generelle normer. Stedet kan dermed miste noe av sin betydning som identitetsgrunnlag. Min oppgave gir kanskje ikke grunnlag for en bastant konklusjon, men at man forbinder gitte sosiale verdier ved stedet, og at disse bidrar til å skape en fremmedgjøring ovenfor informantene, ser ut til å være tilfellet. I oppveksten opplever informantene miljøet i Molde som trygt og godt. ”Michael” trekker frem hvordan oppveksten i Molde gav ham frihet:

”Og vi va utrolig uavhengig da. Sånn i forhold til foreldre og sånn så hadde i masse frihet til å dra kor i ville og omtrent komme når i ville. Så... Men dem viste også at i va til å stole på. Men det e klart at den friheta der hadde du sikkert ikkje hatt viss du vokste opp på Grønmland i Oslo”.

Når han var mindre opplevde ”Michael” den sosiale gjennomskinneligheten i Molde som et gode. Det at ”alle kjenner alle” hadde positive sider ved at det skapte et trygt nærmiljø der han kunne bevege seg fritt. Etter hvert som han blir eldre skjer det derimot en verdiforandring, og det som tidligere var positivt, bli nå negativt:

”Ja, i regaerte på, men det gjør sikkert alle ungdomman da, men at det va litt sånn kjedelig i blant. Savna litt... Litt kanskje den der eventyreren som gjør at i også har reist mye etterpå da men, men det kunne bli litt sånn satt og trygt, ikkje sant. Og småbyen på det litt sånn dumme... Den dumme sida av det. Og kanskje litt det der lynnet. I alle fall så huska i det når i kom til Svalbard da. Og det va mykje nordlendinga. Så huska i i tenkte på: ”Dæven så forkjellig dem e”.

”Halvard” har en lignende opplevelse av det å være ungdom i småbyen:

”Det e jo detta der med at av og til så følte man det at det var litt for gjennomskinnelig. Litt for lite, altså sånn som du gjør kanskje en fase i tennårsalderen at du gjerne kunne tenkt deg at ikkje alle visste alt om deg liksom, hehe. Det e nok det det går på, litt sånn, kanskje litt sånn... Du har kanskje den der som e på et litt lite lokalsamfunn, litt det der med sladder og sånn altså. Som du på en måte kunne misslike av og til. Det må no bli sånne ting da. Sånne typisk lokalsamfunns-negative sider”.

Når han blir eldre, representerer stedsnormene en begrensning for ”Michael”. Sosial gjennomskinnelighet går fra å bli frihetsskapende til å bli frihetsberøvende. Etter hvert som

informantene blir eldre oppstår det et ønske om å fri seg fra lokalsamfunnets krav, og å oppleve friheten ved andre steder. Miljøet i Molde oppleves som lite og gjennomsliktig, og dette skaper begrensninger i forhold til informantenes muligheter til å være slik de ønsker å være. Friheten de søker er en frihet til å kunne oppføre seg slik de ønsker, uten å ta hensyn til lokalsamfunnets krav. Som "Halvard" uttrykker det, blir det fort litt mye sladder. Dersom han ikke oppfører seg slik som den sosiale kodeksen tilsier, får alle vite om det, og han risikerer sosiale sanksjoner. Den tidligere tryggheten som gav frihet, har med andre ord blitt en begrensning.

For "Michael" representerer også mange av de sosiale normene noe som til en viss grad er særegent for Molde. Han bodde en stund på Svalbard, og opplevde kulturen blant de som bodde der veldig forskjellig fra det han var vant med. Som tidligere nevnt benyttes her nordlendingen som et referansepunkt ovenfor moldenseren. "Michael" benytter forskjellene mellom de to befolkningene for å beskrive det han synes er typisk for Molde, og som var noe av det som dro han vekk fra stedet. "Halvard" oppfatter normene han flyttet fra som mer generelt typiske for lokalsamfunn. Stedet var kort og godt for lite, og han trengte noe større og mindre gjennomsliktig. "Hallvar" og "Michael" kan dermed stå som et av mange eksempler på det Cresswell (2004) mener med at et steds relasjoner til mennesker er komplekse. Ulike individer bruker stedet ulikt, og normer og verdier som tillegges et sted, som i mitt tilfelle Molde, kan oppfattes som både stedsspesifikk og mer generelle alt ettersom hvem man spør.

5.2.1 Utdanning og utferdstrang:

Fosso (2004) skriver at utdanningsvalg gjør at man blir del av en større gruppe der det finnes en uskreven regel om at man *skal* flytte ut. Å være allmennfagelev innebærer å bli en del av *oss som flytter*, og dersom man ikke flytter så vil man heller ikke kunne være en del av denne gruppen. Dette er en tanke som er lett forenelig med Jenkins (2006) syn på kollektiv identitet. Gjennom sosial samhandling med andre elever på allmennfag vil det oppstå en gruppeidentitet hvis innebærer at det å være en del av gruppen er det samme som å flytte ut. Mange av mine informanter uttrykker et lignende syn på prosessen det var å flytte ut. "Anne" og "Kjetil" opplevde det for eksempel på denne måten:

"Anne": "Å, det va kjempefint, eh.. egentlig så har i aldri tenkt på nåkkå anna egentlig. Eh... ikkje det at i har gått å lengta etter det, men det va heilt naturlig at det va det i skulle gjøre da".

”Kjetil”: ” Det va nåkka dem fleste gjorde da. Altså sånn, det va nåkken ganske få, mest av dem, eller dei fleste gjorde ikkje det, men dei fleste i min krets gjorde det. Så det va på en måte bare et sånn naturlig... naturlig neste stopp”.

”Anne” og ”Kjetil” uttrykker her et syn på det å flytte ut som helt naturlig for dem. Når de tenker tilbake på opplevelsen av det å flytte, er det ikke nødvendigvis en refleksiv vurdering som ligger bak. Om vi følger Jenkins tankegang, kan vi hevde at det å ta høyere utdanning innebærer å ta innover seg en forventning fra ens sosiale gruppe om å flytte ut. Dersom man ikke flytter kan dette være noe som man må forsvare både for seg selv og de andre i gruppen. Ikke dermed sagt at det utøves et konkret press fra omverdenen for at informantene skal flytte ut. Men samtidig innebærer utdanningsløpet man har valgt at det naturlige blir å følge vennegjengen ut av byen. På spørsmål om det å flytte var noe de fleste gjorde uttrykker ”Line” seg slik:

”Line”: ”Ja, dem aller fleste i venninnegjengen gjorde det”.

Meg: ”Ja, var det nåkken som blei igjen”?

”Line”: ”Ja, og dem e der enda (latter)”.

”Line” uttrykker her en avstand til de som ikke flyttet, gjennom å halvveis humoristisk bemerke at de som ikke flyttet ut fremdeles er å finne i byen. Det å begynne å studere markerer for henne et slags ”utflyttingsvindu”. Dersom du ikke griper denne muligheten, står du i fare for å gro fast. ”Line” er en av dem som ikke har flyttet tilbake, men som godt kan tenke seg det. Det å flytte ut for henne var ikke nødvendigvis basert på negative tanker om byen, men mer på en generell utferdstrang og eventyrlyst. Jakten på opplevelser ble en viktig faktor i tillegg til ønsket om en fremtidsrettet utdanning, og dette gjorde valget enkelt for henne. Denne utferdstrangen er noe de fleste informantene opplevde, men når og hvordan dette slår inn er mer individuelt. ”Ole” var for eksempel 26 da han flyttet, men han beskriver opplevelsen som lignende den de andre informantene har:

”Nei, i opplevde vel det som bra også. Det va nødvendig å komme seg bort og... Få gjort nåkka anna (...) Nei, det e litt vanskelig å si etter som at i va forlova med min nåværende kone på det tidspunktet der da, sånn at det var ikkje min avgjørelse utelukkende. Men for min del i alle fall, så tror i nok at i kunne tenkt me ut uansett, for å ha prøvd det ja”.

”Ole” uttrykker her den samme utfordringen som ”Line” gjør. Samtidig flyttet han ikke rett etter videregående, men ble boende i byen noen år til. For ”Ole” ble kjærestens ønske om å flytte ut det vinduet han benyttet seg av, i motsetning til ”Line” som flyttet ut etter videregående. For alle fire informantene representerer det å flytte ut en positiv opplevelse, og et ønske om å oppleve noe nytt. Molde er ikke lenger tilstrekkelig for at de skal kunne finne de opplevelsene en søker, og byen blir etter hvert oppfattet som litt satt og kjedelig. Det å flytte fra stedet kan settes i sammenheng med en gruppetilhørighet som kan fungere som en ekstra motivasjon for å flytte ut. Ved at alle innenfor samme sosiale gruppe flytter fra byen, vil man oppfatte dette som naturlig for seg selv også. Samtidig er det også individuelle forskjeller. Med andre ord vil det å definere seg som medlem av en gruppe gjøre det enklere å flytte fra oppvekststedet for enkelte. Derimot vil også identitet på det mer personlige plan påvirke. For ”Ole” var det naturlig for han å bli værende i byen, da tilbudet her ikke representerte noen begrensning for ham før senere. Hans avgjørelse om å flytte vil dermed kunne være basert på en, i større grad, refleksiv prosess.

Man kan dermed si at funnene Fosso (2004) presenterer til en viss grad kan sies å gjelde også for mitt case. Fullført videregående markerer et relativt tydelig brudd med stedet. Etter at skolegangen er ferdig, blir det neste naturlige steget å flytte fra byen. Samtidig kan ikke dette kravet til utflytting sies å være like sterkt som jeg oppfatter Fossos funn til å være. Flere av informantene ble igjen i alt fra et halvt til flere år etter at skolegangen var over. Dette kan peke mot at man i Molde vurderer stedet som tilstrekkelig i en mellomperiode, før man bestemmer seg for hva man vil. Det vanligste er å følge strømmen og flytte ut sammen med resten. Har man derimot grunner for det, vurderes det også som ”greit nok” å bli boende i Molde. Likevel synes det som om man før eller siden må ut dersom man ikke ønsker å gro fast. I følge informantene er utviklende opplevelser vanskelig å oppdrive i Molde. Unntaket kan synes som å være for dem som er glad i natur. Man opplever en gryende fremmedgjøring fra stedet og at ens personlige preferanser kanskje ikke tilfredsstilles i byen. Samtidig gjør oppløsningen av vennekretsen og det kollektive ”presset” for å komme seg ut i verden, at det blir sett på som normalt for gruppen å flytte heller enn å bli værende

5.3 Stedet i forhold til personlig identitet:

Som tidligere nevnt mener Giddens at man gjennom en refleksiv prosess skaper sin egen identitet. I dagens moderne samfunn blir konstruksjonene av mitt eget liv et forsøk på å skape

en fast ramme i ellers skiftende omgivelser. Stedet blir, i følge Giddens (1992), ikke en verdi i seg selv, men er heller et lokalitet der selvet kan skapes. I forhold til Molde, vil byen fremstå som attraktiv dersom informantene føler de kan realisere seg selv der. Alle informantene mine flyttet ut på ett eller annet tidspunkt i livet. Dette kan i følge Giddens (1992) sees på som en oppfatning om at Molde ikke lenger har det som trengs for at individene skal kunne realisere seg selv. For mange av informantene mine innbar for eksempel studieretning at de ikke kunne velge å bli boende i Molde, da tilbudet de ønsket ikke var tilstede. Samtidig uttrykte de også en gryende rastløshet etter hvert som de ble eldre. For mange begynner denne utferdstrangen når de nærmer seg slutten av videregående, for noen senere. Etter hvert som man blir eldre føler man at de tilbudene som Molde innehar ikke er nok til å kunne utvikle seg til den personen man ønsker å bli. Slik sett kan det å flytte ut sammenlignes med å finne seg selv. Gjennom en sosialiseringssprosess på skolen og i vennegjengen kan det skapes et ønske om å utvikle seg i en bestemt retning. Dersom man vil oppleve verden, må man flytte. Noe av motivasjonen ligger nok i et slags naturlig neste steg gjennom en gruppetilhørighet som Jenkins beskriver og Fosso eksemplifiserer. For mange av informantene kan ikke det å flytte ut beskrives som en større refleksiv prosess, men heller noe mange "bare gjorde fordi det var naturlig". Dette er derimot individavhengig, jeg nevnte "Ole" som ikke flyttet før han var 26. For ham stod stedet som tilstrekkelig for å kunne utvikle den identiteten han ønsket. "Halvard", som studerte 1 år på DH før han flyttet, befant seg i en lignende situasjon:

"Nei, i hadde det no veldig bra i Molde. Sosialt, stort nettverk, mye på tur. Skog og fjell og... Gikk jo også her på DH, og da også hadde i det veldig fint i Molde, så... Spesielt den tida på DH, da fikk i opp øyan for det turlivet her. Friluftslivet. Har gått fryktelig mykje på topptura på ski og sånt her da. Hatt det veldig fint her da, i oppveksten".

For "Halvard" representerer friluftslivet en viktig del av hans identitet. Dette kan bidra til at det er mindre problematisk for han å bli lenger enn det som oppfattes som normalt. Giddens skriver om selvets ulike aspekter. Han fremhever det som tredelt, bestående av ubevisste motiver, samt diskursiv og praktisk bevissthet. Det er slik sett mindre problematisk for "Halvard" å diskursivt forvare både for seg selv og andre å bli værende i Molde, fordi han blant annet får leve ut sine friluftsinnteresser her. I tillegg kunne han ta en tilfredsstillende utdanning, og det å bli boende i Molde skapte dermed ikke noen begrensninger i forhold til egne planer. Dermed kan ulike individer oppleve utferdstrangen på ulike tidspunkt. Hvilke interesser man har, og hvor viktige disse interessene er, er med på å bestemme når man føler

seg klar for å flytte ut. Hva vi gjør reflekterer hvem vi er, og opplever man Molde som tilstrekkelig for å utvikle sin egen identitet kan dette bidra til at man ikke føler presset fra sin sosiale gruppe like sterkt som andre.

Oppvekststedet kan altså oppleves som både begrensende og muliggjørende i forhold til informantenes identitet. Graden av begrensing eller muliggjøring stedet representerer vil være avgjørende for informantenes holdninger til det. Hvilke tilbud man opplever som attraktive vil være personlig betinget, og slik sett vil også stedet oppfattes forskjellig i forhold til hvilken person man er. ”Bjørn”, ”Ole” og ”Anne” viser for eksempel hvordan ulike preferanser gjør at man plasserer seg forskjellig ovenfor samme sted:

”Bjørn”: ” Ja du har jo et... I og med at du har vært aktiv i idrett og sånn da, så har du et enormt nettverk i Molde da vet du”.

”Ole”: ”I kan ikkje huske nåkka konkret i har savna i oppveksten. Som heilt ung va i jo aktiv i idretten, og hadde jo det tilbudet i trengte der, og når i blei litt større og engasjerte meg litt meir i, ka ska i si, det alternative kulturtilbudet, så hadde vi jo også tilbud på den tida i alle fall. Som i va aktivt med i da”.

”Anne”: ”Altså i... i veit ikkje faktisk om i e nåkken typisk... trur ikkje i har vært nåkken typisk moldejente egentlig. (...) Fordi at i.. eh... ikkje drakk i alkohol, i spilte klassisk musikk, i spilte fiolin. Så i va med i musikkmiljøet i Molde, så det var veldig fint”.

For ”Bjørn” representerer idrett en viktig del av den personen han er. Dette var tilbud han benyttet seg aktivt av og som gav ham et stort kontaktnett. For ham er dermed Molde, i alle fall under oppveksten, et sted der han hadde de muligheter han trengte. Både når det gjelder å pleie sosiale relasjoner og i forhold til fritidsinteresser. De kulturelle tilbudene i byen er kanskje ikke så viktige for ”Bjørn”, hans oppfatning av stedet inneholder ingen refleksjoner rundt dette. ”Ole” var aktiv i både idrett og kultur, og han synes Molde var en fin by for å kunne dyrke begge interesser. Hans oppfatning av Molde, var at byen passet godt over ens med den personen han var og de preferansene han hadde. Når det gjelder ”Anne”, er synet annerledes. Hun var ikke aktiv innen idrett, men var heller mer kulturell. ”Anne” var aktiv i et musikkmiljø, og for henne representerer det miljøet en mulighet til å kunne være seg selv. Samtidig definerer hun sine interesser som utypiske for byen generelt, og det miljøet hun hadde var i lengden utilstrekkelig. For henne blir musikkmiljøet et sted der hun kan utvikle

seg, mens Molde generelt er et sted som legger begrensninger på den personen "Anne" definerer seg selv som.

Dette er eksempler på at det samme stedet og delvis de samme aspektene ved et sted, benyttes forskjellig fra individ til individ. Under oppveksten vil ulike aspekter ved stedet bli brukt ulikt i forhold til hvilken person man er, og dette vil være med på å forme holdninger til stedet, og hvordan man bruker stedet i fortellingen om egne liv. De samme mekanismene virker også når man senere bestemmer seg for å returnere til Molde, eller å bli værende ute.

5.3.1 Å flytte hjem:

Det å flytte fra Molde kan sees på som å være et valg basert på både strukturelle forhold, samt kollektive og individuelle påvirkningsfaktorer. Både manglende tilbud i forhold til videre utdanning, og en kollektiv gruppetilhørighet som tilsier at det er naturlig å flytte, er med på å redusere betydningen av utflytting som en individuell refleksiv prosess. Det å flytte tilbake kan i denne sammenhengen sies å være preget av det motsatte. Jeg har vært inne på at informantene i ungdomstiden og gjennom det å bo andre steder, opplever en fremmedgjøring fra Molde. Til tross for denne fremmedgjøringen velger altså noen å flytte hjem igjen. Dette kan følgelig sees på som i større grad være basert på et aktivt valg, da det forutsetter å aktivt søke tilbake til lokalsamfunnet man føler seg litt på siden av. I tillegg setter størrelsen på byen gjerne begrensninger for enkelte aspekter ved dagliglivet. Jeg lar "Bjørn" og "Ole", som begge er tilbakeflyttere beskrive noe av problematikken:

"Bjørn": " Eh... føle jo på det at hvis du flytter tilbake til Molde, så må du jo kanskje svelge en kamel eller to når det gjeld jobbmuligheter og karriere og sånne ting".

"Ole": " Nei, det mest negative e utvilsomt det i skulle si om at det e en liten by da. Både faktisk og med en del holdninga som i meine <utydelig>. Og det andre e vel... Ja det e, det e ikkje så lett å komme seg fra Molde og ut i verden da, for å si det sånn. Selv med hyppige flyavganga og sånne ting..."

Å flytte tilbake igjen er i så måte en prosess der både positive og negative aspekter ved byen blir satt opp mot hverandre. Hvem man er spiller en stor rolle i hvilke aspekter man trekker frem, og tanker rundt egne konkrete preferanser vil naturlig nok spille en rolle for hvor man bestemmer seg for å slå seg ned. Fosso (2004:124) skriver at begrepet sosial romliggjøring binder sammen flytting og identitet gjennom at det er i brytningspunktet mellom individuelle

oppfatninger og kollektive representasjoner at avgjørelsen om flytting fattes. Gjennom ulike representasjoner og forenklinger danner man seg et bilde av stedet, men det er først gjennom å flytte dit at disse får en praktisk konsekvens for individet. Dette kan illustreres ved hjelp av følgende innspill fra "Per" når han beskriver Molde som stedet for Den Endelige Flyttingen:

"Men dem som ikkje gjør det, der får i inntrykk av at dem fleste av dem som ikkje har gjort det, dem gjør det ikkje fordi at dem føle at dem kanskje ikkje e heilt klar for det enda. Dem føle kanskje at det å returnere hit igjen, det vil på en måte være litt spikeren i kista. At dem føle at: "Ok, viss i først flytte tilbake til Molde no, da e i voksen". Da e ungdomslivet der i kan ta litt ting som det kjem, ferdig".

Flere av informantene deler denne oppfatningen. Å flytte til "Molde" representerer for "Per" slutten på en livsfase, og begynnelsen på en ny. Han uttrykker at det å flytte tilbake er en refleksiv prosess, i den forstand at Molde klart og tydelig står for et bestemt aspekt: Det faste familielivet. Man kan godt ha dannet seg oppfatninger og meninger om bestemte steder, men disse aktualiseres i en mye sterkere grad dersom man selv skal ta del i disse stedene. Dette sitatet er et godt eksempel på det Fosso mener, og det kan også sees i lys av Giddens og Jenkins. For Jenkins (2006) er det som gjør identiteten virkelig nettopp det faktum at personlige meninger får konsekvenser i form av handlinger. Gjennom sosial interaksjon med andre danner man seg oppfatninger om stedet, men disse får først konsekvenser dersom man selv flytter dit. Identitet er en kontinuerlig prosess, og ved å flytte tilbake til Molde kan den nominelle identiteten forandres: Man blir tillagt oppfatninger som knyttes til stedet. For "Per" er disse mer eller mindre uforenelige med andre typer identiteter som han ser som attraktive for enkelte grupper.

Det samme kan sies ved Giddens' (1984) begreper diskursiv og praktisk bevissthet: Det er først når man utfører handlingen det er å flytte tilbake at nødvendigheten av å reflektere over stedet virkelig er reell. Identiteter er virkelige fordi deres påvirkning på individet gir praktiske konsekvenser. Gjennom å flytte hjem signaliserer man på en tydelig måte aspekter ved sine egne preferanser, eksemplifisert gjennom "Pers" sitat. Man kan godt definere seg selv til å verdsette verdier som man mener Molde er en eksponent for, men disse må først forvares diskursivt idet man faktisk flytter hjem igjen. Å studere flytteprosessen er dermed viktig fordi det å flytte blir et sentralt signal ved informantens identitet. Da i særdeleshet vil dette gjelde hvor vidt informantene mener at valget om å flytte tilbake passer for ens egen del. Altså hvor vidt ens egne interesser og preferanser gjør at en kan trives i byen. Som "Per" uttaler kan det

nok for mange bli en diskusjon med en selv i hvor vidt en er klar til å gi slipp på ungdomstida, og gi seg i kast med det satte familielivet.

Analysen min av hvordan informantene i oppvekstfasen opplevde Molde, kan tyde på at det en gang i slutten av tenårene skjer en verdiforandring. Informantene fjerner seg fra de muligheter og verdier oppvekststedet representerer og Molde blir sett på som utilstrekkelig i forhold til egne planer. En lignende verdiforandring skjer også i etableringsfasen. Gjennom å etablere seg, og i særdeleshet gjennom det å få barn, forandres de verdiene som gjør steder attraktive. ”Lars” kan stå som eksempel på en typisk tilbakeflytter. Han opplevde Molde som en trygg og god by å vokse opp i, men at dette trygge og nære miljøet etter hvert ble en belastning, mer enn et gode. Han fikk lyst til å prøve noe nytt og flyttet derfor fra byen. Etter han fikk familie og barn ble han derimot igjen trukket mot det trygge og stabile, fremfor det spennende og ukjente.

”Ja før va jo på en måte verdien det å ha det sosialt og gøy. Og kunne på en måte oppleve ting. Reise ut og oppleve nye ting, møte nye folk. No e jo verdian å... på en måte bevare det du har. Og du har kone og du har... ja hus og... ja så du jobbe for på en måte å overleve da for å si det slik. Eller det å kunne leve skikkelig da. Så det e jo. Det e heilt andre verdia no enn du hadde da”.

Gjennom å stifte familie forandres ”Lars” syn på hvilke verdier som er viktige. Istedenfor å oppleve noe nytt vil han ”bevare det han har”. I forrige kapittel omtalte jeg hvordan Molde gjennom informantenes representasjoner fremstod som et sted med gode oppvekstvilkår. For ”Lars” blir dermed Molde et sted som oppfattes som attraktivt når han får egne barn og blir opptatt av å beskytte den familien han ønsker å skape. Det å ha egen familie i nærheten er også en resurs som gir avlastning og frihet i hverdagen. Gjennom ”Lars” erfaringer knyttet til stedet fremstår Molde som trygt og oversiktlig. I ungdomsårene var dette en verdi ”Lars” ikke selv var interessert i, og byen fremstod derfor som lite attraktiv. Når han senere stifter familie, begynner han igjen å søke etter trygghet, og synet på byen vil derfor forandres.

I forrige kapittel var jeg inne på at Molde beskriver i lignende vendinger som Bygdenorge, av informantene. Når Mariann Villa (2000:177) skriver om utflyttere fra bygdenorge, mener hun de i mange tilfeller kan sees på som tilbakeflyttere ”in spe”. De har klare meninger om at storbyen ikke er et sted å oppdra barn:

”Då søker utflyttarane det dei meiner er det tryggaste og minst valdelege alternativet, der grensene er klarare og ansvarskjensla større: Det oversiktelege samfunnet med naturopplevingane rett bak huset. Slik dei hadde det sjølve”. (Villa 2000:177).

Dette er en lignende beskrivelse av det ”Lars” gir oss som begrunnelse for at han flyttet tilbake, og det samme går igjen hos de andre tilbakeflytterne. Å ønske å finne tilbake til det trygge og kjente, kan derfor styrke oppfatningen av Molde som perifert og lite. ”Lars” eksemplifiserer her også hvordan bruk av representasjoner er avhengig av livssituasjon. Ønsket om å flytte tilbake igjen, formes blant annet av at ”Lars” igjen begynner å bruke de positive representasjonene i bygd/by – sentrum/periferi dikotomien. Der han i ungdomsfasen så på Molde som kjedelig og lukket, er den nå trygg og idyllisk. I følge Villa (2000), er det samtidig slik at tilbakeflytterne ikke ønsker å bli slik som bygdefolket er i dag. Dette er også en god beskrivelse av mine informanter, siden utflytterne ikke kunne sies å identifisere seg helt med det de oppfattet som moldenseren. Det er derimot ikke snakk om et brått identitetsskifte, noe vi heller ikke finner hos ”Lars”:

”I utgangspunktet så er det en liten kjedelig by, men det har jo sine fordela og ulempa når du har kommet i det stadiet som i e no da”.

Siden identiteten er et livsprosjekt som skapes av den enkelte aktør (Giddens 1984), vil forandringer i livet også skape forandringer i identiteten. For ”Lars” oppstår det en konflikt mellom identiteten som urban og/eller spenningssøkende, og identiteten som forelder. Giddens (1984) mener strukturer ikke er determinerende, men heller er et sett av regler og resurser som aktørene bruker når de reproduserer sosiale systemer. Slike systemer av sosiale praksiser kan konstituere aktørene på ulike måter. For ”Lars” innebærer dette at hans tolkning av foreldrerollen kan synes vanskelig å forene med et spenningssøkende liv på jakt etter den type opplevelser han tidligere var interessert i. Molde blir for han et sted der han kan kombinere familierollen med andre aktiviteter som han verdsetter. Hans valg om å flytte hjem kan dermed sies å bli diskursivt forsvart med hans identitet som forelder, samtidig som han ikke distanserer seg fra tidligere preferanser, ved å påpeke at byen *egentlig* er i kjedeligste laget. Det er her ikke snakk om to forskjellige identiteter, men en utvikling i form av en glidende overgang. Det hadde slik sett vært merkelig om ”Lars” forsvarte sitt valg om å flytte hjem med at byen er perfekt for ham. Dette vil være en begrunnelse som kolliderer med hans tidligere syn på byen, og hans begrunnelse ville dermed blitt uholdbar både for ham selv og andre.

Lignende historier finnes blant alle hjemflytterne, og verdiforandring i forhold til etablering står stort sett sentralt. Til tross for overliggende felles trekk, er det likevel store forskjeller på hvordan man individuelt bruker stedet. På grunn av at jeg allerede har eksemplifisert ulike måter å bruke stedet på i en utflytningsfase, velger jeg å kort nevne et annet eksempel på hvordan ulike personligheter kan benytte seg av, og bruke steder forskjellig fra hverandre. Naturen er nevnt som en viktig kilde til hvordan informantene danner seg et bilde av byen, og at dette var et viktig aspekt ved byen uavhengig av bruk. Grad av viktighet kan derimot knyttes til om man har et estetisk eller funksjonelt syn på natur. For ”Halvard” er naturen, som nevnt, en viktig del av hans hverdag, og dette er et aspekt som han i ennå større grad trekker frem som tilbakeflytter:

”Og vi har alle muligheta til friluftsliv altså, det.. I den omkretsen her, du kan ta en passer og sette den i molde, og så tar du en times runding rundt, så har du alt av, altså du har alt. Du har på en måte Valdres i Osmarka, du har Lofoten utpå Hustadvika, du har... ja du har Trolltindan, du har surfetilbudet på Hustadvika, du har... Ja, du har alt altså! Du har alt”.

Siden friluftsliv er en såpass sentral del av ”Halvards” dagligliv, er Molde en by som kanskje har flere positive aspekter ved seg enn den har for ”Lars”. Den diskursive bevisstheten til ”Halvard” gjør det lite problematisk å grunngi hvorfor han bor i Molde. Med det tilbudet han mener byen har, føles Molde å i større grad kunne tilfredsstille hans preferanser til bosted.

5.3.2 Å bli igjen ute:

Å flytte tilbake innebærer en endring i dagliglivet. Slik sett kan nok det å bli boende ute sees på som en ”enklere” avgjørelse. Ved å følge resonnementene ovenfor innebærer det å bli boende et sted, en mindre inngripen i individers liv enn det å flytte seg over avstander både geografisk og sosialt. Holdninger man har til Molde vil kunne spille en mindre rolle i disse personenes liv, siden de ikke er involvert i stedets hverdagslige sosiale praksis, og at denne derfor ikke har en direkte påvirkning på dem (Wiborg 2003). Deres liv vil likevel være knyttet til byen, siden den er deres oppvekststed, og at de også har familie boende der. Det at samtlige informanter definerer seg selv som moldensere, kan være med å underbygge denne påstanden. Dette viser at Molde har hatt en såpass fremtredende posisjon i de ulikes liv, at byen uansett vil være et aspekt omkring egen identitet som de drar med seg videre.

Som tidligere nevnt kan steders betydning for mennesker undersøkes både ved å se på det som er felles og det som er individuelt. I dette underkapitelet vil jeg presentere to ulike grupperinger jeg plasserer informantene i. Dette er gjort av analytiske hensyn, og overgangen mellom gruppene karakteriseres som glidende: Det finnes det like mange fortellinger som det finnes individer. Agnete Wiborg (2003) undersøkte unge studenters forhold til hjemstedet og fant der at oppvekststed blir brukt både som en viktig del av identiteten og som en kontrast til den personen man ønsker å være. I analysen av mitt datamateriale fant jeg lignende forhold, og mener derfor at overnevnte inndeling er en god måte å presentere datamaterialet på. Kategoriene er følgende: de som ikke har noe i mot å returnere, men som ikke gjør det, og de¹⁶ som ikke kunne tenke seg å returnere i det hele tatt.

5.3.2.1 Molde som en viktig del av egen identitet:

Blant de som kunne tenke seg å flytte tilbake til byen, men som ikke gjør det, er bruken av byen lik den som finnes blant tilbakeflytterne. Under gjennomgangen av intervjuene mine fant jeg ut at det blant tilbakeflytterne var tre viss ektefelle også var fra Molde, mens det tilsvarende tallet for utflytterne var null. Selv om utvalget er lite, kan dette indikere at dersom man har ektefelle fra byen, øker dette sjansen for at familien vender tilbake. I henhold til problemstillingen kan dette være interessant fordi det ikke er en individuell avgjørelse å flytte tilbake. To av utflytterne uttalte også at de kunne ha flyttet tilbake til byen, om det ikke var på grunn av ektefellen eller familien. Hos den ene informantene skyltes dette vanskeligheter for ektefellen for å få jobb, mens den andre blant annet begrunnet det med at det sosiale miljøet i byen var vanskelig for utenforstående. Dette kan være med på å forklare hvorfor forskjellene mellom tilbakeflyttere og utflyttere fremstår som såpass små i det utvalget jeg har gjort. Det kan være naturlig at utflytterne kan være vel så sterkt tilknyttet byen, eller ha en like positiv oppfatning av den, som tilbakeflytterne, dersom grunnen til at de ikke returnerer er av hensyn til ektefelle. Denne gruppen av informanter ser heller ikke så store forskjeller mellom seg selv og de som har returnert:

Meg: "Trur du at du skiller deg fra dei som har flytta tilbake på nåkken måte? Siden du ikkje har gjort det".

---

¹⁶ I mitt tilfelle den ene. Jeg mener likevel at dette ikke ødelegger grupperingens validitet. Oppdelingen kunne etter mitt syn vært gjort uavhengig av undersøkelsen, da man ikke kan karakterisere grupperingen som noe "funn" i seg selv, men heller en systematisering på grunnlag av et kriterium som uansett vil være der.

”Line”: ”Nei, hehe. (latter) Det trur i ikkje. Vi e nok ganske like. Tror det altså”.

Meg: ”Nei, så du kan ikkje sei for eksempel en måte du synes du skiller deg fra dem på”?

”Kjetil”: ”Nei... Det...”

Hverken ”Line” eller ”Kjetil” mener det er noen store forskjeller mellom dem selv og tilbakeflytterne. ”Kjetil” sier senere i intervjuet at det kanskje er en søken etter mindre og mer oversiktelige forhold til gjør at folk drar tilbake til Molde. Dette er ikke verdier han nødvendigvis føler seg fremmed for, men for han er det også andre ting som er viktige:

”Nei da e jo selvfølgelig jobbmarkedet en veldig viktig bit. Og, for me så e faktisk... kommunikasjon ellers også e jo veldig mykje enklere her, da. Først og fremst. Så da e jo Oslo veldig grei å bli boendes i. Det syns i e positivt ja”.

Jobben er viktig for ”Kjetil”, og for han representerer Molde en begrensning i forhold til jobbmuligheter som dermed ikke passer over ens med hans tanker om egen fremtid. For ham er Molde et lite og oversiktelig sted som passer godt dersom en har lyst til å ”roe ned litt”. Det er små avstander, og en nærhet til naturen som han misunner dem. Samtidig er ikke dette det viktigste for ham på det stadiet i livet han føler han er i nå. Dette er i overensstemmelse med det tilbakeflytterne selv sier, nemlig at Molde representerer det trygge og rolige.

Både ”Line” og ”Michael” har i etableringen bosatt seg i småbyer i utkanten av de regionssentrumene de studerte i. For dem står disse nye bostedene som representanter for det trygge og oversiktelige. Samtidig er begge klare på at dette ikke er det samme som å flytte tilbake. Disse stedene representerer gitte verdier, og de fyller dermed den samme funksjonen som Molde har for tilbakeflytterne, uten at de dermed fyller posisjonen Molde har i informantenes liv. ”Michael” sier for eksempel:

”Og i hadde da ei lita leilighet i Oslo, og trengte meir plass. Boligprisan i Oslo e ganske drøy. Så vi måtte på en måte, vi kalkulerte med at i må jobbe i Oslo. Den typen jobb som i har, den var ikkje så lett å få andre plassa, så [i] må jobbe i Oslo. Og da så vi egentlig på kartet og tegna en sirkel og ”hvor lang reiseavstand vil vi ha”? Og da va Småby1 et alternativ. Og Småby2 va det. Og så ønska i au fjord, og der e det vel Molde igjen da, som sikkert skinn gjennom. At i hadde lyst til å være i nærheten av vatnet og sånne ting da. Og da blei det Småby1 da.

”Michael” gir her inntrykk av at Molde fremdeles er en viktig del av hans identitet. Han sier videre at han alltid føler det som å komme hjem når han er i Molde. Byen kan dermed sies å både fylle en funksjon som et sted han er følelsesmessig knyttet til, og som et sted han mener har gitt han bestemte holdninger eksemplifisert gjennom en glede av nærhet til fjorden. Sitatet kan tolkes som at Molde har stedsspesifikke egenskaper som ”Michael” mener han har tatt med seg videre i livet, og som fremdeles er en viktig del av hans personlighet.

5.3.2.2 Molde som kontrast til egen identitet:

For ”Anne” er bruken av Molde i forhold til egen identitet annerledes enn hos de andre informantene. Hun bruker i større grad byen som kontrast til den personen hun definerer seg selv som. ”Anne” liker å ha frihet til å kunne være seg selv. På spørsmål om hva som er bra med ikke å bo i Molde lenger sier hun for eksempel: *det e større sjanse for å være se sjøl her, uten å tenke på at folk legg se opp i det, eller synes det arti, pikant eller nåkka å være nysgjerrig på*. Byen står for henne som et sted preget av tradisjonelle verdier, og en gjennomsiktighet som gjør dette umulig. De som bor der har helt andre verdier enn det hun selv har, og den sosiale praksisen hun møter når hun er på besøk der gjør at hun føler seg særdeles fremmedgjort stedet:

”I va på en sånn skolereunion. Som va gymnaset da. Videregående sin sånn avgangsreunion da. Det var vel en tre.. to eller tre år siden. Det var ok, men altså det e nåkken som bor igjen i Molde og dem har i bare null til felles med for det e sånne som bare: ”no har i fire unga og i e gift og der bor vi””.

Hun uttaler om personer som har bodd der hele livet:

”Dem forstår ikkje ka i held på med, og i skjønner ikkje demmers liv. I skjønna det ikkje, det bli litt sånn, det eneste dem snakker om det e gubben sin. Og ungan sine. Og det e ikkje i så velig interessert i da. (...) ...og i synes ikkje at demmers liv e interessante og dem synes ikkje mitt liv e interessant så”.

For ”Anne” representerer Molde det satte og kjedelige. Man kan hevde at byen, for henne, står som de etablertes sted, der man fokuserer på familien sin. I tillegg oppleves innbyggerne som ikke særlig åpne for det som er annerledes enn disse verdiene, og som er nettopp det ”Anne” står for. Molde spiller derfor en rolle i hennes identitetsoppbygging på den måten at det representerer en kontrast. I følge Jenkins teorier brukes dermed Molde som en kategori for skape en personlig identitet nettopp ved å være en kategori som viser ”Anne” hvordan hun

ikke er. Hun markerer avstand til stedet, og trekker i liten grad på de positive representasjonene som de andre informantene henviser til. Siden "Anne" ikke har barn selv, kan noe av fremmedgjøringen kanskje tilskrives dette. Hos mange av de andre informantene fant jeg et klart skjæringspunkt i oppfatning av sted, som tiltrådte ved det å få egne barn. Samtidig finner jeg det plausibelt å anta hennes vektlegging av den frie byen er en såpass viktig del av hennes oppfatning om egen trivsel og utvikling, at Molde uansett ville stått som det gjennomskinnelige og sosialt trange samfunnet. For eksempel sier hun:

"Altså, vi har meir til felles, og det e mye lettere for me å prate med en professor fra <utydelig> for eksempel, eller enn student fra Eritrea enn i har med... det e lettere for me det, enn å prate med ei som har vært husmor fra ho va søtten i Molde. Så det har veldig med utdanning å gjør, kordan du kan prate med folk og ka slags svar som kommer, føle no i da".

Der hun bor nå kan hun treffe personer hun kan diskutere problemer hun ser på som interessante og spennende med. Dette kan hun ikke i Molde, noe hun forklarer med særlig et konkret aspekt som skal vise hvor forskjellig hun er fra de som bor der. Som de tre sitatene over eksemplifiserer bruker "Anne" representasjonene av Molde som tradisjonell og bakstreversk når hun skal beskrive byen. Dette gjøres bant annet gjennom at hun ofte forbinder kvinner på sin egen alder som bor i Molde med husmorrollen. "Anne" har helt siden hun var liten vært interessert i klassisk kultur og musikk, noe hun tidlig definerte Molde som ikke å være stedet for. For å være seg selv trengte hun dermed frihet til å kunne utforske de interessene hun hadde, noe hun senere fant i storbyen. Disse interessene står for henne i skarp kontrast til hennes oppfatning av husmorrollen. Ved å definere Molde som et sted som passer for familier, men som ellers er bakstreversk og kjedelig, blir byens kvinnelige innbyggere ofte definert som å være husmødre¹⁷. Hjemstedet blir i så henseende ikke uviktig i identitetskonstruksjonen, men bruken blir den motsatte av hva jeg fant hos de andre informantene. Byen fungerer dermed som motpol til den identiteten "Anne" selv mener hun har. Molde er slik sett fremdeles en viktig del av hennes liv, siden hun har klare meninger om hva byen står for. Samtidig fungerer den identiteten hun tilskriver moldenserne nærmest som en kontrast til det hun definerer sin egen personlighet til å være. Der de andre informantene til en viss grad kan sies å mene at oppveksten i Molde fremdeles er en del av dem, har oppveksten i Molde kanskje lært "Anne" hvordan hun ikke ønsker å være.

---

¹⁷ Dette vil da være en generalisering basert på en forenkling som skal fungere som kontrast til henne selv, jamfør det jeg har skrevet om Shields i kapittel 4.14.

5.3.3 Føtter og røtter:

Molde spiller altså en sentral rolle for informantene, uavhengig om de har flyttet tilbake¹⁸ eller ikke. Per Gustafson (2001: 670) skriver om hvordan forhold til steder kan ses på som *roots* eller *routes*, altså røtter eller føtter¹⁹. Røtter representerer stedstilknytning og bofasthet, mens føtter er bruk av steder til opplevelser, erfaringer og mobilitet. Disse to uttrykkene kan dermed settes i sammenheng med debatten omkring steders betydning for mennesker, altså hvor vidt personer føler tilknytning til steder eller om deres liv baserer seg på valg løsrevet fra lokalspesifikke kontekster. Gustafson mener at disse perspektivene ikke bør behandles som uforenelige, men heller komplementære. Han henviser til sin egen undersøkelse der steder opptrer på forskjellige måter for forskjellige mennesker. Det kan virke som, mener Gustafsen, at steder som forankringspunkt ikke har mistet sin betydning for folk flest, men at steder som bruksområde kommer i tillegg til denne forankringen (Gustafson 2001:679-680). Både føtter og røtter har positive og negative aspekter knyttet til seg, og personer tenderer til å forsøke å benytte seg av det positive knyttet til hver dimensjon for dermed å overvinne det negative. Både de som har returnert og de som bor ute fremhever at det er flere positive aspekter ved Molde som sted, samtidig som de også er bevisste på det de anser som byens begrensninger. Molde representerer det trygge og kjente, altså røtter, mens verden utenfor representerer opplevelser og spenning, altså føtter. Som en parallell til Paulgaards (2006) artikkel om hammerfestungdommens ønske om å fremstå som moderne, kan en hevde at Molde representerer en basearena. Som tilbakeflytter ønsker man å ha et trygt utgangspunkt for seg og sin familie, noe byen defineres å gi. Samtidig ønsker man fremdeles å fremstå som det moderne mennesket. Molde er for de fleste for ”traust” og ”kjedelig” til å kunne sies å være en by informantene identifiserer seg fullt og helt med. Informantene benytter seg dermed av det de mener er byens positive sider, men gir samtidig uttrykk for en mer moderne eller urban personlighet enn hva som defineres som vanlig i Molde. Byen representerer dermed et sted som i røtter, altså en stedstilknytning. Samtidig har informantene ved å flytte tilbake, fremdeles bevart noe av det moderne synet på steder som føtter, altså som opplevelse og utforskning. Molde danner dermed en base for det de mener er deres viktigste oppgave nå, nemlig å skape trygghet for egen familie, samtidig som man gjerne ser etter større steder når

---

¹⁸ Her kan det være verdt å ha undersøkelsens utvalg i bakhodet, drøftet i kapittel 3.2.1.

¹⁹ Oversettelsen er hentet fra Paulgaard (2006).

det gjelder mer opplevelsesbaserte aktiviteter og personlig preferanser. Unntaket kan hevdes å være for dem som aktivt bruker naturen som omgir byen.

5.4 Tilknytning:

Berg & Dale (2004) skriver at stedstilknytning er en viktig del av selvidentiteten. Gjennom minner og erfaringer skapes det en følelse av tilhørighet til steder, og denne tilhørigheten er gjerne oppfattet av individet som grunnlaget for konstruksjonene av egen identitet (Simonsen 1993:145). Når informantene ble oppfordret til å definere hjemsted, tok samtalen ofte en ny vending. Man gikk fra å snakke om hva man forbandt med stedet, til å snakke om følelser knyttet til det å være glad i et sted, og det å trives der. Disse to dimensjonene er selvfølgelig ikke løsrevet fra hverandre, men med utgangspunkt i datamaterialet gir det likevel mening å snakke om sted på et rasjonelt plan og på et emosjonelt plan. Det er altså viktig å huske på at disse dimensjonene, slik jeg tolker informantene mine, figurerer som en slags dualisme med basis i stedsidentiteten. Mitt utgangspunkt for denne delen av oppgaven er dermed å analysere hva informantene forbinder med ideen om et "hjemsted". Hvilke aspekter i informantenes historie kan sies å symbolisere følelsen av det å høre til, og hvor viktig er tilknytningen i de ulike biografiene?

5.4.1 Følelsen av å høre til.

Alle mine informanter fortalte at de så på Molde som hjemme. Dette begrepet er likevel sammensatt. Ved å bosette seg andre steder fikk man for eksempel en delt hjemstedsfølelse. For eksempel figurerte både Molde og Oslo som hjemme for dem som bodde i Oslo. Som "Kjetil" sier:

"Nei altså at det, at i ved ikkje å bo der, kjem hjem som en, både som, i føle jo fremdeles at i bor der på en måte. Samtidig som i e på besøk".

Dette kan vise at uansett om man etablerer nye liv andre steder i landet, så vil oppvekststedet alltid henge ved din personlige biografi. Selv om "Kjetil" har flyttet fra byen, kommer han fremdels hjem til Molde, samtidig som han ikke bor der. Spesielt kan det følelsemessige aspektet sies å være noe som henger igjen, og som blir trigget ved å flytte tilbake, eller ved å besøke byen igjen. "Kari" gir en kort og konsis beskrivelse av den umiddelbare reaksjonen når informantene blir spurt om hva de definerer et hjemsted som:

”Nei det e der i føle at i liksom hører heime”.

”Kari” fortsetter med å beskrive hvordan det var å flytte hjem igjen. Når barnet hennes begynte i barnehagen oppdaget hun at hun kjente foreldrene til de andre barna som gikk der. Dette var forskjellig fra de andre stedene hun hadde bodd, og denne oversikten opplevdes som veldig betryggende. Slik sett kan man tolke ”Karis” opplevelse av det å finne tilbake til gamle sosiale relasjoner som en påminnelse om hvordan det var når hun selv bodde der. Ved å gjenoppdage disse relasjonene, faller ting på plass, og hun opplever en trygghetsfølelse som er det hun forbinder med hjemme. Cresswell (2004:24-25) skriver at begrepet hjem gjerne forbindes med trygghet og omsorg. Mennesket skaper en fortrolighet innenfor et begrenset område, der en kan utøve kontroll med omgivelsene. Ved å transformere et sted om til hjem, dannes et utgangspunkt for å skape steder på ulike nivåer. Slik jeg tolker Cresswell er hans utredning av hjembegrepet gjort med utgangspunkt i hjem som i bolig. Ved å bruke dette teoretiske utgangspunktet på eksempelet nevnt ovenfor, kan hjem også sees på som hjemsted i form av lokalmiljø. Det er tydelig at nettopp lokalmiljøet representerer disse verdiene for ”Kari”. ”Michael”, som ikke lenger bor i Molde, beskriver byen på en lignende måte når han snakker om forskjellene mellom Molde og der han bor nå:

”Altså no bor i Småby. Det har i gjort i sju år. Men der føle i ikkje at i har nåkka tilknytning egentlig til stedet. Det e der i bor, og i har det til gata mi og naboen mine og hus og unga og alt dem e med på. Men i e ikkje nåkka glad i byen. Når i kjem hjem til Molde så kjenne i at, at det e ett eller anna sånn fysisk som kommer på plass da. I tror det har noe med lys og med klima og... ja. Omgivelsan e kjent, i har vokst opp her. Det gir liksom en viss form for ro”.

Her ser vi en klar distinksjon mellom hjemsted i form av der han bor nå, og hjemsted i form av der han vokste opp. I lys av teoriene til Cresswell (2004) kan en hevde at hans nye hjemsted først og fremst dreier seg om de aller nærmeste relasjonene. Tilhørigheten han føler til Småby dreier seg hovedsakelig om hjem som i bolig, og de alle nærmeste fysiske og sosiale omgivelsene. I forhold til Molde er tilhørighetsfølelsen større både i fysisk og følelsesmessig forstand. Her dreier tilhørigheten i større grad seg om byen som helhet. Uten at han helt kan forklare hva det bunner i, gir byen han en følelse av ro. En plausibel forklaring er her den samme som hos ”Kari”, nemlig at de kjente omgivelser frembringer en trygghetsfølelse. Byen står for ”Michael” som et symbol på oversiktighet, trygghet og

kontroll, og hans tilknytning til Molde forsterkes dermed gjennom disse følelsene. Det å være i Molde representerer dermed å være hjemme i en følelsesmessig forstand.

Dette kan også sies å henge sammen med oppfatningen av byen for øvrig. Som tidligere nevnt var ”Anne” den informanten som i størst grad følte seg fremmedgjort byen. Hennes tilknytningsfølelse strekker seg først og fremst til gården der hun vokste opp. Som hun selv sier:

”Så hvis en kan ha to, på en måte hjem, som e på en måte likeverdig så føler i at i har det. I har jo røttern mine i Molde. Men meir enn Molde så vil i sei at i e knytta til stedet i Molde der i vokst opp. (...) I har en veldig sterk, sånn, jords.. i holdt på å si jordsidentitet, altså. Det å kunne si at detta e mitt, detta e mi jord, detta e mitt land, det e liksom viktig for me. I e stedsbunden sånn sett”.

Mer enn tilhørighet til byen, føler ”Anne” tilhørighet til stedet hun vokste opp på. Som tidligere nevnt bruker hun oppfatningen av byen i hovedsak som en kontrast til egen identitet. Byen i seg selv fremstår fremmed for henne, og at tilhørigheten hun føler til hjemstedet skulle omfatte byen i seg selv ville derfor blitt noe paradoksalt. Likevel har hjemstedet den samme funksjonen for ”Anne” som for de andre informantene. Det representerer en følelse av trygghet og oversiktighet. Men hos henne begrenser denne tilknytningsfølelsen seg til gården der hun vokste opp. Dette kan dermed peke i retning av at en fremmedgjøring fra stedet minsker tilhørigheten, i den forstand at byen i seg selv ikke nødvendigvis oppfattes som hjemsted emosjonelt sett.

5.4.2 Tilhørighet til hva?

Det er altså tydelig at Molde fremkaller en følelse i informantene som man med en samlebetegnelse kan kalle tilknytning til stedet. Der man gjennom å se byen opp mot egen identitet, i større grad fikk en ”mach/mismatch” diskusjon, var samtaler omkring tilhørighet mer dreid rundt emosjonelle bånd til stedet, og hvorfor man hadde disse. Det mest eksplisitte var bånd til egen familie. ”Per” beskriver for eksempel hva han legger i begrepet hjemsted:

”Der i kan føle glede, og med fare for å høres litt klisjeaktig ut: Der i føler litt kjærlyghet, om det så e i forhold til familie, i forhold til partner, altså kone, eller barn sikkert, i framtida. Søsken...”

”Lars” er enda mer direkte:

”Hjemsted må nå være en plass der du har tilhørighet. Vokst opp eventuelt. Der du har familie”.

Bånd til egen familie er altså viktige i forhold til tilhørighet for informantene. I intervjuene kom det fram at familien både er nyttig i forhold til hjelp med å fostre opp egen familie, og som et aspekt som styrket de følelsesmessige båndene til stedet. Kirsten Simonsens (1993:216-220) analyse av kvartalstilhørighet i København kan i dette tilfellet være nyttig for å koble sammen familie og sted. Hun beskriver tilhørighet gjennom å dele denne opp i tre dimensjoner: Det omkringliggende miljø, de sosiale relasjoner, og følelsen av å høre til. Det omkringliggende miljø vil her vise til de fysiske aspektene som finnes i byen, omtalt i analysekapittelets første del. Som tidligere nevnt føler informantene tidvis en fremmedgjøring mellom seg selv og Molde, og da i særdeleshet det de definerer som moldenseren. Simonsen skriver (1993: 218-219) at hennes informanter ikke gir familie noen betydelig forrang i tilhørighet skapt av de sosiale relasjonene, men at det lokale nettverket av venner og bekjente i like stor grad ser ut til å skape tilhørigheten. Dette skjer gjennom at de svake båndene i den sosiale interaksjonen fremstår som viktigere enn de sterke. Hos mine informanter kan det motsatte sies å være tilfelle. I hovedsak er familien det bærende element i den sosiale dimensjonens skapelse av tilhørighet. Dette er naturlig hos utflytterne som ikke lenger deltar i byens sosiale liv, men også hos tilbakeflytterne står familien i en særstilling. Sosiale nettverk spiller en viktig rolle, men da i hovedsak som et trivselsaspekt. Nære venner er også viktig for å skape tilhørighet, men disse kommer gjerne tidsmessig i etterkant av at man har flyttet tilbake, og fungerer i større grad som en forsterker av allerede eksisterende tilknytning til stedet gjennom egen familie. En mulig kan forklaring være fremmedgjøring fra byen i forbindelse med studier. En plausibel grunn til denne fremmedgjøringen er at man diskursivt ikke ønsker å forklare sin tilknytning til stedet gjennom en fellesskapsfølelse med andre moldensere generelt. I tillegg brytes gjerne vennegjengen opp, og man har kanskje ikke så mange av sin tidligere sosiale krets i byen lenger. Slik sett vil familie, og da i betydningen av å være et sett av sterke sosiale bånd, fremstå som det mest attraktive alternativet i forhold til den tilknytning som tilskrives den sosiale dimensjonen.

5.4.3 Symbol på opplevelser:

Å være tilknyttet har sitt utspring i et grunnleggende behov for trygget og oversikt i hverdagen (Simonsen 1993). Samtidig viser også mine informanter, i varierende grad, at de

bryr seg om stedet. Molde representerer det trygge og kjente, og til tross for en fremmedgjøring fra byen har den en helt spesiell posisjon i informantenes bevissthet. ”Kjetil” oppsummerer tilknytningsaspektet slik:

”Kjetil”: ”Nei, altså i har på en måte, når du har vokst opp et sted på den måten så vil du alltid føle tilknytning til det. Så har i foreldre som bor der og i e der jo jevnlig sånn at det gjør i absolutt”.

Meg: ”Så viss du skulle si noe som den tilknytninga her bunner i da, så ville for eksempel familie være en viktig del av det?”.

”Kjetil”: ”Ja, absolutt. Familie og for så vidt venner. Det e vel det viktigste. Men også det at i, i like jo byen, for så vidt byen og på en måte landsdelen der da”.

”Kjetil” beskriver sin tilhørighet gjennom en tilknytningsfølelse han får av å ha vokst opp i Molde, og gjennom å ha familie og venner der. Familien er kanskje det viktigste, men han er også glad i byen på generell basis. Wiborg (2003:137) hevder at tilknytning til steder ofte kan fremgå ved at stedet blir et symbol på gode minner og opplevelser. Når fortiden kommer på avstand fortrenses det man ikke vil huske, og fortiden rekonstrueres ved at stedet blir et nåtidig symbol på positive erfaringer fra fortiden. Tilsvarende hevder Cresswell (2004:85-87) at minner primært manifesteres gjennom konstruksjon av steder. Slik sett vil Molde for informantene bli et symbol på de gode minnene de ønsker å huske fra fortiden. Gjennom å besøke stedet, setter man seg selv i den historiske konteksten for tidligere opplevelser, og dette fremkaller minnene fra disse opplevelsene (Cresswell 2004). Som ”Kjetil” sier:

”Selvfølgelig når i tenke på Molde og ka i forbind med Molde, så tenke i jo på oppveksten min. Og der synes i Molde har vært en veldig fin plass å vekse opp”.

Når ”Kjetil” tenker på byen, fremkaller det minner fra hans egen oppvekst. Selv om de fleste av oss har både positive og negative opplevelser knyttet til oppveksten, er det først og fremst de positive som er de som huskes (Wiborg 2003), og tilknytning til oppvekststedet tar dermed en nesten nostalgisk form. Når man besøker byen igjen kan disse minnene gjenoppleves ved at man befinner seg i konteksten der historien om en selv ble dannet.

Dette kan også være en av grunnene til at regionens natur, og forholdet til familie står sterkt i informantenes konstruksjon av byen. Der byen og i særdeleshet dens sosiale rom, vil være i konstant forandring, er naturen og omgivelsene de samme. Vi husker for eksempel ”Lines” beskrivelse av hvordan hun grep etter ”det som alltid hadde vært der”, når hun tenkte på

Molde²⁰. Ettersom både bymiljøet og ens sosiale omgangskrets er forandret, blir naturen og familien de faste holdepunktene som også var til stede under skapelsen av egen historie. Det blir dermed disse aspektene som bringer frem gjenfortellingen om egne opplevelser, og dermed er med på å skape tilknytning.

Hos utflytterne vil dette være naturlig siden deres minner i hovedsak er det sterkeste forholdet de har til byen. Å besøke byen kan være like mye å gjenoppleve historier, som å skape nye. Samtidig kan positive opplevelser knyttet til Molde og nåtiden vil være med å forsterke følelsen av å være glad i stedet gjennom røtter. ”Michael” forteller at han stort sett drar hjem til jazzfestivalen hvert år. For han vil denne turen da i utgangspunktet være et besøk på gamle tomter, der han, som han selv sier, ”føler at noe fysisk faller på plass”. Samtidig vil de nye opplevelsene være med på å forsterke de gamle gjennom at nye glede knyttet til byen er enklere å fremkalle på ny. Bjørn Bjerkeli (1995) mener at ulike kulturarrangementer kan benyttes som slike forsterkere av tilhørighet gjennom at de fungerer som symboler på stedets identitet. Opplevelsen oppfattes som å være stedsspesifikk²¹, og det skapes en visjon om å høre til gjennom deltagelse (Bjerkeli 1995). Selv om Bjerkeli her analyserer kulturarrangementer, vil nok andre opplevelser av en mer personlig karakter også kunne virke på samme måte. Ved å legge julefeiringen til Molde, gjenopplever man minnene fra tidligere. Feiringen av julen ”hjemme” blir slik sett knyttet sammen med minnene og dermed gjort til noe stedsspesifikt. Slik reproduseres tilknytning til stedet gjennom å fremkalle følelser av røtter som man tidligere har etablert til det.

Det er noe mer uventet at natur og familie er like viktige symboler for tilbakeflytterne. Dette kan det være flere grunner til. Jeg har nevnt at en fremmedgjøring fra byen kan føre til en estetisering av rommet til fordel for de sosiale relasjonene. En annen forklaring kan være at stedstilknytning gjerne konkretiseres gjennom følelser knyttet til et sted. Når tilbakeflytterne snakker om tilhørighet til Molde er det derfor mulig at de tenker på byen i et retrospektivt perspektiv. Tilknytning kan oppfattes som røtter til et sted, og at det dermed symboliserer følelser man har skapt gjennom å vokse opp der. Slik sett blir det å leve i byen mer oppfattet som å skape sine liv gjennom en biografisk prosess, mens tilknytning tilskrives gamle minner

---

²⁰ Kapittel 4.3

²¹ Uten å nødvendigvis være det. Eksempelvis kan jazzfestivalen argumenteres for å ha lite med Molde by som sådan å gjøre, utover lokaliseringen.

knyttet til stedet. I så tilfelle vil det symbolske aspektet få den samme funksjonen for tilbakeflytterne som hos utflytterne. Ved å følge denne tankegangen noe videre kan det hevdes at det å flytte fra byen står som et midlertidig brudd med stedet, og tilknytningen er noe som oppfattes å konstrueres før denne flyttingen finner sted. I et slikt perspektiv kan tilhørighet være noe av det som er med på å dra informantene tilbake²² gjennom et ønske om å dra tilbake til det kjente og trygge. Her bør det tas med i vurderingen at de fleste av informantene hadde bodd i byen relativt kort etter tilbakeflyttingen, og at man ved å skape sin egen biografi på det tidligere hjemstedet kan forandre tilknytningsfølelsen etter hvert som man blir eldre. Livet man lever på stedet i etterkant vil selvfølgelig være med på å produsere nye minner, men disse vil da styrke en allerede konstituert tilknytningsfølelse, snarere enn å skape en ny.

5.5 Oppsummering:

Informantene beskriver Molde som et godt sted å vokse opp på. Samtidig skjer det en verdiforandring etter hvert som man blir eldre, det man i ettertid definerer som den sosiale gjennomskinneligheten går fra å bli frihetsskapende til å bli frihetsberøvende. De ulike aspektene ved byen blir vurderte som utilstrekkelige for å kunne utikle seg mot den man ønsker å bli. Som ungdom ønsker man å jakte på nye opplevelser og inntrykk, og dette må man ut av byen for å kunne innfri. Dette innebærer for de fleste å flytte fra byen etter endt videregående. Tidspunktet da alle flytter blir vurdert som et naturlig brudd med byen, men samtidig er det mer individuelt når man flytter. Det er i stor grad individuelt avhengig hvilke aspekter man vurderer som positive kvaliteter ved byen under oppveksten, men uansett vil byen vurderes som utilstrekkelig for egenutvikling. Spesielt kan det sies å være søken etter noe mer enn det som finnes i Molde som drar informantene ut.

Når noen flytter hjem igjen, skjer dette stort sett ved etablering av egen familie.

Familiestifting gjør at man får en ny verdiforandring, der det trygge og kjente igjen blir en kvalitet istedenfor en ulempe. Dette er også en kvalitet som erkjennes av de fleste utflytterne, og byen er en viktig del av egen identitet også for denne gruppen. Men for disse vurderes aspekter som ikke finnes i byen til å være for sentrale til at de returnerer. Det er også lite problematisk å skape seg trygge forhold andre steder enn eget oppvekststed. Samtidig er det

---

²² Dette støttes til en viss grad av Stokke (2004).

liten tvil om at Molde uansett er en viktig del utflytternes liv. Byen har fremdeles en sterk posisjon i informantenes identitetskonstruksjon, og man føler fremdeles en tilknytningsfølelse til byen.

Denne tilknytningsfølelsen baserer seg gjerne på det Baumann (1993) kaller for affektive oppfatninger av rom. Man er glad i byen, uten å helt kunne beskrive hvorfor. Disse følelsene bunner gjerne i en oppfatning av Molde som hjem, og at det dermed vekker assosiasjoner til følelser som trygghet og kontroll i et ellers uoversiktlig samfunn. Samtidig representerer både det sosialt stabile, i form av familie, og det fysisk stabile, da gjerne i form av omkringliggende natur, en setting for reproduksjon av minner.

6 Avrunding:

I denne oppgaven har jeg forsøkt å forklare hvordan mennesker skaper og knytter seg til steder. Jeg har tatt for meg småbyen Molde, og undersøkt hvordan personer med høyere utdanning opplever byen. Hovedfokuset har vært på hvordan de konstituerer et bilde av byen i sin nåværende situasjon, og hvordan de bruker dette bildet til å plassere stedet i forhold til egen biografi. Studien har derfor også tatt for seg hvordan informantene opplevde byen når de vokste opp der, og hvordan synet på byen forandret seg etter hvert som man ble eldre. Dette kapitlet vil forsøke å nøste opp i de ulike funnene, og forklare hvordan informantene føler både tilknytning til og fremmedgjøring fra byen.

Kapittel 4 tar for seg de ulike representasjonene informantene bruker for å beskrive byen. Her gir det god mening å ta i bruk Berg & Lysgårds (2004) analyse av den norske bygd/by dikotomien. Deres funn beskriver mindre steder som positivt å være trygge, oversiktelige og vakre, mens de på den negative siden er kjedelige og preget av sosial kontroll. Informantene trekker på de samme representasjonene når de skal opprette en forståelsesramme for hva Molde er. Avhengig av hvor vidt informantene identifiserer seg med byen, tillegger de de ulike representasjonene ulik betydning eller verdi. Det naturskjønne omlandet kan sies å være en særdeles viktig del av bildet av byen. Dette er både fordi det fremstår som en unik kvalitet i seg selv, men også fordi det bidrar til å kunne knytte seg til byen uten å ta inn over seg de sosiale relasjonene. Byen som sosial handlingsarena er i stor grad fremmedgjort informantene. Dette gjelder i hovedsak de som har flyttet fra byen, men også de som har vendt hjem igjen føler seg i varierende grad fremmedgjort den gjennomsnittlige moldenser. Når de i tillegg har levd deler av sitt liv utenbys, blir dermed naturen både et symbol på en praktisk kvalitet, et symbol på det faste som alltid har vært der, og et symbol som kan tillegges mening uten at man trenger å benytte de sosiale praksiser som er dominerende på stedet.

Paulgaard (2006) kaller dette for en sentrum/periferi motsetning, der sentrum beskriver det moderne, mens periferi står for det tradisjonelle. Hun mener at man i dagens globale samfunn gjerne ønsker å fremstå som en moderne verdensborger og at dette gjøres gjennom å konstituere sitt nåværende bosted som moderne ved å sammenligne det med steder som er mindre og dermed per definisjon tradisjonelle. Dette foregår også i Molde, gjennom at omlandet, da gjerne representert ved fræningen, blir sett på som den tradisjonelle og "harry". Dermed skaper man et bilde av byen som det moderne sentrum med en umoderne periferi.

Ved å flytte ut forandres derimot dette bildet. Molde blir gjerne stående som det perifere og umoderne, mens det nye bostedet blir det moderne, mangfoldige og globale. Dette er med på å skape en dobbel fremmedgjøring. For der første distanserer man seg noe fra byen fordi man som moderne verdensborger ikke føler seg komfortabel med å ta til seg de tradisjonsbundne, snevre verdiene som det perifere hjemstedet vurderes å ha. For det andre møter man fremdeles holdningen om Molde som det moderne sentrum, gjennom at noen av byens innbyggere²³ fremdeles vurderer byen i forhold til omlandet. En slik holdning vil for informantene oppfattes som meningsløs, da Molde for dem fremstår som nettopp det perifere og tradisjonelle. For informantene fremstår det som relativt uproblematisk å knytte seg til byen, men det må da skje på de premisser som sentrum/periferi eller bygd/by dikotomien tillater. Med andre ord kan man gjerne oppfatte aspekter ved Molde som viktige for egen identitet og biografi, men det må da være verdiene ved Molde som idyllisk, trygt og oversiktlig man knytter seg til. Dersom man forsøker å benytte seg av den andre enden av skalaen, altså Molde som moderne, mangfoldig og med et stort vare- og tjenestetilbud, blir dette vurdert til å være fordi man ”ikke vet bedre”. Man kan også velge, i større eller mindre grad, å distansere seg fra byen ved å bruke de negative representasjonene knyttet til byens størrelse. Den vil da fremstå som for tradisjonell, kjedelig og sosialt gjennomskinnelig.

I kapittel 5 går jeg mer inn på hvordan stedet arter seg i den enkeltes identitetskonstruksjon, og hvilke aspekter som mer konkret kan sies å være positive og negative i forhold til livssituasjonen. Her fant jeg ut at man gjennom ungdomstiden blir mer spenningssøkende, og at man vurderer Molde som for liten til å kunne utvikle seg i ønsket retning. For mange markerer endt videregående et brudd med byen, selv om det ikke nødvendigvis betyr at man flytter derfra med en gang. Uansett er det å komme seg ut av byen et naturlig neste steg, og noe man ser på som nødvendig i forhold til å se verden som den ”virkelig” er. Målet blir å utvikle seg selv ved å oppleve andre ting enn det det lille lokalsamfunnet har å by på.

Når man senere stifter egen familie, eller i større grad ønsker å slå seg til ro, skjer det en ny verdiforandring hos informantene som igjen gjør Molde attraktiv. Man søker nå igjen det trygge og oversiktelige. Byen blir i så måte attraktiv fordi den for det første står som et symbol på trygghet gjennom en hjemstedsfølelse, og fordi dens sosiale gjennomskinnelighet skaper en oversikt over hva som skjer. Når man først har tatt valget om å flytte tilbake,

---

²³ Antageligvis de som ikke har bodd utenfor byen, og dermed ikke har ”sett verden”.

fremheves så de aspektene ved byen som er attraktive for egen identitetskonstruksjon til å både rettferdiggjøre valget og til å skape seg det livet man ønsker. Man trekker da både på representasjonene nevnt ovenfor og på konkrete fordeler. Det er individuelt hvilke fordeler man da fremhever, men stort sett blir små forhold positive gjennom små avstander, oversiktelige offentlige tjenester og gode forhold for barns oppvekst. I tillegg står egen familie i en særstilling, da både som et praktisk aspekt og som et symbol på trygghet og tilhørighet. For de som bruker naturen som et konkret verktøy på jakt etter opplevelser, står byen frem som mye viktigere i egen identitetskonstruksjon enn for andre. Her blir byen både en faktor som skaper trygghet og oversiktelighet, men samtidig også et sted hvor man kan jakte på opplevelser.

Per Gustafson (2001) mener at man i den nåværende debatten om mennesker som løsrevet eller tilknyttet steder, bør prøve å forene disse retningene. Steder kan være attraktive både i form av trygghet og i form av opplevelser. Dette er et syn jeg mener å finne hos mine informanter. Molde er gjerne et sted man velger å flytte til på grunn av røtter til stedet, altså at byen representerer trygghet og kjente rammer. Samtidig betyr ikke dette at man ikke har en mer ”moderne” holdning til steder mer som bruksgjenstander. Steder kan fremdeles forbrukes på jakt etter gitte opplevelser og erfaringer. For hjemflytterne står Molde derimot ikke frem som et slikt sted, men heller som en trygghetsskapende base hvorfra man kan søke opplevelse andre steder. Unntaket er for informantene som bruker naturen på jakt etter opplevelser. Her vil byen kunne representere begge deler.

Hos utflytterne er ikke Molde mindre viktig som en del av deres identitet, men byen får en noe annen funksjon. Siden disse stort sett ikke tar del i byens sosiale hverdagspraksis får man dermed en naturlig dreining av synet på byen som et symbol. Tanker rundt byen er i større grad dreid rundt følelsene man har for den gjennom tilknytningsaspektet. Alle informantene forklarer tilknytning gjennom følelser for stedet, snarere enn om hvordan stedet passer opp mot egen identitet. Det er liten tvil om at Molde, både for tilbake- og utflyttere, har en fremtredende posisjon i forhold til den personen de mener de er. Dette henger gjerne sammen med byen som et lager av minner fra egen oppvekst. Ved å besøke stedet igjen, eller flytte tilbake dit, kan man enklere hente frem disse minnene. Byens fysiske setting får dermed en nostalgisk posisjon i informantenes biografi. Samtidig vil de sosiale relasjonene som er igjen i byen også være med på å skape en tilknytningsfølelse, og da i særdeleshet bånd til egen familie. Det mest interessante er kanskje at informantene kan sies å definere tilknytning som

et aspekt som henger ved dem fra før de flyttet. Slik sett kan det hevdes at tilknytning er noe som i til dels stor grad dannes gjennom oppveksten, og at opplevelser som kommer i etterkant ikke kan sies å være avgjørende for grad av tilknytning. Samtidig kan det også virke som om grad av fremmedgjøring spiller inn på hvor vidt man føler tilknytning til hjemsted som til familien eller hjemsted som i byen. Dette belyser derimot ikke min empiri i særlig grad.

Innledningsvis skrev jeg hvordan målet for oppgaven var å skape større innsikt i et tema i heller enn å finne universelle svar på hypoteser. I forhold til et teoretisk utgangspunkt satte jeg opp tre problemstillinger som jeg ønsket å undersøke. Disse var hvilket bilde informantene tegnet av byen, hvilken plassering Molde hadde i forhold til den enkeltes identitetskonstruksjon og hvordan de følte tilknytning til byen. Gjennom forskningsprosjektet har jeg fått større innsikt i de forskjellige spørsmålene, selv om mange aspekter fremdeles forblir ubesvarte. Både bildet de konstruerer av Molde, som et perifert, men idyllisk sted, og hvordan de kjenner seg tilknyttet byen gjennom å vokse opp og ha familie der er påstander som jeg mener å finne belegg for i mitt empiriske materiale. Hvordan byen benyttes for egen identitetskonstruksjon, fremstår som et mer sammensatt spørsmål. Byen er utvilsomt viktig i informantenes vurdering av seg selv, men hvordan dette skjer henger i stor grad sammen med individuelle preferanser, like mye som de fysiske mulighetene. Man later i stor grad til å skape en hverdag som vurderes som selvutviklende på det stedet man bor, kanskje i like stor grad som å velge stedet man bor på bakgrunn av et ønske om egenutvikling.

En overordnet teoretisk debatt som ligger som et bakteppe for oppgaven, er om menneskers løsrivelse fra steder i det moderne samfunn. Giddens (1991) mener som nevnt at mennesker i dagens samfunn danner seg erfaringer på tvers av steder. Steder er ikke lenger viktige som referansepunkter for hvem vi er, men heller en lokalitet der vi kan skape oss selv. Dette er et synspunkt som har blitt sterkt kritisert²⁴. Motstandere av synet mener at steder fremdeles kan ha spesifikke meninger, og at de vurderes til å være noe annet enn en kontekst der selvet kan skapes. Denne oppgaven har hatt som mål å se på hvordan moldensere med høyere utdanning ser på byen sin, men den kan også tolkes som et case som angår individualisering i forholdet menneske – sted. Enkelte implikasjoner er derfor verdt å nevne. De ulike representasjonene av Molde fremstår for informantene som stedsspesifikke. Molde vurderes til å ha et bestemt sett av normer og verdier som er typiske for byen. Hvor vidt de faktisk er typiske for byen, eller

---

²⁴ For eksempel Paulgaard (2001, 2006) og Wiborg (2003).

om de i større grad bør sees på som typiske for småbyen og slik sett ikke stedsspesifikk *per se* er derimot et åpnere spørsmål. Det synes også rimelig klart at byen står i en særstilling i informantenes biografiske historie. Alle føler en tilhørighet til byen, og omtaler seg selv som Moldensere. Samtidig er plasseringen av byen mer knyttet til følelser for den, og til egen oppvekst, snarere enn at byen har vært viktig for utformingen av den personen man mener man er.

Slik informantene står fram for meg, oppleverer jeg Gustafsons (2001) forsøk på å kombinere de to retningene er den mest fruktbare. Jeg intervjuet personer som hadde tatt høyere utdanning, og som blant annet derfor skulle vært i den gruppen hvis i størst mulig grad opplevde sin biografikonstruksjon som løsrevet fra spesifikke steder (Gustafson 2001:668). Å kategorisere informantene mine som løsrevne fra Molde vil jeg derimot ikke vurdere som riktig. Samtidig er det også liten tvil om at de føler seg løsrevet fra stedet i den forstand at de føler seg fremmedgjort det. Og at en sterk grad av fremmedgjøring, underforstått at deres egen identitet ikke vurderes til å passe med byen²⁵, fører til at man ikke i like sterk grad vurderer stedet som viktig utover at det er tilholdssted for egen familie. Gustafsons teori om at vi både bruker steder som spesifikke tilknytningspunkter og som konteksteter for opplevelser og egenutvikling vil jeg dermed vurdere som å bli styrket på bakgrunn av mine funn. Informantene vurderer seg selv som moderne mennesker som er fremmedgjort hjemstedets tradisjonsbundne krav. De føler en klar tilhørighet til byen, men er samtidig opptatt av å også benytte andre steder for å skape sine liv.

Dette er i forskningssammenheng en relativt liten oppgave. I særdeleshet bør utvalgsproblematikken diskutert i metodekapittelet tas med i vurdering av resultatene. Forholdet mellom mennesker og steder fremstår som tidvis meget komplekse, og på mange måter etterlater studien meg med like mange spørsmål som svar. Selv om jeg har mye informasjon om hvordan informantene ser på byen og hvordan de knytter seg til den, er det også mange aspekter ved disse spørsmålene som bare til en viss grad berøres, eller som forblir ubesvarte. Ett eksempel kan være en grundigere utredning om hvordan personer som i større grad har et negativt syn på byen samtidig føler seg tilknyttet den. Et annet er en grundigere analyse av i hvilken grad det å vokse opp i Molde har gitt informantene stedsspesifikke holdninger som de mener å dra med seg videre. Samtidig er det slik at det å finne nye

---

²⁵ Hos meg i størst grad representert ved "Anne".

interessante spørsmål å undersøke ofte er en vel så viktig del av forskning som det å komme med klarere implikasjoner eller svar. Alt i alt sitter jeg igjen med en oppfatning som ligger nært opp til Cresswells (2004) utsagn om at de viktigste stedsteoretikerne kanskje er nettopp de ulike aktørene som lever sine ulike liv på aktuelle steder. Hvordan vi knytter oss til ulike steder baserer seg mye på hvilken person vi er, men like viktig er ønsket om å skape seg et "levd liv" ut fra det man har, og da gjerne med utgangspunkt i det faste og trygge hjemstedet.

7 Litteratur:

Aase, Tor Halfdan (1997): Tolkning av kategorier – Observasjon, begrep og kategori. I: Aase (red): *Metodisk feltarbeid – Produksjon og tolkning av kvalitative data*. Universitetsforlaget. Oslo. S 143-167.

Andrews, Therese og Vassenden, Anders (2007): Snøballen som ikke ruller. Utvalgsproblemer i kvalitativ forskning. *Sosiologisk tidsskrift*. Nr 02. s 151 – 162.

Bauman, Zygmunt (1993): *Postmodern ethics*. Blackwell. Oxford.

Berg, Nina Gunnerud (2002): Mennesker og steder - vurdering av Stortingsmelding nr. 34 (2000-2001) «Om distrikts- og regionalpolitikken» i lys av stedsteori i geografifaget. *Plan*. Årgang 2002, nr 3. s 40-43.

Berg, Nina Gunnerud & Dale, Britt (2004): Sted- Begreper og teorier. I: Berg, N. G, Dale, B, Lysgård, H. K & Løfgren, A: *Mennesker, steder og regionale endringer*. Tapir akademiske forlag. Trondheim. S 39-61.

Berg, Nina Gunnerud & Lysgård, Hans Kjetil (2004): Ruralitet og urbanitet – Bygd og by. I: Berg, N. G, Dale, B, Lysgård, H. K & Løfgren, A: *Mennesker, steder og regionale endringer*. Tapir akademiske forlag. Trondheim. S 61-77.

Bringslid, Mary-Bente (1996): *Bygda og den framande – ein studie av re- og dekontekstualisering i ei vestnorsk bygd*. Doktorgradsavhandling, institutt for sosialantropologi. Universitetet i Bergen.

Cresswell, T (2004): *Place – a short introduction*. Blackwell publishing. Malden.

Fauske, H (1993): Lokal forankring og global orientering? – Holdninger til heimstaden blant unge i Oppland. I: Heggen, K, Myklebust, J O og Øia, T (red.): *Ungdom i lokalmiljø*. Det norske Samlaget. Oslo. S 102-133.

Fosso, Eli Janette (1992): "Det romlige", "det sosiale" og handlingsteori. Et møte mellom geografien og sosiologien. *Geografi i Bergen*. Nr 170. Bergen.

Fosso, Eli Janette (2004): Unges flytting – Et spørsmål om identitet og myter om marginale og sentrale steder. I: Berg, N. G, Dale, B, Lysgård, H. K & Løfgren, A: *Mennesker, steder og regionale endringer*. Tapir akademiske forlag. Trondheim. S 119-136.

Giddens, Anthony (1984): *The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration*. Polity Press.

Giddens, Anthony (1996): *Modernitet og selvidentitet : selvet og samfundet under senmoderniteten*; oversatt av Søren Schultz Jørgensen. Hans Reitzels Forlag. København.

Gullestad, Marianne (1992): *The art of social relations*. Scandinavian University Press. Oslo.

Gustafson, Per (2001): Roots and routes – Exploring the relationship between place attachment and mobility. I: *Environment and Behavior*. Sage Publications. S 667-681.

Tilgjengelig fra: < <http://eab.sagepub.com/cgi/content/abstract/33/5/667>> [Nedlastet 23/02 2009].

Heggen, Kåre (2004): *Risiko og forhandling – ungdomssosiologiske emner*. Abstrakt forlag.

Holloway, L & Hubbard P (2001): *People and place – the extraordinary geographies of everyday life*. Pearson Education Limited.

Jenkins, R. (2006): *Social identitet*. Academica. Århus.

Kvale, Steinar (1996): *InterViews, an introduction to qualitative research interviewing*. Sage Publications.

Lefebvre, Henri (1991): *The production of space*. Blackwell. Oxford/Cambridge.

Lysgård, Hans K (2004): Romlighet i studier av mennesker, steder og regioner. I: Berg, N. G, Dale, B, Lysgård, H. K & Løfgren, A: *Mennesker, steder og regionale endringer*. Tapir akademiske forlag. Trondheim. S 17-27.

Ni Laoire, Caitriona (2000): Conceptualising irish rural youth migration: A Biographical Approach. I: *International Journal of Population Geography* nr.6, s 229-243.

Orten, Magne (2009): Opplysninger om Molde:

<http://www.molde.kommune.no/Modules/theme.aspx?ObjectType=Article&ElementID=1118&Category.ID=1810> [Nedlastet 20.01.09].

Ottosen, Mai Heide (2009): A Sense of Ones Place. Residentale erfaringer i arbejder- og overklassen. I: *Sosiologisk tidsskrift*. Nr1, s 41-67.

Paulgaard, Gry (1997): Feltarbeid i egen kultur – Innenfra, utenfra eller begge deler? I: Aase (red): *Metodisk feltarbeid – Produksjon og tolkning av kvalitative data*. Universitetsforlaget. Oslo. S 70-94.

Paulgaard, Gry (2001): Sted og tilhørighet. I: Heggen, K, Myklebust, J O og Øia, T (2001): *Ungdom – i spenninga mellom det lokale og det globale*. Det norske samlaget.

Paulgaard, Gry (2006): Identitetskonstruksjoner – hvor langt rekker de? I: *Tidsskrift for ungdomsforskning*. Nr 1, s67-88.

Rief, C. risan, T. L. Lavado, S. M. B. Granheim. C. B. Henstein. S (2008): *Rapport fra elevundersøkelsen 2008 - Kjenner elevene til utdanningstilbudet ved høyskolene i Møre og Romsdal og ønsker de å bli i fylket for å studere?* Rapport. Høgskolen i Molde. Upublisert materiale.

Shields, Rob (1991): *Places on the Margin*. Routledge. London.

Silverman, David (2006): *Interpreting qualitative data*. Sage Publications.

Simonsen, Kristen (1993): *Byteori og hverdagspraksis*. Akademisk Forlag. København.

Statistisk sentralbyrå (2009): <http://www.ssb.no/folkendrhist/tabeller/tab/1502.html> [Nedlastet 20.01.09].

Stokke, Carina (2004): *Bli med heim? Ein studie av tilbakeflytting til Møre og Romsdal*. Hovedfagsoppgave i samfunnsplanlegging/Planlegging og lokalsamfunnsforskning. Høgskolen i Lillehammer/Universitetet i Tromsø.

Stoknes, Monica (2006): *"Oss" og "dei Andre" på Bømlo - Ein studie av representasjonar og diskursar i det rurale rom*. Masteoppgave institutt for geografi. Universitetet i Bergen.

Syltevik, Liv Johanne (1993): Å ta de utforskedes perspektiv... I: *Sosiologisk tidsskrift*, årgang 1, Nr 1. Oslo: Universitetsforlaget. 51-68.

Thagaard, Tone (2002): *Systematikk og innlevelse – en innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget. Bergen.

Thuen, Trond (2003a): Steder, grenser, tilhørigheter – Noen innledende betraktninger. I: Thuen, Trond. red. (2003). *Sted og tilhørighet*. Kulturstudier nr 27. Program for kulturstudier. Høyskoleforlaget AS – Norwegian Academic Press. Kristiansand. S 11-39.

Thuen, Trond (2003b): Stedets identitet. I: Thuen, Trond. red. (2003). *Sted og tilhørighet*. Kulturstudier nr 27. Program for kulturstudier. Høyskoleforlaget AS – Norwegian Academic Press. Kristiansand. S 59-77.

Villa, Mariann (2000): Livsfasebygda. I: Husmo, M & Johnsen, JP: *Frå bygd til kafébord*. Tapir akademiske forlag. Trondheim. S 175-186.

Wiborg, Anette (2001): Utdannelse, mobilitet og identitet – Studenter fra distriktene i høyere utdanning i Heggen, Kåre, Myklebust, Jon Olav og Øia, Tormod: *Ungdom – ispenninga mellom det lokale og det globale*. Det norske samlaget.

Wiborg, Anette (2003): Den flertydige lokale tilhørighet. I: Thuen, Trond. red. (2003). *Sted og tilhørighet*. Kulturstudier nr 27. Program for kulturstudier. Høyskoleforlaget AS – Norwegian Academic Press. Kristiansand. S. 127-153.

8 Vedlegg:

8.1 Intervjuguide tilbakeflyttere:

Intervjuguide for tilbakeflyttere:

Innledning:

Navn

Alder

Bosted

Sivil status

Hva jobber du som?

Hvilken utdannelse har du?

Biografi:

Oppvekst og utdanning:

Hvor gammel var du før du flyttet fra Molde?

- Hvordan opplevde du det å flytte ut for å ta utdanning?
- Hvordan opplevde du Molde den gangen?
- Vurderte du noen gang å ta utdanningen din i Molde?
- Hva var bra og hva var mindre bra med å være ung i Molde synes du?
- Hvordan synes du det eventuelt kunne vært tilrettelagt bedre for barn og ungdom?

Etablering:

Hvor lenge har du bodd her?

Har synet ditt på Molde endret seg nå når du har flyttet tilbake?

Tror du det har tilført deg noe å bodd på et annet sted en periode? Skiller du deg fra de som har bodd her hele livet?

Hvorfor flyttet du tilbake? Hvilke tanker lå bak prosessen det var å etablere seg?

Hva er hjemsted for deg?

Hva skal til for at du trives et sted?

Er det noe du savner?

Hvorfor tror du folk velger å flytte tilbake?

Kan du nevne to, eller flere, positive og negative ting ved å bo i Molde?

Fremtid:

Tror du ditt nåværende bosted blir permanent?

Beskriv din livssituasjon om ti år.

Beskriv Molde om ti år.

På hvilken måte passer ditt nåværende bosted med fremtidsplanene dine?

Om stedet:

Hva synes du kjennetegner Molde som by?

Hva er annerledes med Molde i forhold til andre steder?

Hva vil du si Molde by *ikke* er?

Omtaler du deg selv som moldenser?

Hva synes du kjennetegner de som bor der? Hva synes du gjør en moldenser til en moldenser?

Hvordan tror du byen blir oppfattet av andre? Er det noe spesielt som blir forbundet med stedet?

Hvordan tror du de som bor der blir oppfattet?

Føler du at oppfatninger om byen henger ved deg som person i gitte situasjoner?

Synes du du selv passer inn i dette bildet?

8.2 Intervjuguide utflyttere:

Intervjuguide for utflyttere:

Innledning:

Navn

Alder

Bosted

Sivil status

Hva jobber du som?

Hvilken utdanning har du?

Biografi:

Oppvekst og utdanning:

- Sosial bakgrunn: Er familien din Moldensere? Slekt?
- Hvilken yrkesbakgrunn hadde dine foreldre?
- Hvordan tror du dette har påvirket dine verdier?

- Hvor gammel var du før du flyttet fra Molde? Hvilken skole gikk du på, og hvilken studieretning?

- Hvordan opplevde du det å flytte ut for å ta utdanning? Hvordan var stemningen blant venner?

- Hvordan opplevde du Molde den gangen?

- Vurderte du noen gang å ta utdanningen din i Molde? Hvem tror du tar utdanning sin der?

- Hva var bra og hva var mindre bra med å være ung i Molde synes du?

- Opplevde du noen sosiale konflikter innad i byen? Evt mellom byen og omlandet?

- Hvordan synes du det eventuelt kunne vært tilrettelagt bedre for barn og ungdom?

- Føler du det har tilført deg noe å vokse opp i Molde?

Føler du noen forankring til Molde? Hva tror du eventuelt denne forankringen bunner i?

Etablering:

Hvor lenge har du bodd her?

Har synet ditt på Molde endret seg nå når du ikke bor her?

Tror du det tilfører folk noe å flytte ut?

Hvorfor flyttet du nettopp hit? Hvilke tanker lå bak prosessen det var å etablere seg?

På hvilken måte er ditt nåværende bosted forskjellig fra Molde?

Hva er hjemsted for deg? Gjerne i forhold til "her" eller "der".

- Byen/Familien/Venner/Natur.

Hva skal til for at du trives et sted?

Hva savner du i forhold til ditt tidligere hjemsted?

Hvordan er det å ikke bo på stedet du voks opp?

Drar du ofte tilbake? Hvordan opplever du å besøke stedet igjen?

Har du kontakt med noen i Molde, gamle venner f.eks? Evt Noen hjemmefra som bor her?

Hvordan opplever du vennene som fremdeles bor i molde? Har dere for eksempel vokst fra hverandre? Hva er felles?

Hvorfor tror du folk velger å flytte tilbake?

På hvilken måte tror du skiller deg fra dem som har flyttet tilbake? Tror du utflyttere og tilbakeflyttere generelt skiller seg fra hverandre på noen måte?

Kan du nevne to, eller flere, positive og negative ting ved ikke å bo i Molde?

Fremtid:

Tror du ditt nåværende bosted blir permanent?

Beskriv din livssituasjon om ti år. Hvordan passer det i så fall inn med fremtidsplanene dine?

Beskriv Molde om ti år. Hvordan tror du byen vil utvikle seg fremover?

Hva tror du skulle til for at du ønsket å flytte tilbake? Hvorfor er det (ikke) aktuelt?

Om stedet:

Omtaler du deg selv som moldenser?

Hva synes du kjennetegner Molde som by? Hva vil du si Molde by *ikke* er?

Hva synes du kjennetegner de som bor der? Hva synes du gjør en moldenser til en moldenser?

Hva er annerledes med Molde i forhold til andre steder?

Hvordan tror du byen blir oppfattet av andre? Er det noe spesielt som blir forbundet med stedet?

Hvordan tror du de som bor der blir oppfattet av andre?

Føler du at oppfatninger om byen henger ved deg som person i gitte situasjoner?

Hvordan vil du plassere deg selv i dette bildet?

8.3 Informasjonsskriv:

Hei

Jeg er masterstudent ved sosiologisk institutt ved Universitetet i Bergen og skal skrive en masteroppgave om flytting og stedsidentitet blant høyt utdannede personer. Mitt case er Molde by og oppgaven skal ta for seg hvordan stedet påvirker hvem vi er, og hvordan vi bruker merkelapper knyttet til stedet i tankene om hvem vi er.

Stedet vi vokser opp er gjerne med på å forme oss som personer. Det blir gjerne identifisert ut fra hva det er og hva det ikke er gjennom at personer danner seg kategorier som ”her” og ”der ute” samt ”oss” og ”de andre”. Hva som defineres som typisk for de ulike kategoriene setter sitt preg på hvordan stedet oppfattet så vel innad som utad. Disse egenskapene er så med på å påvirke de som bor der. Hvilke ulike typer oppfatninger av Molde finnes det, og på hvilken måte blir disse oppfatningene brukt blant informantene når de skal forklare byens posisjon i deres egen livshistorie?

Kort fortalt er målet å se om det finnes ”faste” mønstre for de to gruppene og hvordan disse mønstrene i sin tur kan være med på å danne en slags gruppeidentitet. På hvilken måte skille de som flytter tilbake seg fra de som ikke gjør det? Hvordan påvirker livsløpet, samt erfaringer knyttet til steder en har bodd på, oppfatningen av stedet Molde?

I denne prosessen skal jeg benytte meg av kvalitative intervju av et titalls informanter. Intervjuene vil ta cirka en time og vil være en samtale om hvorfor man har valgt som man har gjort, om oppfatninger av stedet generelt og om hvordan en føler stedet har påvirket en som person gjennom forskjellige faser i livet. Intervjuet vil bli tatt opp på taleopptaker og senere transkribert til tekst.

Til dette trenger jeg selvsagt informanter, og jeg lurte derfor på om dette var noe du kunne være interessert i. En intervjuguide vil bli utformet i samarbeid med en veileder fra universitetet og prosjektet vil måtte bli godkjent av NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste) og dermed inneholde alle krav til personvern og anonymitet, og jeg som intervjuer har også taushetsplikt. Intervjuene er dessverre ukompenserte.

Det hadde vært til stor glede og hjelp om du kunne tenke deg å være en bidragsyter til dette prosjektet. Om du lurer på noe er det bare å ta kontakt.

Mvh

Sigurd Siem

Tlf: 93429379

E-mail. sigurd.siem@student.uib.no